

BÁNYÁSZATI
ÉS KOHÁSZATI LAPOK

BÁNYÁSZAT

AZ ORSZÁGOS MAGYAR BÁNYÁSZATI ÉS KOHÁSZATI EGYESÜLET LAPJA
ALAPÍTOTTA PÉCH ANTAL 1868-BAN

A tartalomból:

Megemlékezés Kerpely Antalról

Szakmai múzeumaink

Szalamander ünnepek Selmecebányán 2006

Borbála-napi ünnepek 2006

2007/1. szám

140.
évfolyam

TARTALOM

LENGYELNÉ KISS KATALIN: Kerpely Antal élete és munkássága	2	
SZAKMÁNK EMLÉKEIT GYŰJTŐ ÉS ŐRZŐ SZAKMÚZEUMOK, KIÁLLÍTÓHELYEK ÉS GYŰJTEMÉNYEK		
Központi Bányászati Múzeum és kiállítóhelyei	6	
Bányászati Múzeum, Őslény- és Kőzettár, Erőmű Jubileumi Emlékház	10	
Borsod–Abaúj–Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság Abaúji Múzeuma	14	
Borsod–Abaúj–Zemplén Megyei Bányászattörténeti Múzeum (Rudabánya)	16	
Nógrádi Történeti Múzeum Bányászati Kiállítóhelye, a Salgótarjáni Bányamúzeum	19	
A Tatabányai Múzeum Szabadtéri Bányászati Ipari Skanzenje	21	
Művelődési Ház és Bányászati Kiállítóhely, Recsk	23	
Magyar Olajipari Múzeum	24	
Országos Műszaki Múzeum Alumíniumipari Múzeuma	27	
Országos Műszaki Múzeum Kohászati Múzeuma	30	
Országos Műszaki Múzeum Öntödei Múzeuma	37	
DUNAFERR Zrt. Gyártörténeti Gyűjteménye	41	
Egyéb kohászati történeti gyűjtemények	44	
SZENT BORBÁLA-NAPI MEGEMLÉKEZÉSEK		45
EGYESÜLETI HÍREK	49	
EMLÉKEZÉS – 1956	54	
NEKROLÓG	64	
KÖNYVISMERTETÉS	66	
KÜLFÖLDI HÍREK	67	

Bányászati és Kohászati Lapok BÁNYÁSZAT

Szerkesztőség postacím: 8301 Tapolca – Pf. 17.

Felelős szerkesztő: Podányi Tibor (tel.: 30-2955-718) e-mail: bkl.banyaszat@t-online.hu

A szerkesztőbizottság tagjai: Bagdy István (szerkesztő), dr. Csaba József (olvasószerkesztő), Kovács Béla (szerkesztő), dr. Gagyi Pálffy András (hírszerkesztő), Antal István, dr. Dovrtel Gusztáv, Erdélyi Attila, dr. Földessy János, Gyórfi Géza, dr. Horn János, Jankovics Bálint, Kárpáty Erika, Livo László, Lois László, Mara Márta-Éva, dr. Mizser János, dr. Sümegi István, dr. Szabó Imre, Szilágyi Gábor, dr. Tóth István, dr. Turza István, Vajda István

HU ISSN 0522-3512

Bányászati és Kohászati Lapok KOHÁSZAT

Szerkesztőség: 1027 Budapest, Fő utca 68. IV. em. 409. • Telefon: (1) 201-2011 • **Levélcím:** 1371 Budapest, Pf. 433 vagy kohaszat@mtesz.hu

Felelős szerkesztő: dr. Verő Balázs

A szerkesztőség tagjai: dr. Buzáné dr. Dénes Margit, dr. Dobránszky János, dr. Fauszt Anna, Hajnal János, Harrach Walter, dr. Juhász Attila, dr. Klug Ottó, Lengyelne Kiss Katalin, Szende György, dr. Takács István

HU ISSN 0005-5670

Bányászati és Kohászati Lapok KŐOLAJ ÉS FÖLDGÁZ

– Hungarian Journal of Mining and Metallurgy OIL AND GAS

Szerkesztőség: 1027 Budapest, Csalogány u. 3/B • **Postacím:** 1255 Budapest 15, Pf. 18. • Telefon: (1) 201-8083 e-mail: montanpress@t-online.hu

Felelős szerkesztő: Dallos Ferencné

Címlapfotó: Körmöcbánya

HU ISSN 0572-6034

A lapszámot összeállította: Dallos Ferencné

Kiadja: az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület

1027 Budapest, Fő utca 68. Telefon: (1) 201-7337 • E-mail: ombke@mtesz.hu • www.ombkenet.hu

Felelős kiadó: dr. Tolnay Lajos elnök

Nyomdai munkák: Press+Print Lapkiadó és Nyomdaipari Kft. Kiskunlacháza

A lap a **MONTAN-PRESS Rendezvényszervező, Tanácsadó és Kiadó Kft.** gondozásában jelenik meg.

Belső terjesztésre, kereskedelmi forgalomba nem kerül.

Kerpely Antal élete és munkássága

100 éve, 1907. július 22-én hunyt el *Kerpely Antal* kohómérnök, a selmeci akadémia tanára, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, a legnevesebb, világszerte ismert és elismert magyar kohász. Az emberiség egyetemes kultúrájában is nyomot hagyó tudós és feltaláló; oktató, lapszerkesztő és a magyar vaskohászati szaknyelv megteremtője; a gyárépítő és iparszervező mérnök életét és munkásságát a maga teljességében lehetetlen vállalkozás bemutatni. Életének néhány fontos eseményét kiemelve, ezért csak a figyelmet szeretném ráirányítani egy párját ritkító, mindnyájunknak példát mutató életútra.

Kerpely Antal 1837. február 15-én, az Arad vármegyei Kürtösön (Curtici) született. Rokonok nevelték, szüleit, származását nem ismerjük. Szülőfaluját – a Kerpely-bejegyzéseket is minden biztonnal tartalmazó anyakönyvvvel együtt – az 1848-as szabadságharc délvideki csatáiban tűz pusztította el. Később árva gyereknek vallotta magát, iskolázottságáról semmilyen dokumentummal nem rendelkezett, így helyezkedett el a bánsági kincstári bányánál, mint kisegítő. Szorgalma és tehetsége alapján csakhamar a bécsi bányászati hivatalhoz került szolgálatra, ahonnan két év múlva a selmeci akadémiaára küldték a kincstár ösztöndíjasaként. Középiskolai végzettség nélkül csak feltételesen iratkozhatott be, de már az első félév minden vizsgáján kitűnően szerepelt, s így az akadémia rendes hallgatója lett.

Végzése után 1862-ben visszatért a Bánságba, két évig az aninai vasgyár mérnöke, 1864-ben az ora-

vai parafingyár vegyésze volt, egy újabb év múlva a ruszabányai kohónál vállalt mérnöki munkát. Itt dolgozta ki első szabadalmát, a nyersvas kéntől, foszfortól és réztől való megtisztításának technológiáját, amit később Szászországban a gyakorlatban is megvalósított. Új év, új feladat: 1867-ben a kisgarami vasgyár segédigazgatója lett, majd

1868-ban a kaláni vasgyár építésére kapott megbízást. E mozgalmas évek alatt több szabadalmat jelentett be itthon és külföldön, s magyar nyelvű szaklap nem lévén, sorra publikálta a nagyolvasztó működésével kapcsolatos tapasztalatait a Lipcsében megjelenő Berg- und Hüttenmännische Zeitung-ban és a bécsi megjelenésű Österreichische Zeitschrift für Berg- und Hüttenwesen-ben.

Még nincs harmincéves, amikor széles körű gyakorlati és elméleti munkájára, kiterjedt kapcsolataira

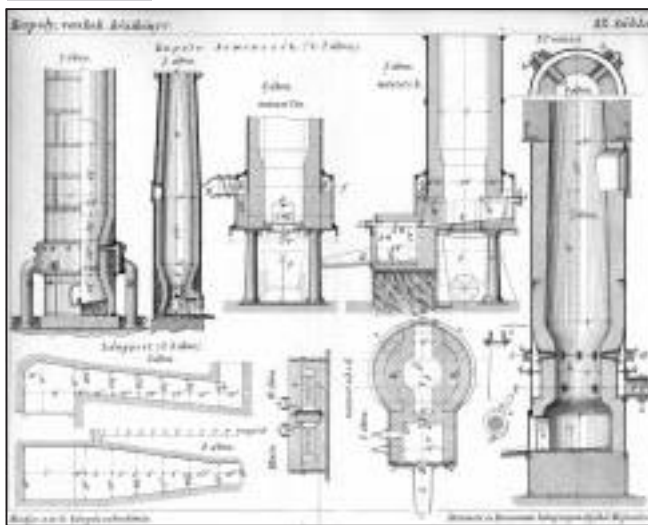
és nem utolsó sorban hat nyelv ismeretének birtokában elvállalta, hogy a híres lipcsei Felix Verlag számára évente áttekinti a világ vaskohászatának gyakorlati és elméleti újdonságait. A Berichte über die Fortschritte der Eisenhütten-technik két évtizedig az ő szerkesztésében jelenik meg, s biztosítja számára a nemzetközi ismertséget.

Élete vágya teljesült, amikor 1868-ban a selmecebányai Bányászati és Erdészeti Akadémia tanácsának meghívására ideiglenes tanári minőségben elfoglalta az akkori Kohászati és Kémlésvizsgáló Tanszék tanári pozícióját.

Páratlan lehetőség nyílt Kerpely számára ezzel a kinevezéssel. Az 1867-es kiegyezés után ugyanis ebben a tanévben kezdődött meg az addig német nyelvű oktatás helyett a magyar nyelvű, hogy aztán az 1871/72-es tanévre kizárólagos legyen a magyar nyelv használata. A magyar nyelvű tananyag és tankönyv összeállításában Kerpely példamutató munkát végzett, az 1872/73-as tanévre – az akadémia professzorai közül elsőként – magyar nyelvű, tartalmában teljesen új, naprakész ismereteket tartalmazó, nemzetközi szinten is élenjáró tananyagot dolgozott ki. Hogy milyen nehéz lehetett az addig kizárólagosan használt német szaknyelv helyett a magyar használata, bizonyítja, hogy az 1873–74-ben az akadémia költségén kiadott kétkötetes „A vaskohászat gyakorlati és elméleti kézikönyvé”-nek függeléke több mint ezer-ezer szavas német-magyar és magyar-német terminológiai meghatározást tartalmazott. A kézikönyv külön ér-

teke a hozzá készült, ugyancsak kétkötetes összesen 60 táblából álló, kőmetszetű rajzgyűjtemény, amelynek egyik táblája az 1. képen látható.

1. kép: Részlet Kerpely 1873–74-ben kiadott vaskohászati kézikönyvéből

1872-ben jóváhagyták az akadémia új oktatási szervezetét, amelynek keretében szétválasztották a bányász- és a kohászképzést, sőt a kohászképzésen belül külön ún. vaskohászati szakiskolát létesítettek. Az időközben bányatanácsosi rangra emelt Kerpely kapott megbízást most már rendes tanári kinevezéssel a Vaskohászat és Vasgyártás Tanszék vezetésére. Az általa oktatott tárgyak közül kiemelkedik a tüzeléstannal és a vaskohótelepek tervezésével foglalkozó, amelynek anyagát tanulmányútjai során gyűjtötte össze, majd „Die Anlage und Einrichtung der Eisenhütten” címmel, két nagyalakú ábrás kötetben jelentette meg jelentős nemzetközi szakmai figyelmet és elismerést kiváltva. A vaskohótelepek tervezése tantárgyat később a berlini és a freibergeri bányászakadémia tantervébe is felvették.

Kerpely fontosságot tulajdonított annak, hogy tanszékén az oktatás mellett tudományos kutatás is folyjék. A M. Kir. Természettudományi Társulat megbízásából négyéves kutatómunkával elvégezte a magyarországi vastermékek fizikai és kémiai tulajdonságainak elméleti és gyakorlati szempontból történő vizsgálatát, melynek eredményeit 1877-ben a „Magyarország vaszkövei és vasterményei, különös tekintettel a vasnak legfőbb kémiai és természettudományi tulajdonságaira” című kiadványban jelentette meg. Munkájáért a Magyar Tudományos Akadémia Marczibányi-díjjal jutalmazta. Az alapos munka nemcsak az ő és munkatársai felkészültségét, hanem az általa vezetett tanszék felszereltségét is bizonyítja. Egyébként is kiemelt figyelmet fordított arra, hogy a kohász hallgatók alapos kémiai analitikai képzést kapjanak, s saját maguk is képesek legyenek a legfontosabb kémiai elemzéseket elvé-

gezni. Meggyőződése volt, hogy eredményes oktatómunkát csak kutatói háttérrel, létező ipari problémák megoldásával lehet végezni. Ezért végzett kísérleteket a vasúti sínek tulajdonságainak meghatározására, vagy kutatta a nyersvas vegyi összetételének és keménységének az összefüggéseit.

Ő volt az is, aki nagy jelentőséget tulajdonított a szakmai tanulmányutaknak, üzemi gyakorlatoknak. Nemcsak abból a célból, hogy a hallgatók és tanáraik új ismereteket, gyakorlati tapasztalatot szerezzenek, hanem hogy világot is lássanak. A nyári szünetekben ő maga is útra kelt és bejárta a fejlett vaskohászattal rendelkező európai országok nevezetes vállalatait. Tapasztalatait aztán az oktatásban, a hazai vaskohászat fejlesztésében kamatoztatta és szakmai közleményekben jelentette meg.

Nagyban növelte Kerpely tekintélyét és törekvéseinek eredményességét, hogy 1871-ben megbízást kapott az 1868-ban alapított Bányászati és Kohászati Lapok szerkesztésére, mely munkát tíz éven keresztül végzett. Ezen keresztül is lehetősége nyílt a magyar szaknyelv terjesztésére, a korszerű szakmai ismeretek gyors közkinccsé tételére. Tevékenységét 1874-ben Vaskorona-renddel, egy évvel később lovagi címmel jutalmazták.

Közben kudarcok is érték, az akadémiától nem kapott anyagi támogatást az 1873. évi bécsi világiállítást terjedelmes és költséges szakirodalmi feldolgozására. Talán ennek hatására fogadja el a freibergeri Bergakadémia 1874-ben alapított vaskohászati tanszékére szóló meghívást, amit aztán a pénzügyminiszter kívánságára visszamond.

Munkásságának eredménye figyelmet keltett felső gazdasági vezető szinteken is. Szapáry Antal pénzügyminiszter ezért 1880 őszén felkérte az igencsak rossz helyzetben levő állami vasgyárak központi igazgatóságának megszervezésére, majd 1881. február 3-án miniszteri tanácsosi címmel kinevezte annak igazgatójává. Kinevezése nem volt előzmények nélküli. Már a selmecbányai tanárkodása előtt szerettek volna neki állami hivatalt adni, de akkor még az akadémia vezetésének akarata érvényesült, és ez nyilván összeesengett Kerpely elképzeléseivel is.

Professzorsága idején kapcsolata az iparral azonban végig megmaradt. Hazai és külföldi tanulmányútjaihoz, nyilván a tapasztalatok hasznosítása reményében, állami támogatást kapott. Adottságai hihetetlen mértékű információ befogadására és feldolgozására voltak alkalmasak. Az ezek alapján születő tanulmányokban összehasonlította a külföldön tapasztaltakat a hazai gyakorlattal, nemegyszer ostromozva a hazai vállalatokat és sokszor az iparirányítást is. Szóval tette, hogy a kiépült vasútvonalak nem az ipar érdekeit szolgálják és a kincstár tulajdonában levő jó minőségű vajdahunyadi

ságáért 1892-ben a Lipót-rend lovagkeresztjével tüntették ki, majd krassai előnévvel magyar nemességet kapott. Tevékeny, eredményekben gazdag évtizedek után, a jól végzett munka tudatában vonulhatott nyugdíjba hatvanéves korában.

Nyugdíjas koráról kevesebb ismerettel rendelkezünk. Hogy akkor sem tétlenkedett, bizonyítja a Magyar Mérnök és Építész Egylet közlönyében 1898-ban megjelent „Adatok a vas történetéhez Magyarországon” című négyrészes tanulmánya.

Gyermekei közül kilenc élte túl és három kohász nemzedék követte nyomdokait. A legkiemelkedőbb *iff. Kerpely Antal* volt, aki forgórostélyos gázgenerátorával világhírnévre tett szert, s igazgatósága alatt a donawitzzi vasmű a Monarchia legnagyobb vaskohászati üzemévé fejlődött.

Kerpely korának kimagasló elméje volt. Maradandót alkotott a kohászat elméleti és gyakorlati területén, a magyar nyelvű kohászati szakoktatás, a magyar kohászati szaknyelv és a magyar nyelvű kohászati szakirodalom megteremtésével, professzori tevékenységével, a kohászat teljes tevékenységét átfogó, rendszerező szak-

irodalmi munkásságával és nem utolsó sorban gyár-alapító, iparszervezői munkájával. Elkötelezettsége, tettekézsége például szolgálhat a ma nemzedékének.

Az utókor sem feledkezett el a nagyszerű tudós mérnökről. Már 1911-ben javasolta az OMBKE közgyűlése, hogy állítsanak szobrot emlékére, s ezt 1914 májusában fel is avatták Selmecebányán. Nevét viselik utcák, kollégiumok, doktori iskola a Miskolci Egyetemen, és egyesületünk rangos kitüntetése a Kerpely-emlékérem. Születésének és halálának jubileumai mindig a kohász társadalom emelkedett ünnepei, kiemelt egyesületi rendezvények voltak.

Reméljük, hogy a választmányunk határozata alapján a Kerpely-emlékévnek nyilvánított idei esztendőben is méltó módon idézzük fel emlékezetét, selmeci sírja továbbra is egyesületi tagjaink zarándokhelye marad, s mindannyiunknak erőt ad az ő küzdelmes, de sikeres élete, amivel bebizonyította, hogy származási előjogok nélkül, kizárólag munkával szerzett becsülettel is elérhetjük életünk céljait.

(Lengyelné Kiss Katalin)

3. kép: Az emlékalbum második oldala az Öntödei Múzeum gyűjteményében

SZAKMÁNK EMLÉKEIT GYŰJTŐ ÉS ŐRZŐ SZAKMÚZEUMOK, KIÁLLÍTÓHELYEK ÉS GYŰJTEMÉNYEK

Központi Bányászati Múzeum és kiállítóhelyei

Az intézmény vezetője: Bircher Erzsébet múzeumigazgató
Központi Bányászati Múzeum • 9400 Sopron, Templom u. 2. • Tel.: (99)312-667, ill. (99)338-902 • e-mail: info@kbm.hu • honlap: www.kbm.hu
Bányászattörténeli Múzeum • 7621 Pécs, József A. u. 5. • Tel.: (30)218-5659
Földalatti Bányászati Kiállítás • 7621 Pécs, Káptalan u. 3. • Tel.: (72)328-422
Uránércbányászati Kiállítás • 7673 Kővágószőlős, Rákóczi u. 54. • Tel.: (72)374-162
Várpalotai Bányászattörténeli Gyűjtemény • 8100 Várpalota, Thury-vár
Tel.: (88)582-030
Gánti Bauxitbányászati Kiállítás • 8082 Gánt, Bányatelep 1. • Tel.: (22)354-485
Oroszlányi Bányászati Múzeum • 2840 Oroszlány – Majk, XX-as akna,
Tel.: (77)523-3413, ill. (34)704-179
Nyitva tartás:
A soproni, a pécsi kiállítások a téli hónapokban 10–16 óra között, az összes többi hónapban 10–18 óra között látogatható.
Gánton, Oroszlányban, Várpalotán április 1. és november 1. között 10–18 óráig (hétfő kivételével).
Előzetes bejelentkezés esetén mindegyik kiállítóhelyen mód van az ettől eltérő időpontban történő látogatásra.

1. kép: A Központi Bányászati Múzeum épülete – Sopron

A múzeum története

2007. kiemelt jelentőségű év lesz múzeumunk életében: 50 évesek leszünk.

1957 őszén nyitotta meg kapuit Faller Jenő igazgatásával az 1000 éves múltra visszatekintő magyar bányászat országos gyűjtőkörű szakmúzeuma, a Központi Bányászati Múzeum (1. kép). A Magyarországon ma működő műszaki múzeumok között ez volt az első múzeum, melyet az 1952-es (a műszaki emlékek gyűjtésére vonatkozó) Minisztertanácsi rendeletet követően hozott létre a hagyományaira és múltjára mindig nagyon büszke bányászat.

Ez volt az első, melynek jelentős gyűjteményét nem raktárok mélyén őrizték, hanem a soproni Eszterházy palota múzeumává nemesedett

falai között állandóan látható kiállításon be is mutatták.

Az a kiállítás, melynek rendezése és megnyitása sok idős bányamérnöknek oly kedves emléke, csak néhány évig állhatott eredeti formájában. Az épület több kisebb felújítás után – egyre romló állapota miatt – 1975 és 1979 között teljes épületrekonstrukcióra szorult. A magyar bányászat nagyvonalú támogatása tette lehetővé, hogy 1979-ben már egy, a múzeumi funkciókat is kiszolgáló képes épületbe költözhettünk vissza. A jellegzetes kék homlokzatú barokk palota egyik díszje a soproni történelmi belvárosnak. A rekonstrukció során előkerült festett falak, a kibontott átjárók, a helyrehozott bástyakert az egyébként is látogatott és ismert múzeumunkat még népszerűbbé tette a látogatók körében.

Az első évtizedek nagyvonalú ágazati finanszírozása után azonban mára új feltételek között kell működnünk. A rendszerváltás idején – hasonlóan a magyar ipar számos múzeumához – nagy bajba kerültünk azzal, hogy a korábbi fenntartónk, a magyar állam kivonult múzeumunk közvetlen finanszírozásából. 1990 óta fenntartónk a Központi Bányászati Múzeum Alapítvány, mely 1998. január 1-je óta kiemelten közhasznú alapítványként működik. Az alapítvány elnöke dr. Kovács Ferenc professzor úr. Alapítványunkon keresztül az állam így továbbra is jelentős szerepet vállal működésünk támogatásában. A kulturális tárca, a Magyar Bányászati és Földtani Hivatal, a Nemzeti Kulturális Alapprogram működési, illetve program támogatása nélkül

múzeumunk nem működhetne. Természetesen igen nagy szerepe van – elsősorban szakmai programjaink megvalósításában – a hazai bányászati vállalkozások, s egy-egy érintett önkormányzat támogatásának.

Múzeumunk működése számos elismerést hozott számunkra: „Az év múzeuma” pályázaton 2000-ben, illetve 2005-ben egy-egy különdíjat, a „Vendégbarát Múzeum 2003” pályázaton pedig a kismúzeumok díját nyertük el.

Múzeumunk részt vett abban a nemzetközi kutatásban, melyet a Kultúra 2000 programjában az Európai Unió támogatása tett lehetővé, s amelynek címe „A bányászat emlékezete Európa kulturális identitásában” volt. A kutatás Európa több országában szervezett nemzetközi konferenciák és kiállítások megrendezésével zárult 2005. nyarán.

További terveink: szükséges a múzeum épületének részleges felújítása. Terveink szerint nyárra elkészül a kiállításvezető „e-guide”, amely lehetővé teszi látogatóinknak, hogy személyes érdeklődésüknek megfelelő többnyelvű vezetést hallgathassanak. A kiállítási munkától független, de hasonlóan jelentős szakmai tervünk a nálunk őrzött dokumentumok és a könyvtár kutathatóságának javítása. A könyvtárban kb. 20 000 kötet található, aminek egyik fele a múzeum épületében, szabadpolcon, másik fele pedig a külső raktárban került elhelyezésre. A könyvtárat nem csak a múzeum munkatársai használják, hanem megfordulnak itt középiskolások, főiskolások, egyetemisták és más kutatók is. Gyakran történik telefonos/e-mailes adatszolgáltatás is. Terveink szerint év végére elkészül annak a könyvtárprogramnak a feltöltése, amely az on-line kutatást is lehetővé teszi. A KBM dokumentumértékű gyűjteményeit elsősorban szakdolgozatot író diákok, helytörténészek, de évi rendszerességgel televíziós forgatócsoportok és a sajtó, ritkábban szaktörténészek is megkeresik. Utóbbi csoport elmaradását az elektronikus, illetve nyomtatott mutatók hiánya okozhatja, ezért a 2007-es évtől – a gyűjteményi anyag feldolgozottságának mélyítését követően – egy nyomtatott segédletet és az elektronikus leltárt készítjük elő.

A múzeum gyűjteményei, kiállításai

- **Állandó kiállítás:** a ma látható állandó kiállításunk 2000-ben készült, teljes egészében európai uniós támogatással. A PHARE CBC program tízmilliós nagyságú támogatása tette lehetővé, hogy az akkor már közel 30 éves állandó kiállításunk helyett egy új, szemléletében szakszerűbb, a mai látogatói igényekhez jobban illeszkedő kiállítást láthassanak a hozzánk betérők. Újdonság volt az, hogy az épület földszintjén bemutattunk, pontosabban ma is bemutatunk egy kőkori, egy középkori, egy új s egy legújabbkori *bányas-*

2. kép: Bányászatunk művészeti alkotásokon – Sopron

makettet. Az emeleten *bányászatunk* legszebb *ipar- és képzőművészeti emlékei*, s a gyönyörű *ásványok és bányakincsek* mellett újszerű az a kiállítás, mely *bányászatunk társadalomtörténetét* mutatja be (2. kép). A kiállítás négynyelvű: a magyar mellett angol, német és szlovák feliratozású. Ezt a Széchenyi Terv nyújtotta támogatással tudtuk megvalósítani.

- **Időszaki kiállítások:** múzeumunk az állandó kiállítás mellett minden évben rendez időszaki kiállításokat, pl. láthattak nálunk régi bányászbetlehemeket, a selmeci, rozsnyói bányászat kincseit, bemutattuk az 1950-es évek bányászatát, a 250 éves szénbányászat emlékeit, s 2006-ban az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulójára emlékeztünk. (Ez utóbbi kiállítások megnyitása összekapcsolódott a témát taglaló tudományos konferenciával: ezek anyagát kötetben is megjelentettük.)

2007-ben természetesen az évfordulóra készülünk. Két nagy kiállítás, egy tudományos konferencia, s legalább egy többnyelvű kötet megjelentetése a célunk. 2007 szeptemberében nyitjuk meg azt a kiállítást, mely a magyarországi közgyűjtemények bányászat-hoz kapcsolódó legrepresentatívabb tárgyi emlékeit és dokumentumait mutatja be. A kiállítás megnyitása a műszaki muzeológia új irányait, s a bányászati muzeológia eredményeit és feladatait tárgyaló tudományos konferenciával kapcsolódik össze. Erre az alkalomra szeretnénk elkészíteni azt a többnyelvű, a kiállítás anyagát bemutató katalógust, amely egyfajta összegzése lesz reményeink szerint a hazai közgyűjteményekben őrzött bányászati tematikájú műkincsállománynak.

- **Vándorkiállítás:** a nálunk megrendezett kiállítás egyfajta kiegészítése lesz az a vándorkiállítás, mely a Központi Bányászati Múzeum legszebb tárgyaiból áll össze, s amelynek bemutatását egyfajta országos „hírvetésnek” szánjuk. Budapest mellett ma már biztos,

hogy Pécsen és Miskolcon is bemutatkozhatunk, de reméljük, hogy még néhány bányásmúlttal büszkélkedő város is tud minket fogadni. Jelenleg ezeknek a kiállításoknak és kiadványoknak az előkészítése folyik, mind szakmai, mind technikai értelemben.

- **A Központi Bányászati Múzeumhoz tartozó kiállítások, közgyűjtemények:** Intézményünkben ma 7 kiállítás működik, ebből 3360 m² beltéren, 1730 m² föld alatt, 18 890 m² szabadtéren működik. Egyfajta hálózat ez, amelynek a létrejöttében a szakmai kötelességtudat dominált: az 1990-es évek második felére sorra fenntartó nélkül maradtak azok a főként üzemek, vállalatok által fenntartott gyűjtemények, melyeket az 1960-as, 70-es évek közepén hoztak létre. A túlélés egyetlen lehetősége a Központi Bányászati Múzeum szervezetébe való tagolódás volt: így került hozzánk elsőként a várpalotai Bányászattörténeti Gyűjtemény, majd a gánti Bauxitbányászati Kiállítás, az oroszlányi volt XX-as aknán kialakított Bányászati Múzeum, s utoljára a szintén jubileumát ünneplő, most 25 éves Mecseki Bányászati Múzeum, pontosabban az, ami abból megmaradt. Ennek a hálózatnak a működtetése nagy szakmai feladatot jelent számunkra: célunk az, hogy mielőbb egységes színvonalú kiállítások várják a látogatóinkat, s hogy rendbe tegyük azt, amit a látogató nem lát, de ami nélkül nincs szakmai munka: a raktárakat, a gyűjteményi nyilvántartásokat.

A gánti Bauxitbányászati Kiállítás: az egyik leglátványosabb helyszínen, egy hatalmas külszíni bauxitbánya oldalában található kiállítóhely (3. kép), ma már a magyar mellett angol nyelvű feliratokkal is várja a látogatókat. Két éve folyik a külszínen kiállított tárgyak restaurálása, 2007-re reményeink szerint befejeződik a munka.

Oroszlányi Bányászati Múzeum: Gánttól néhány kilométerre, az erdő szélén található. A néhány éve be-

3. kép: A Bauxitbányászati Kiállítás bejárata – Gánt

zárt XX. aknán kialakított bányászati múzeum fenntartásában és fejlesztésében jelentős szerepet vállalt Oroszlány Város Önkormányzata és a VÉRT Zrt. is. A műszaki múzeumi munka különleges terepe ez, hisz az elmúlt évszázad számos műszaki megoldását őrizte meg az aknatoronnyal, aknaházzal, gépházakkal, műhelyekkel együtt megmaradt bezárt bányáuzem (4. és 5. kép). Az elmúlt években megkezdődött a korszerűsítése, de mindenekelőtt a legfontosabb restaurálási és konzerválási munkák elvégzése.

2005-ben új területeket nyitottunk meg a látogatók előtt, ezeket már a magyar mellett angol nyelvű feliratokkal is elláttuk. Ezek az új kiállításrészek már egy újfajta koncepció megvalósításának első lépcsői. Terveink szerint itt egy, a maitól elemeiben eltérő, de a bányászat értékeit híven bemutató kiállítást alakítunk ki, olyat, amely a XX. századi magyar bányászatot érdekesen és érthetően mutatja be. Ennek költségei azonban épp a kiállítóhely különleges igényei és funkciói miatt messze meghaladják múzeumunk anyagi lehetőségeit. Pályázunk tehát, hogy mielőbb megvalósíthassuk elképzeléseinket.

4. kép: Az Oroszlányi Bányászati Múzeum

5. kép: Csillefordító az Oroszlányi Bányászati Múzeumban

Várpalotai Bányászattörténeti Gyűjtemény: a várpalotai kiállításunk az oroszlánynál jóval kisebb, ám fenntartása még így is jelentős terheket rótt múzeumunkra. Az egyedülálló Thury-várban látható kiállítás fejlesztésére az elmúlt években nem gondolhattunk. A város felajánlotta együttműködését a fejlesztésben. 2007. április 1-jétől a várpalotai Bányászati Gyűjteményt Várpalota város önkormányzata működteti gróf Sztáray Antal Bányászati Múzeum néven.

A Mecseki Bányászati Múzeum Bányászattörténeti Kiállítása, Uránérc-bányászati Kiállítása, Földalatti Bányászati Kiállítása: múzeumunk számára a legnagyobb szerkezeti változás a Mecseki Bányászati Múzeum megmaradt gyűjteményének, a működő földalatti múzeumának s a Kővágószőlősen alapított uránbányászati kiállításának az átvétele volt.

A pécsi bányavállalatok által alapított és fenntartott *Mecseki Bányászati Múzeum* az 1990-es évek második felére fenntartó nélkül maradt, a múzeum eredeti épületét – a Mária utcai volt DGT székház – eladta az önkormányzat, a múzeumot bezárták, gyűjteményét beládozták. A tárgyak mostoha sorsra jutottak: betörések, beázás miatt az eredeti gyűjteménynek a fele eltűnt, megsemmisült. Ami a Mecseki Bányavagyon-hasznosító Rt. padlásán megmaradt, az átkerült a Központi Bányászati Múzeumhoz. Ebből készült 2004-ben a Bányakapitányság épületének emeletén az a *történeti kiállítás (6. kép)*, amely a mecseki bányászat legszebb – s még megmaradt – történeti értékű dokumentumait mutatja be. A kiállítás mellett kisszámú, de igen értékes könyvtár is kutatható. A volt DGT könyvtárból, az itteni bányavállalatok szakkönyvtárból, amit tudunk, begyűjtöttünk és megmentettünk. A kiállítás nagy értékű darabja az a 19. század végi zászló, melyet a Pécsi Erőmű Rt. támogatásával tudunk restauráltatni.

6. kép: Bányászattörténeti kiállítás – Pécs

2006 első harmadában megkezdtük a *Földalatti Bányászati Múzeum* felújítását. Az első két szint teljes elkészítésével 2006. március végére végeztünk. A kiállítás (7. kép) megrendezésének támogatói a MECSEK-ÉRC Zrt., a ROTAQUA Kft., a GEO-FABER Rt., a MECSEK-ÖKO Rt. és a Nemzeti Kulturális Alapprogram voltak. Folyik a kiállítás karbantartása is. Jelentős ráfordításokkal újraacsoltattuk az alsó szinten lévő kiállítás jó részét. Reményeink szerint nyárra megoldódik a teljes kiállítás szellőztetésének ügye is, ez elsősorban a kiállított gépek, tárgyak állagmegóvása miatt elkerülhetetlen. Vannak azonban egyéb – csak hosszabb távon megvalósítható – terveink is. Hasonlóan az oroszláni kiállításhoz, itt is szeretnénk megszüntetni a technikatörténeti kiállításokhoz nem illő statikusságot. Ha csak néhány gépet sikerülne mozgásba, eredeti környezetében bemutatni, már jelentős eredményt érhetnénk el: jelenleg ezen dolgozunk. Az elmúlt években az európai uniós támogatás segítségével számos nagy bányászattörténeti kiállítást volt módunk látni, velük szakmai kapcsolatot kialakítani. Ezek a tapasztalatok és kapcsolatok sokat segítenek az új kiállítási koncepciónk kidolgozásában.

A Központi Bányászati Múzeum az elmúlt évtizedben nagy változáson esett át: nagyságrendileg nagyobb lett, bonyolultabb szervezeti formával, s a korábbinál összehasonlíthatatlanul nagyobb feladattal. Ma legfontosabb feladatunknak azt tartjuk, hogy ennek a szervezetnek a belső „egyenetlenségeit” eltüntessük, szakmai hiányosságait felszámoljuk. Ez azonban csak az első lépés – ha elengedhetetlen is – az ügyben, hogy egy olyan korszerű, egységes arculatú kiállításgyűjtés alakítsunk ki, ahol a részek egy egységgé állnak össze. Ez utóbbinak a koncepcióján dolgozunk.

7. kép: Mecseki Földalatti Bányászati Múzeum – Pécs

Bányászati Múzeum, Őslény- és Közettár Erőmű Jubileumi Emlékház

A múzeum története

Az ajkai Bányászati Múzeum, Őslény- és Közettár Erőmű Jubileumi Emlékház az Ajka-Csingervölgyben, a Parkerdő árnyas fái alatt várja látogatóit. Megközelíthető a 8-as főútvonalról leérve, Ajka városán keresztül. Az ajkai Bányászati Múzeum volt hazánk első szabadtéri skanzen műszaki emlékmúzeuma, amely az ajkai szénbányászat műszaki és történeti emlékeinek gyűjtését vállalta fel abból a célból, hogy a tiszteletre méltó múltra visszatekintő szakmákultúra emléktárgyait, dokumentumait átmentse a jövőnek. Annál is inkább aktuális ez a misszió, mivel 2004-ben 139 – küzdelmekkel, gondokkal, örömmel teli – dolgozó év után bezárt az utolsó ajkacsingervölgyi barnakőszénbánya is. Az utolsó ajkai szénbánya bezárásával a város múltjának meghatározó része tűnt el. Írásos, tárgyi és egyéb emlékeinek megőrzését az ajkai Bányászati Múzeum tekinti feladatának.

Az ajkai szénmedencében 1904-ben üzembe helyezett Ármin-szállítóakna 1959-ben befejezte működését. Udvarán és épületeiben, az ajkai szénbányászat 100. évfordulóján, 1965. augusztus 6-án *dr. techn.*

Az intézmény vezetője: Nagy Lajos múzeumvezető

Bányászati Múzeum • Ajka – Parkerdő • Tel.: (88)312-836

Postacím: 8400 Ajka, Szabadság tér 13., Nagy László Városi Könyvtár és Szabadidő Központ • Tel./fax: (88)312-946 • e-mail: ajka.konyvtar@invitel.hu

Nyitva tartás:

Hétfő–péntek 11–16 óra között,

Szombat–vasárnap 10–16 óra között.

Faller Jenő, a soproni Központi Bányászati Múzeum igazgatója nyitotta meg az Ajkai Bányászati Múzeumot (1. kép). Avatóbeszédében a következőkben foglalta össze a múzeum létesítésének körülményeit: „A centenárius évfordulóval kapcsolatban határozták el a Közép-dunántúli Tröszt és az Ajkai Szénbányák vezetői, dolgozói, hogy bányászatuk megszületését a százéves műszaki emlékmúzeum megnyitásával örökítik meg.” Ennek az elhatározásnak a jegyében újították fel 1960–64 között az Ármin-szállítóakna megmaradt gépházát, az aknaházat, a kis kovácsműhelyt és az egykori transzformátorházat. Több éves romeltakarítás, tereprendezés, útjavítás és a megmaradt épületek helyreállítása után így jött létre az ajkai Bányászati Múzeum. (Az Ármin-szállítóakna bányászati múzeumként való megtartását az a sajnálatos bányakatasztrófa is indokolta

tette, amely itt a függőaknában, illetve a föld alatti aknarakodón történt 1909. január 14-én. A légaknában belobbant bányatűzben 55 csingervölgyi bányász gáz- és füstmérgezésben vesztette életét.) A múzeum megnyitását követő évtizedekben létesült az épületeket körülvevő géppark, az 55 méter hosszú Bemutatótáró, és egy külön objektumban, az egykori bánya-mentőállomás épületében kapott helyet az Őslény- és Közettár. Épületeinket, az 1903-ban gyártott, eredeti helyükön álló aknaszállító gőzgépeinket az Országos Műemléki Felügyelőség 1983-ban ipari műemlékké nyilvánította.

A múzeum üzemeltetője és fenntartója 1993-tól Ajka város Önkormányzata. Napjainkban múzeumunk a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Magyar Bányászati és Földtani Hivatal pályázatain elnyert összegekből tartja fenn és gyarapítja gyűjteményeit.

1. kép: A Bányászati Múzeum megnyitása

2. kép: Az Ármin-akna műemlék gépháza

A múzeum gyűjteményei, bemutatóhelyei

• Gépház

Az akna szállítógépházából kialakított múzeumi főépület fehérre meszelt falaiival, vaskeretes ablakaival, tágas belső terével jellegzetes képviselője a századforduló éveiben a magyarországi bányász gépházaknak (2. kép). A 145 m² alapterületű tízablakos gépházba belépve, jobb kéz felől találjuk a magyar gépípar remekművét, az 1903-ban készült *ikerdugattyús gőzgépet* olyan állapotban, ahogyan 1959-ben befejezte működését. Balra található a szintén Schlick gyártmányú egyhengeres *dugattyús gőzgép*, amely 1904–26 között a külszíni kötélpálya meghajtását, valamint az aknaszállító gép fékszivattyújának meghajtását végezte. A gépház épületéhez csatlakozó, körben nyitott épületrészben látható a *vég nélküli külszíni kötélpálya meghajtógép*, amely meghajtását hengerkötél áttétellel kapta az egyhengeres gőzgéptől. Feladata volt a szenes csillék továbbítása a Csinger-völgyben épült szénosztályozóhoz. A gépek működtetéséhez szükséges gőzt a gépház mellett épült kazánház szolgáltatta, ahol 3, egyenként 80 m² fűtőfelületű Cornwall-kazán és egy külső 78 m² fűtőfelületű kazán működött. Az ajtóval szemközti oldalon, szekrényekben helyeztük el a bányavilágítás eszközeit. Az egyszerű, római kori agyagmécsestől a középkori kahanyeciken át a mai modern akkumulátoros fejlámpákig, szinte minden típusú bányavilágító eszköz megtekinthető itt. A mellette lévő szekrényben a XIX. század végéről, ill. a XX. század elejéről származó bányamérő műszerek – tájolók, szögmérők, szintezők, aknafüggélyezők – láthatók. Külön tárlókban tekinthetők meg a bányamentésnél és bányaművelésnél használt légminta vételre, légsebességmérésre szolgáló műszerek, egyéni önmentő készülékek, gázmérő fiolák.

• Aknaház az aknatoronnyal

A gépházzal szemben található a vele egyidőben épült aknaház az aknatoronnyal (3. kép). Az eredetileg fából készült aknatornyot 1912-ben a csehországi Skoda Művekben gyártott acélszerkezetre cserélték, amely ma is eredeti formájában látható. Külső falán helyezték el az 55 bányászalozat nevét feltüntető *emléktáblát*. Az épületben látható az eredeti aknaszállító kas összes tartozékával. A 128 m mélységű, 6 x 2,5 m ürszelvényű, fakeretácsolattal ellátott aknában két szállító, egy járó és egy műosztály szolgálta a termelést. Az aknaház sarkánál áll *Bánhidai László* szobrászművész bronz *Szent Borbála-szobra*, amelyet a Bakonyi Höerömmű Rt. ajándékozott múzeumunknak az utolsó ajkai szénbánya bezárása emlékére.

• Kovácműhely

Az ajkai bányászat kezdeti időszakában szinte valamennyi vasmunkát hagyományos kézi kovácsolással

3. kép: Aknaház, az 1912-ben készült aknatoronnyal

végeztek. Patkolták a föld alatti szállítást végző bányalovakat, javították a szerszámokat, vasalták a csilléket, és sok más fontos, vasmunkával összefüggő karbantartási feladatot végeztek. Az aknaház mögötti eredeti, favázás-téglafalás kovácműhelyben korabeli szerszámok, üllő, fűjtató és a koksszal fűtött, a vas megmunkálás előtti izzítására szolgáló tüztér látható.

• Transzformátorházból kialakított kiállítóterem

Az egykori transzformátorházban kapott helyet az ajkai szénbányászat múltját bemutató kiállítási anyag. Az épület a múzeum megnyitása idején még romos állapotban volt, csak később került helyreállításra. Kiállítottuk az első két ajkai szénbánya, az *Emma- és Krisztina-akna* 1872-ben keltezett bányatelek adományozási engedélyét. A terem közepén található tárlókban az aknaépítés, elővájás, fejtés, biztosítás munkálatairól készült fotók láthatók. Külön tárlóban kaptak helyet a közösségi életről készült dokumentumok és tárgyi emlékek, valamint a kiemelkedő munkáért kapott egyéni és közösségi kitüntetések. A tárlók mellett 1945 előtt és után rendszeresített bányász egyenruhák láthatók.

A terem két hosszabbik falán lévő vitrinekben az első szerződésektől, kutatási eredményektől kezdve napjainkig nyomon követhetők az ajkai bányatörténet legfontosabb eseményei. Az ajkai bányászok társulájának (bányatárspengztárának) okmányai mellett az Ajkacsingervölgyi Önkéntes Tűzoltó Egyesület, a bányász kulturális és sportegyesületek (Bányász és Iparos Olvasókör, Bányászzenekar, Levente Egyesület, Bányász SK.) alapító okiratait és korabeli fotóit is megtekinthetjük. Az ajtótól balra, üvegvitrinben egy nagyon szép, fából faragott *Szent Borbála-szobor* található, amelyet 1991-ben ajándékozott az ajkai bányászoknak *Franz E. Schulte-Strathaus* unnai vállalkozó. A szobor körül különböző korokból származó színes Borbála-képek láthatók.

4. kép: Poligon ácsolat a Bemutatótáróban

A tárlók felett körben a bányászattal kapcsolatos színes fotókat, festményeket, fényképeket, térképeket, zászlókat helyeztünk el.

• Bemutatótáró

Az 1977. évi Bányásznapon felavatott, 54 méter hosszú táró a bányák földalatti világát hozza közelebb a látogatóhoz (4. kép). Tanulmányozhatók itt a különböző vágatbiztosítási rendszerek, kézi és gépi fúrószerszámok, egyszerű kézi bányászszerszámok. Külön érdekessége a tárónak, hogy itt látható az ország legteljesebb acél- és fémtám-biztosítószerkezetének gyűjteménye, az egyszerű súrlódásos zárszerkezetű támoktól a korszerű, hazai gyártmányú, HBT típusú hidraulikus támokig. Látható trapézácsolat akácfából sűrű béléssel, vasbeton elemekből készült trapéz szelvény, TH-biztosítás zártszelvényvel, bányadorong-béléssel, TH-kapuvíves biztosítás sima és expandált lemezbéléssel, háromelemes Moll biztosítás. Látogatóink mindig megcsodálják a poligon, vagy népies nevén a „lengyel” ácsolatot, amely hagyományos fatámokra nehezedő kőzetnyomás többszörösét képes felvenni. Egy rövid keresztvágatban, faácsolattal biztosított zsomp látható, amely a bányavizek gyűjtését, kiemelését szemlélteti.

A táró oldalához állított fémtámok között szerényen bújkik meg gyűjteményünk egyik legbecsesebb darabja, a mechanikus, faékes rimamurányi fémtám, amelyet az 1920-as évek végén gyártottak és elsőként Ajkán alkalmaztak a hagyományos faácsolatok kiváltására az 1930-as évek elején. Egyik bányászunk egy ún. „öreg” vágatban találta, és ajándékozta a múzeumnak.

Az idomkövekkel biztosított táró bejárati részében helyeztük el a robbantás eszközeit. A robbanóanyag elhelyezése, fojtása és indítása üvegfalal vitrinben látható.

• Udvari géppark – bányagép skanzen

Az 1977 tavaszán megnyitott, a múzeum udvarán kialakított mintegy 3000 m² területen az emberi munkát

5. kép: Múzeumudvar, szabadtéren elhelyezett bányagépek

megkönnyítő, külszínen és bányában egykor használt, illetve még ma is alkalmazott termelő és a bányatérseget biztosító eszközöket tekinthetik meg látogatóink (5. kép). Itt láthatók a *mélyfúrás és aknamélyítés eszközei*: ZIF 650, Craelius, NKR–100 fúróberendezések, szállítócsillék különböző típusai, MT–6 rázócsúszda, láncosvonszolók, gumiszalagok, vitlák, villamos és dízelmozdonyok, különféle rakodógépek (Hidasi, PT–4, PNL–5 stb.), a fejtések gépei: Donbasz és Gornik réselőgépek, egy- és kéttárcsás maróhengerek, széngyaluk. Itt láthatók az 1949-től kifejlesztett magyar F-gépcsald tagjai, az *F4, F5, F6–HK típusú magyar vágathajtógépek* is. Mellettük fejtésbiztosító eszközök: VHP-páncélpajzsok, Gullich-lépegető biztosítóegység, Dobson-önjáró fejtésbiztosító elem, a Bemutatótáróban egyedi acéltámok láthatók.

• Őslény- és Kőzettár

1976-tól az alsócsingeri Bányászklubban egy szerény, néhány kis tárlószekrényből álló gyűjtemény jelenlegi helyét a volt bányamentő állomás épületéből alakították ki. Az 1978. évi Bányásznapon megnyitott kiállítás ma már több mint 1000 db-os gyűjteménnyel rendelkezik, és a földtörténeti ókortól a jelenkorig mutatja be az egyes korok jellemző kőzettípusait, őslátvilágát (a paleozoikumtól a holocénig). A terem közepén az ismert ásványosztályok jellegzetes, szép kristályai láthatók a Föld minden részéről. Van sokkristályunk Sodomából, wolframit Mongóliából,

6. kép: Agykorall

kőszenes agyagpala Dél-Koreából, türkiz Pakisztánból, zsírkö Kínából, heuladit Indiából, sivatagi rózsza (*kalcit*) Algériából, cápafog Marokkóból, galenit

7. kép: Az ajkai Ármin-bányából felszínre hozott utolsó csille szén

Ruandából, termésarany Kaliforniából, eocén hammaradvány Wyomingtól, Vénuszlegyező (*szarukorall*) Kubából, fluorit és természetüst Mexikóból, vivanit Bolíviából, achát és amazonit Brazíliából, pirit Peruból és andezit a Fujijamaról. Külön szekrényekben található az Ajka térségében bányászott szén, bauxit és mangán kőzetek típusai, valamint az ajkai terület rétegsorát reprezentáló kőzetgyűjtemény. Itt látható büszkeségünk; a településünkről elnevezett ajkait, amely egyfajta borostyán, a felső-kréta földtörténeti időszak megkövesedett, nagy kén tartalmú fenyőgyantája. Recskről, Gyöngyösorosziból, Rudabányáról és az Erdélyi Érchegységéből származó kőzetek és ásványok színesítik a látványokat. Külön szekrényben nyert elhelyezést a Bakony hegységéből származó ammonitesz gyűjteményünk. A falakon Magyarország földtani térképei, az élővilág törzsfája, a Földről készült sematikus metszet csodálatos bolygónk, a Föld fejlődéstörténetébe avatja be az érdeklődő látogatót. Az Őslény- és Kőzettár 1983-tól *Hantken teremként* is ismert, utalva *Hantken Miksa* geológusra, aki először értelmezte a szénkutatások, szénkibúváások alapján az aj-

8. kép: Kiállítás (részlet) az Erőmű Jubileumi Emlékházban

kai területet. Szakvéleménye alapján indították meg az első bányavágatokat, mélyítették az első aknákat.

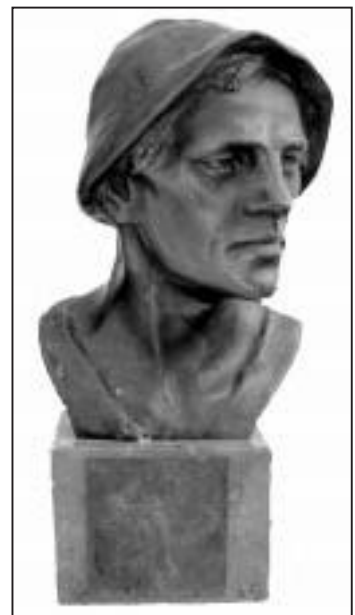
• Erőmű Jubileumi Emlékház

Az Ajkai Erőmű közössége 1993-ban emlékezett meg az erőműépítés 50. évfordulójáról. E több évtizedes és tiszteletet kiváltó munkára, az ajkai erőműves közösség odaadó helytállására emlékezve készült el a Bányászati Múzeum mellett a Bakonyi Erőmű Rt. Jubileumi Emlékháza, a Parkerdőben. A szép kivitelezésű, 83 m² alapterületű épületet a részvénytársaság dolgozói tervezték, építették fel és rendezték be. A kiállítóterem tablóin és tárlóiban elhelyezett eredeti dokumentumokon és fényképeken végigkövethető az erőmű építéstörténete az első tervrajzoktól a hibrid-fluid tüzeléstechnika bemutatásáig. Külön tablón látható az 1912-ben készült Kis Erőmű, amelynek szakemberei indították meg 1943-ban az ajkai erőmű első gépegyeségeit. Térkép mutatja be az Ajkai Erőmű helyzetét a magyar villamosenergia-rendszerben. Fotók, tárgyi emlékek elevenítik fel az elmúlt évtizedek tömegsport eseményeinek hangulatát. A terem felső részén, a tárlók felett az erőmű épületeiről, gépeiről, szociális létesítményeiről, üdülőkről, lakótelepről készült nagyméretű színes fényképek láthatók.

10. kép: Dicsőségkönyv

9. kép: Bronz bányászfej, vörösmarvány alapon, bronzplakettel. 1979.

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság

Abaúji Múzeuma

A múzeum története

A telkibányai muzeális gyűjtemény története 1970-ben kezdődött, amikor a telkibányai *Kádár család* lakóházának alagsorát és jelentékeny gyűjteményét a rudabányai Érc- és Ásványbányászati Múzeum rendelkezésére bocsátotta. A *Kádár család* tagjai lelkesként, pedagógusként jelentős néprajzi tárgygyűjtő tevékenységet folytattak a közösségben, és a jelenlegi kiállításnak nagy része is a család által a közgyűjteményre hagyott tárgyakból áll. 1980-ban a *Kádár család* végrendelezése folytán a 16. század közepén épült ház egésze és a hozzátartozó telek is a rudabányai Érc- és Ásványbányászati Múzeumra szállt, ettől kezdve a teljes ingatlan egy helytörténeti gyűjtemény céljait szolgálja (1. kép). A gyűjtemény történetében fontos dátum 2006. március 1. A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat közgyűlésének határozata értelmében e naptól kezdve a

1. kép: Abaúji Múzeum (egykori porcelán manufaktúra) épülete

Az intézmény vezetője: Dr. Szalipszki Péter múzeumvezető

Abaúji Múzeum • 3896 Telkibánya, Múzeum u. 15. • Tel.: (06-30)501-4257

e-mail: abauji@hermuz.hu

Nyitva tartás: március 1-október 31. között 9-17 óráig, november 1-jétől február végéig pedig előzetes bejelentéssel.

kiállítóhely elnevezése Abaúji Múzeum, s mint ilyen a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság szervezetének egyik egysége. Sajnos meg kell azonban állapítani, hogy a döntéshez nem társult semmiféle intézkedés annak érdekében, hogy Telkibányán valóban megte-remtődjenek a feltételei egy igazi múzeum működésének, valójában továbbra is puszta kiállítóhelyről beszélhetünk. A megyei szervezetbe került kiállítás szakszerűsége és esztétikai színvonala azonban – bizvást állíthatjuk – megállja az összevetést bármely más, megyebeli kiállítással.

A múzeum gyűjteményei, kiállításai

• Ásványgyűjtemény

A múzeum ásványgyűjteménye 1980-ban került a múzeumba. A kiállítás létrejöttében elévülhetetlen érdemeket szerzett *Benke István* letéti gyűjteményével. A magángyűjtemény Magyarország legfontosabb ásványait tartalmazza, ezek között is kiemelt jelentőségűek az Eperjesi-Tokaji hegységből, Telkibánya környékéről származó ásványok és féldrágakövek (3. kép).

• Bányászattörténeti blokk

Ugyancsak *Benke István* keze munkáját dicsérik azok a diorámák és makettek, amelyek a középkori bányászat teljes technológiai sorát mutatják be (4. és 5. kép). A kiállításon láthatók még a *Károly Róbert* és *Nagy Lajos* király által Telkibányán adott privilegiális oklevelek másolatai, a Veresvízi bánya pusztulásának, a Rákóczi korabeli bányászatnak, a Felső-Magyarországi Bányavárosok Szövetségének dokumentumai, bányászati szerszámok, világító és bányamérő eszközök. Telkibánya középkorban virágzó nemesércbányászatának emlékei az udvaron látható óriási malomkövek, mozsár alakú fancsorozó malomkövek, amelyeket a hasznos anyagban szegényebb érc dúsítása során használtak.

• Kádár család emlékszoba

A bányászattörténeti teremből nyíló szoba az adományozó *Kádár család* emlékét őrzi (6. kép).

• Kerámiagyűjtemény

A gyűjteményben – a bányászattörténethez hasonlóan – nagy hangsúlyt kap a kerámia is. Ennek oka és magyarázata az, hogy 1825-ben Telkibányán létesült az első magyar porcelángyártó manufaktúra, melyet *Széchenyi ösztönzésére Bretzenleim Ferdinánd*, a regéci uradalom birtokosa alapított (a kezdeti időszakban készült termékekre így a „Regécz” feliratot pecsételték). A telkibányán talált riolit-kaolin alkalmatlan a magas hőfokú égetésre,

2. kép: Telkibányai kopjafák

ezért az itt készült termékek inkább tekinthetők jó minőségű kőedénynek, vagy a porcelán és kőedény közötti ún. „köztes áru”-nak, mint porcelánnak. A XIX. század közepétől pedig már törekvés sincs a porcelángyártásra, ettől kezdve már egyértelműen csak keménycserép

termékek kerülnek ki a telkibányai üzemből. A XIX. században készült festett tányérok, kulacsok sokasága idézi fel Telkibányának a kerámiatörténetben betöltött igen jelentős szerepét.

• **Természettudományi és néprajzi kiállítás**

Telkibánya határának jelentékeny része a Zempléni Tájvédelmi Körzethez tartozik. A kiállítás egyik blokkja a községet övező hegyvidék növény- és állatvilágát mutatja be. Végül pedig a XIX. század második feléből és a XX. század első feléből származó használati eszközökről, néprajzi tárgyokról kell említést tenni. Ezek között egyediségük miatt talán a legérdekesebbek a telkibányai kopjafák, amelyek eltérő formájukkal az elhunytak nemét és életkorát is kifejezték (2. kép).

Az intézmény kertjében, a domboldalon egy *bányász szoborcsoport* mellett kialakított szabadtéri színpad különféle rendezvények megtartására nyújt lehetőséget.

5. kép: Középkori bányászjelenet a diorámán

3. kép: Ásványgyűjtemény (részlet)

4. kép: Vízkerekes ércörlő malom rekonstrukciója a diorámán

Az elmúlt évben a múzeumok éjszakáján a Holmollez zenekar kíséretével táncházat szerveztek, de fellépett a múzeum által szervezett programokon a telkibányai férfikórus, valamint az Abaúji Művészeti Fesztivál keretében a Los Andinos együttes is.

6. kép: Kádár-emlékszoba

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bányászattörténeti Múzeum (Rudabánya)

A Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, Kazincbarcikától 18 km-re északra fekvő Rudabánya, pontosabban a községtől északkeletre húzódó kicsiny Rudabányai-hegység hazánk, de talán egész Európa egyik legrégebb bányahelye. Az ószlávban a Ruda név jelentése 'érc, vasérc', mely eleinte csak a bányára vonatkozhatott, később azonban átvitték az ércelelőhely szomszédságában kialakult Árpád-kori településre, amelynek első okleveles említése 1299-ből ismeretes. A rudabányai bányászat virágkora a XIV–XV. századra esett, majd a XVI. században hirtelen hanyatlásnak indult. Ezt követően több mint három évszázadig csak időnként folyt itt jelentéktelen bányászati tevékenység, illetve kutatás (pl. a Gvadányi család rézbányászata a XVII–XVIII. sz. fordulóján, a bükki vashámor-tulajdonosok érc-termelése a XVIII. sz. derekán, a kincstár próbálkozása az 1860-as, 70-es években). 1880-tól 1985-ig külszíni nagyüzemű vasércbányászatáról volt nevezetes a község. Napjainkban gipszet fejtenek a közeli Alsótelekes határában, őrizve a bányászat évezredekre visszanyúló hagyományát.

A múzeum története

A fentiek ismeretében nem lehet véletlen, hogy Rudabányán jött létre és működik hazánk egyik legnagyobb bányászattörténeti gyűjteménye. A település ásványai iránti érdeklődésről már *F. E. Brückmann* wolfenbütteli német orvos és természetudós is beszámol, aki a világ ásványlelőhelyeit bemutató munkájában (*Magnalia Dei in locis subterraneis, 1727*) utal arra, hogy a rudabányai rézbánya tulajdonosa (a

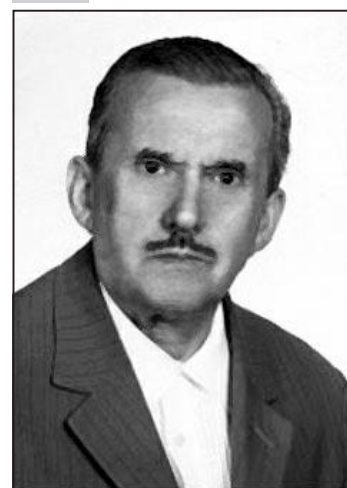
*Az intézmény vezetője: Hadobás Sándor múzeumigazgató
Bányászattörténeti Múzeum • 3733 Rudabánya, Petőfi S. u. 24. • Tel.: (48)353-151
e-mail: rudabanya@hermuz.hu • eabmuz@t-online.hu
Nyitva tartás: április 15–október 15. hétfő–vasárnap 8–17 óra között,
október 16–április 14. hétfő–vasárnap 8–16 óra között.*

nevét nem említi, de nyilván *Gvadányi Sándornéról* van szó) gyűjti a bányájából előkerülő legszebb réz-ásványokat. Később, a nagyüzemi vasércbányászat megindulása után, gyakran bukkantak napvilágra figyelemre méltó leletek: különböző korokból származó, elsősorban a hajdani bányaművelés hagyatékát képező tárgyak, érdekes ősmaradványok és páratlanul szép ásványok. Többségük eleinte sajnos elkallódott, de miután *Kállai Géza* vette át a bánya irányítását (1918), az irodájában e célra szolgáló vitrinbe kerültek a termelés közben talált „kincsek”. A két évtizeden át nagy gonddal és szakértelemmel összeállított kis kollekció szerencsére átvészelte a II. világháborút, és több múzeum anyagába beépülve napjainkig fennmaradt.

1955-ben, a rudabányai újabbkori érctermelés kezdetének 75. évfordulója alkalmából, a helyi műszaki értelmiség legjobbjai alkalmi kiállításon mutatták be a település bányászatának hazánkban egyedülálló történetét. A nagy sikert aratott kezdeményezés hatására úgy döntöttek, hogy az ideiglenesnek szánt kiállítást állandó bányászati helytörténeti gyűjteménnyé alakítják át. Az üzemi hivatalházban gondosan őrzött, időközben újabb leletekkel bővült *Kállai-gyűjtemény* adta a tárlat magját, amit a bánya raktáraiból előkeresett, régóta használaton kívül levő szerszámokkal, eszközökkel, továbbá a bányászcsaládok által ereklyeként őrzött, nemzedékről

nemzedékre hagyományozódott értékes tárgyakkal egészítettek ki. Mindezekhez gazdag fotó- és dokumentumanyag társult. A gyűjtés és a rendezés munkáját *Szabó György* régész, a *Magyar Nemzeti Múzeum* munkatársa irányította. Az anyagot az akkor *Petőfi*, ma *Gvadányi Művelődési Ház* egyik földszinti termében helyezték el. A megnyitót az 1956. évi *Bányásznapon*, szeptember 3-án tartották meg. (A maga nemében első hazai tárlatról *Szabó György* néhány fényképpel illusztrált részletes ismertetést közölt.) A jól sikerült, izléses kiállítást kezdetben nagy érdeklődés kísérte, de az idő múlásával fokozatosan csökkent a figyelem és a törődés. A gazdátlanul porosodó anyagot az 1950-es évek végén átköltöztették (értsd: szakszerűtlenül bezsúfolták) az újonnan létesített bányaüzemi fürdő és iroda épületének egyik helyiségébe. 1960-ban *Murvay László*

1. kép: Murvay László

(1918–1984), a rudabányai vasércbánya és ércdúsító üzem beruházási osztályának nagy műveltségű vezetője (1. kép) felfigyelt a raktárban szunnyadó kiállítás értékes relikviáira. Hivatali előjárói (*Bics István* vasércbánya-igazgató és *Papp Bálint* budapesti vállalatvezető) támogatásával hozzájárított a gyűjtemény rendbetételéhez, újjászervezéséhez. Néhány év alatt jelentősen gyarapította a már meglévő anyagot, a lokális kiállítást idővel regionális, majd országos jellegűvé fejlesztette. Munkájához kiváló hazai és külföldi szakemberek (*dr. Faller Jenő, dr. Korek József, Kiszely Gyula, F. Kirnbauer, J. Majer* és mások) segítségét nyerte meg. A gyűjteményt *Érc- és Ásványbányászati Múzeum* néven saját épülettel rendelkező országos gyűjtőkörű intézménnyé fejlesztette, amelynek igazgatójává őt nevezték ki (eleinte bányászati feladatain túl csak mellék-, majd 1977-től főállásban látta el ezt a tisztséget). Az avatónapságra Rudabánya bányavárossá nyilvánításának 600. évfordulója alkalmából szervezett rendezvénysorozat keretében, az 1965. évi Bányásznapon került sor. *Murvai László* nevéhez fűződik a múzeum épületének bővítése 1967-ben, a föld alatti bemutatóhely építése 1969-ben és a különálló ásvány- és őslénytár létesítése 1980-ban. Néhány nagy múltú bányásztelepülésen – Telkibányán, Nagybörzsönyben és Recsken – fiilálékát hozott létre. Ez volt a felállás több mint negyedszázadon keresztül, miközben 1990-től – a korábbi fenntartók, a bányavállalatok megszűnése miatt – a működtetést alapítványi formában kellett megoldani.

2006. március 1-jétől a múzeum a *Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság* kebelébe került, 2006. szeptember 1-jétől *Megyei Bányásztörténeti Múzeum* néven várja a látogatókat.

A múzeum gyűjteményei, kiállítóhelyei

• Bányásztörténeti gyűjtemény

A múzeum fennállásának fél évszázada alatt a történelmi Magyarország érc- és ásványbányászatának egészét felölelő több ezer dokumentumot, térképet, fotót és tárgyat gyűjtött össze (ebből az állandó kiállításon csak a megyére vonatkozó anyag egy része szerepel, kiegészülve a szénbányászat újonnan gyűjteménybe került emlékeivel). Az őskor bányászatát a híres bükki és zempléni lelőhelyekről származó pattintott és csiszolt kőeszközök, cserépedények, illetve töredékek és egyéb régészeti leletek szemléltetik. A réz- és bronzkor gazdag fémművességéről csákányok, tokosbalták és vésők tanúskodnak. A kora-középkori vasművesség hagyatékából salakok, fűvócsövek és egy Trizs község határából kiemelt, teljesen ép bucakemence érdemel figyelmet. A középkori bányászati technika reprezentánsai a Rudabányáról és Telkibányáról származó szer-

2. kép: A Földvári Aladár Kiállítóterem az I. világháborús bányász hősi emlékművel

számok: nyeles ékek, kalapácsok, csákányok, balták, kapák és más vaseszközök. Ritka érték ebből az időszakból a XV. századi föld alatti vágatrészlet (Rudabánya). A későbbi korokból is változatos anyag várja az érdeklődőket: a megyében termelt valamennyi ásványi nyersanyag és bányászata megismerhető a tárlókból és a tablókról. Természetesen megkülönböztetett helyet foglalnak el a XIX. század utolsó harmadától a XX. század végéig meghatározó jelentőségű szénbányászat emlékei. A bányásztársadalom tagolódását, különböző csoportjainak életmódját eredeti használati tárgyakkal és bútorokkal berendezett enteriőrök érzékeltetik. A bányászat és a rokon szakmák kiemelkedő személyiségeinek életét és munkásságát, az iparág technikai fejlődésének főbb mozzanatait és páratlanul gazdag művelődéstörténeti vonatkozásait is felvillantja a kiállítás, kitekintést adva az egyetemes európai bányászkultúrára.

A fejlődés és a változatosság érzékeltetésére a bányászélet és -munka néhány jellegzetes tárgyát csoportokba rendezve mutatja be a kiállítás, a kezdetektől egészen a legutóbbi időkig. A mindig fontos tényezőként kezelt *bányavilágítást* a fenyőágból készült kezdetleges fáklyától a cserép és fém olajlámpákon át a XIX–XX. századi bányavilágítási eszközökig rendkívül gazdag együttes képviseli (3. és 4. kép). Szép színfoltja a tárlatnak az ünnepi alkalmakon használt *bányász díszegyenruhákat* bemutató sorozat, amely a piros–fehér–zöld szín-összeállítású régi magyar viselettől a német hatásra elterjedt fekete ruhákon át a napjainkban használatban levő uniformisig terjed. Selmec, soproni és miskolci bányamérnök-hallgatók ruhái is szerepelnek az anyagban. A *bányamérés és térképezés* érdekes eszközkészletéből a technikai remeknek számító teodolitok, szintezők, tájoló és más műszerek, eszközök vonják magukra az érdeklődők figyelmét. A bányászat sok évszázadra visszanyúló gazdag művészi ábrázolásából rajzokat, metszeteket, festményeket,

szobrokat, kisplasztikákat, fafaragásokat, érmekeket, plaketteket stb. tartalmaz a kiállítás, hivatásos és amatőr alkotóktól egyaránt. Külön figyelmet érdemelnek a készítőik nem mindennapi ügyességét dicsérő úgynevezett türelempalackok, amelyek többnyire a bányamunka és a bányászélet legfontosabb mozzanatait örökítik meg miniatűr formában. A korai szakirodalmat XVII–XVIII. századi latin és német nyelvű könyvek eredeti példányai képviselik. Végezetül megemlítjük, hogy a teljes időskálát felölelő makettek és modellek teszik érthetőbbé és szemléletesebbé a történeti bemutatót.

• Ásvány- és őslénygyűjtemény

A múzeum *Földvári Aladár* geológus-professzorról elnevezett kiállítótermében (2. kép) 1980 óta látható ásvány- és őslénygyűjteményt legutóbb 2004-ben újították fel. A *magyarországi bányahelyek ásványai* című tárlat a sajnos ma már nem működő hazai érctermelő üzemekben napvilágra került legszebb darabokból ad izelítőt.

A bemutató a dunántúli bányákkal kezdődik, ahonnan megismerhetők a bakonyi üledékes mangántelepek (*Úrkút, Eplény*), a *Bakony és a Vértes-hegység* bauxittelepeinek és a *Velencei-hegység* képződményeinek egykor az iparban használatos jellemző ásványai. A *Mátrából* a legtöbb kiállított darab a Gyöngyörszói és Mátraszentimre környéki polimetallikus ércesedést képviseli. Ebben a gazdag anyagban megtekinthetők a legfontosabb ércásványok, illetve a teléreket kísérő meddőásványok egyaránt. Kisebb összeállítás mutatja be a Parádsasvár környéki ólom- és cinkércesedés, illetve a recski Lahóca és mélyszinti ércesedés genetikai és ásványtani szempontból egyaránt érdekes darabjait. A Tokaji- (Zempléni-)hegységből főként úgynevezett nem-érccek: az iparban használt agyagásvány, kvarc- és opálváltozat, az andezitek hólyagüregeiben megjelent ásványok láthatók.

Az előbbieknél részletesebben foglalkozik a kiállítás a *rudabányai érces terület ásványaival*. Először a jellemző közettípusok jelennek meg. Külön tárlókban láthatók az érctelep elsődleges és másodlagos ásványai, az utóbbiak rendkívül változatos kifejlődésük miatt nagy példányszámban. A lelőhely ásványgazdagságát posztereken elhelyezett fotók érzékeltetik, főként az oxidációs zóna színpompás ásványaival.

Önálló vitrinek szemléltetik a tornaszentandrás *Esztramos-hegy* változatos, az egykori bányászat közben feltárult kalcitvilágát, illetve a perkupai és az alsótelekesi evaporittelemek előbbiektől eltérő ásványegyüttesét.

Egy ásványrendszertani összeállítást követően érdekességként meteoritokat és külföldi ásványokat tekinthetnek meg a látogatók.

3. kép: Bányász olajlámpa (kahanyec) a XX. sz. elejéről

Külön blokkban kaptak elhelyezést a rudabányai vasércbányából a XX. század második felében előkeült nagyemlős-maradványok és egyéb hazai őslénytani leletek, valamint a világhírű *Rudapithecus hungaricusra* vonatkozó anyagok.

• Könyv-, fotó- és adattár

A mintegy 3000 kötetet számláló szakkönyvtárban megtalálható minden fontos bányászattörténeti könyv, illetve folyóirat. A fotótárban körülbelül 2000 fényképet őrzünk, s már csaknem a teljes anyag digitalizálásra került. Az adattár több ezer oldalnyi eredeti kéziratot, dokumentumot, valamint fénymásolatot tartalmaz.

• Föld alatti bemutatóhely

A múzeum udvarán 1969-ban létesült az a mintegy 15 m hosszú *mesterséges táró*, amelyben hat vágat-részlet mutatja be a föld alatti érc- és ásványbányászatban leginkább elterjedt művelési és biztosítási módokat. A táró végében egy bányakovácsműhely komplett berendezése kapott helyet.

Mivel a bányászat Magyarországon jószerivel már csak múzeumi körülmények között tanulmányozható, úgy véljük, hogy egyre nagyobb feladat hárul intézményünkre az iparág tárgyi és szellemi hagyatékának megőrzése, bemutatása és továbbadása terén. Reméljük, hogy ennek a küldetésének a jövőben is olyan sikerrel tesz majd eleget intézményünk, mint ahogyan azt fennállásának első 50 évében tette.

4. kép: Ezüst gyertyatartó (1860 körül), a múzeum egyik legérdekesebb kiállítási tárgya

Nógrádi Történelmi Múzeum Bányászati Kiállítóhelye a Salgótarjáni Bányamúzeum

A múzeum története

Az egykori salgótarjáni bányakolónia területén, a Veremoldal keleti szélén található hazánk első (Európában Bochum után a második) természetes föld alatti szénbányászati múzeuma.

A nógrádi szénmedence XIX–XX. századi bányászatára jellemző technikai színvonal és szakmai kultúra hagyományainak gyűjtését, dokumentálását és kiállításon történt bemutatását célul tűző és megvalósító bányamúzeumot a város szívében található József-lejtőszakna eredeti, épségben lévő vágatrendszerében alakították ki (1. kép). A József-lejtőszakna [mely a hajdani József-akna (1879–1905) és a Károly-akna (1889–1914) visszahagyott kis pillérrészek, vetőkőzök alsó padját művelte 1937–1951 között]. 1951-es felhagyása után a még épségben megmaradt felsőbb szintű vágatait a központi bányamentő állomás gyakorló tárnaként használta, fenntartott és szellőztetett bányatárséggként. A vágatok egy részét 1962-től folyamatosan múzeumi bemutatás céljára alakították át oly módon,

Az intézmény vezetője: Dr. Kovács Anna megyei múzeumigazgató
Salgótarjáni Bányamúzeum • 3100 Salgótarján, Zemlinszky Rezső út 1.

Tel.: (32)420–258

e-mail: nogradimuzeum@nogradimuzeumok.hu

Nyitva tartás:

Április 1–szeptember 30. 9–15 óra között (hétfő kivételével)

Október 1–március 31. 10–14 óra között (hétfő kivételével).

hogyan megőrizték annak bányajellegét. Hazánk első föld alatti bányászati múzeumát 1965. április 30-án nyitották meg, 1980-ban pedig ipari műemlékké nyilvánították. 1985-ben egy kolóniabeli bányalakásból múzeumi céllal átalakított épületben a történelmi, 1986-ban majd 2000-ben, a szabadtéren elhelyezett Ipari skanzen kiállítását adták át az érdeklődő látogatóknak.

A Salgótarjáni Bányamúzeumot (a Nógrádi Szénbányák 1992. évi felszámolását követően) 1993. április 1-jén a Nógrád Megyei Önkormányzat vette át és a Nógrádi Történelmi Múzeum kezelésébe adta.

A múzeum gyűjteményei, egységei

A bányászati kiállítóhely több egységből áll:

• Bányászattörténelmi kiállítás

A több mint százéves bányakolónia épületében látható. A Nógrádi Szénbányák által 1985-ben megnyitott bányászattörténelmi kiállításon – fotókon és szöveges tájékoztatókon keresztül – kap áttekintést a látogató a kezdetektől az államosításig eltelt időszakról. A múltat idéző ünnepi viseletek, kiegészítők mellett korabeli kéziszerszámok, világítási eszközök, bányaképek (tárók, aknák, lejtőszaknák), munkás csoportképek, térképek és más dokumentumok teszik közérthetővé a bányai ipar fejlődését a megyében.

• Szabadtéri kiállítóhely – Ipari skanzen

Itt helyezték el a bányabeli (föld alatti és külszíni szállítás) szállítóeszközöket, biztosító pajzsokat és egyéb bányabeli gépeket (2. kép).

1. kép: Bányabejárat

2. kép: Szabadtéri kiállítóhely

A látogatók három keskeny nyomtávú vasútvonalon elhelyezve járhatják körbe, próbálják ki a bányabeli szállítóeszközöket. Az eligazodást az udvaron felállított nagyméretű, a nógrádi szénbányák keskeny nyomtávú iparvasút- és sodronykötélpálya-hálózatának térképe segíti.

• Állandó föld alatti kiállítás

A volt *József-lejtősakna* föld alatti bányavágatai (3. kép) igazi kuriózumként, valóságként mutatják be megyénk tradicionális szakmáját, a bányászatot, oly módon, hogy a látogató teljes áttekintést nyerjen a bányáról és annak műszaki berendezéseiről, a fejtési technológiák és a biztosítás technikájának fejlődéséről. A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának Alfa-programja és a Nógrád Megyei Önkormányzat támogatásával 2005. február 24-én felújított új állandó föld alatti kiállítás hiteles műszaki és élményszerű elemek bevonásával mintegy 290 méteres útvonalon kialakított bányatérképben, 112 darabos műszaki-technikai történelmi emléket mutat be (táró, ereszke, szállítópályát, elővágási munkahely, kamrafejtés, kerülővágat, egyedi támos frontfejtés, légvágati ereszke, fővonalai összekötő légvágat). Az életszerű élményt *bányabeli gépek és berendezések hangjának* bejátszásával, valóságként „szénfalak” (imitációk) mellett a *restaurált és működővé tett bányagépekkel* a bányaművelési technológiák (fejtési, vágathajtási, fúrási vagy szállítási munkafolyamatairól legyen is szó) bemutatásával érjük el. A felújított *munkahelyeken* „valóságként” bányamunkások dolgoznak, a végleteket reprezentálva, mivel a fejtési térségekben a technikai fejlődés teljes keresztmetszetét nem lehet nyújtani. A régmúltat, a korábbi kézi fúró, jövesztő, rakodó és szállító technológiát a *vékony telepi fejtésben fekvő réselést végző bányász mellett, térdelve lapátoló csillás* mutatja be. A szénmedencében, 1954-ben megszűnt bányabeli lóval történő szállítás emlékeként ott

3. kép: Bányamúzeum – föld alatti kiállítás

található a *facsillet vontató bányaló*, mint a nehéz szállítómunka megrendítően érzékletes jelképe, a föld alatti *istállóban pihenő második bányaló* mellett (ők a Deres és Szellő névre „keresztelt” bányalovak). *A KWB-3D maróhengeres frontfejtésben dolgozó és lapátoló bányamunkás, az elővágásban villamos fúrógéppel robbantást előkészítő bányász, a Hidasi-féle rakodógép mellett, az 1950-es évek elején gépkezelőként dolgozó bányamunkásnő, hasonlóan a kamrafejtésben légalapáccsal dolgozó vágárhoz, a vitlakezelő bányamunkáshoz az ereszkén, a Gullick típusú önjáró biztosító pajzsnál gépkezelő vágárhoz, az 1960-ig majdnem kizárólag fúró-robbantó munkát és majd ezt felváltó, maróhengerrel történő fejtési munkát reprezentálja. Ez a modern szénjövesztő gép Hungária- és Schwarz-típusú támokkal és acél süveggerendákkal biztosított, hazafelé haladó frontfejtésben tekinthető meg. A bányában különféle ajtókötésű (német, lengyel) ácsolattal is megismerkedhet a látogató a betonidomkövel, TH-gyűrűvel, Moll-ívvel biztosított vágatok mellett. Az újonnan kialakított vízgyűjtő zsompnál elhelyezett, éppen pihenés közben szalonnázó szivattyúőr is kedves színfoltja a kiállításnak. Az 1986-ban felavatott emlékhely fülkében márvány emléktábla emlékezteti a látogatót a bányamunka örök veszélyeire és állít emléket az elhunyt bányászoknak.*

• Látogatóbarát emlék- és pihenőpark

A múzeum látogatóját érkezéskor a *József-lejtősakna* bejárata előtt egy tágas parkosított téren, a bányamunka során (1848–1992 között) balesetben életüket veszített 827 név szerint ismert bányász emlékműve fogadja. Ugyancsak a parkban áll *id. Szabó István* Kossuth-díjas szobrászművész 1952-ben készült „*Vágár*” szobra, az ácsolt „*Klopacska*” (lármafa), mely messze hangzó hangjával évtizedeken át jelezte a föld alatti munka kezdetét és végét, vagy a hirtelen támadt bányavészt, és a székelygyi Lajos-tárói telepről áttelepített *harangláb*. A kis harang a XIX. század végétől jelezte a munkaidőt, bányabeli balesetet, s ez volt a szerencsétlenül járt bányászok lélekharangja is. Itt látható a bemutató jelleggel készített *Szent Borbála-táró* portálja is.

A felújítás nyomán kialakított bányamúzeum a maga nemében egyedülálló létesítmény, mely az 1965-ös célkitűzésnek megfelelően, hitelesen értelmezi, őrzi bányászati örökségünk történetét, hozzájárulva a megyei szénmedence és ezzel egy időben a hazai szénbányászat történetének megértéséhez, a nehéz, néha emberfeletti fizikai munkát vállaló bányamunkások életének megismeréséhez. Kiállításai évente több mint húszezer látogatót vonzanak, közöttük évről évre egyre több a külföldi vendég.

Dr. Szivircsek Ferenc ny. c. múzeumigazgató

A Tatabányai Múzeum Szabadtéri Bányászati Ipari skanzenje

Az Ipari skanzen története

Az 1971-ben létrejött Tatabányai Múzeum Szabadtéri Bányászati Múzeumát – Ipari skanzenjét a technikatörténet és az életmódtörténet összekapcsolása tette, nemcsak Magyarországon, de nemzetközi vonatkozásban is egyedivé. Az 1988-ban megnyitott skanzen az első olyan természetes környezetben kialakított szabadtéri múzeum hazánkban, amely nem a paraszti élet- és munkakörülményeket, hanem az ipari munkások, elsősorban a bányászok élet- és munkakörülményeit hivatott hitelesen bemutatni.

A szénbányászat emlékeinek megőrzésére létrehozott kiállítóhely megnyitása óta folyamatosan bővülő, és tematikájában is gazdagodó kiállításokkal várja vendégeit. A látogatók lehetőséget kapnak arra, hogy múzeumi körülmények között megismerkedhessenek azzal az összetett, nehéz munkával, amit a bányász nap mint nap végzett a föld alatt.

A skanzen továbbfejlesztéséhez az adottságok rendkívül kedvezőek: a fővároshoz közel, Magyarországot Európa nyugatabbra fekvő országaival összekötő legjelentősebb főút és vasútvonal mentén fekszik, s

*Az intézmény vezetője: Fűrészné Molnár Anikó múzeumigazgató
Tatabányai Múzeum • 2800 Tatabánya, Vágóhid utca • Tel.: (34)310-495
e-mail: thmuzeum@axelero.hu • honlap: www.banyaskanzen.hu
Ipari skanzen • 2800 Tatabánya, Szent Borbála tér
Nyitva tartás: április 15–október 15. között tárlatvezetéssel.*

a városban is könnyen megközelíthető helyen található.

A kiállításokról

• Az „öreg XV-ös akna” külszíni létesítményei egykori üzemelési állapotukban láthatók. A hozzájuk kapcsolt új állandó kiállítások pedig még érthetőbbé teszik a látogatók számára az adott objektum szerepét. Az irodaépületben többek között a régi üzemvezetői iroda, bányamérnökség, faléz mellett ásványkiállítás, a helyi bányász újság, illetve a helyi bányavilágítás, valamint a sport történetét bemutató kiállítások és a „szakestély terem” láthatók.

• A történelmi emlékpark az egykori bányauzemek áldozatainak emlékműveit gyűjtötte egybe.

• Az aknaudvar közepén áll az acélszerkezetű aknatorony az ún. depressziós házzal. (A személy- és anyagszállítást a függőleges aknában mozgó kasokkal végezték, amelyeket a szállító gépházban látható monumentális aknaszállító gép

mozgatott.) A külszíni létesítmények közül figyelmet érdemel még az egykori faszerkezetű hűtőtorony, a bányagépek üzemeltetésére szolgáló, sűrített levegőt előállító kompresszortelep és a bánya energiaellátásának biztosításához szükséges transzformátorház. A volt fürdő épülete mögött magasodik a bánya önálló vízellátását egykor biztosító dekoratív víztorony. Mellette látható Tatabánya legismertebb jelképének, a Kő-hegyen álló Turul-szobornak az eredeti váza, amely a madáralak 1992-es felújításakor került a múzeumba. Az egykori műhelyek közül mára csak a kovácsműhely látható régi – ma is működőképes – formájában, a többi a múzeum használja saját műhelyeként.

• A föld alatti bemutató új létesítményként épült meg az első tatabányai lejtősakna kapuzatának másolata a hozzá csatlakozó föld alatti bányatérsegekkel. A kialakított bemutatón három munkahelyet nézhetnek meg a látogatók: egy trapéz szelvényű, fával ácsolt elővájást az

1. kép: A tisztviselői ház

2. kép: A régi bányatelepi utca

1950-es években használt kéziszerszámokkal, egy kamrafejtést az 1950–60-as évekből, és végül a már az 1970–80-as években használt egyedi hidraulikus tá-mokkal és acél süveggerendával biztosított kamrafejtést. Mindez csak érzékeltetni tudja azt a hatalmas léte-sítményt, amely egykor a föld alatt volt. Mindezt kiegészíti még a szabadtéri gépbemutató (3. és 4. kép).

• **A tatabányai bányászkolóniák jellegzetes épüle-tei** a skanzen legkeresettebb látványossága az egykori helyi bányatelepeket jellemző épületek közül az eredeti tervrajzok alapján és részben eredeti építőanyagokból felépített két régi kolóniaház a tisztviselő házzal és a régi iskolával. 1996-ban, a millicentenárium évében került átadásra az első kolóniaház (a szoba – konyha – kam-rás, 35 m²-es, korhűen berendezett lakásokban a XX. század elejétől az 1960-as évekig követhető nyomon a lakáskultúra alakulása). 2001-ben készült el a második hatajtós ház, a „mesterségek háza”, ahol a helyi ipartelepeket jellemző kisipari műhelyek kaptak helyet. A két régi kolóniaház közvetlen szomszédságában áll az egykori aknaüzem egyik vezető tisztviselőjének a háza (1. és 2. kép). Az 1940-es évek elején épült, tisztviselői lakásként szolgáló háromszobás, öt mellékhelyiséggel rendelkező házat az évek során nem építették át, eredeti állapotában, korhű berendezésével szinte érintetlenül maradt fenn. 2005–2006-ban – a Tatabányai Múzeum időközben bezárt régi iskolamúzeuma helyett – egy új oktatástörténeti kiállítóhely épült a skanzen területén. Az új *állandó oktatástörténeti kiállítás* a régi ótelepi iskola épületének mintájára felépített iskolában 2006-ban nyílt meg két korhű – egy 1920–30-as és egy 1960–70-es évekbeli – *osztályteremmel*.

A hagyományos műszaki–technikátörténeti kiállítá-sok mellett 1996-ban „Hangfürdő” címmel megnyílt *Lois Viktor* szobrászművész állandó kiállítása a volt fürdő épületében.

3. kép: Bányamozdonyok

Egyéb tevékenységek

Bányász hagyományok ápolása: a skanzen mára vég-legesen helyszínévé vált a bányásznapi rendezvények-nek, kulturális találkozóknak. A kiállításokhoz új köz-művelődési programok társultak, ami kiállítóhelyünket még vonzóbbá teszi a látogatók számára. Az „élő múze-um” megszervezésével a vendégek az 1940-es évek ele-jén érezhetik magukat, a múzeum köré szerveződött ak-tivista csoport (mintegy 60 fő) tagjainak segítségével. A tiszteletbeli bányásszá avatási szertartás, az ehhez kap-csolódó bányászdalok és a bányászhimnusz meg-tanulása, a próbákért kapott oklevél és a szertartás vé-gén a bányászsuzsonna (zsiros kenyérral) egyre népsze-rűbbé vált az utóbbi években nem csak a helyi lakosság és az iskolások körében, de a turisták között is. A kínálat az új iskolamúzeum átadása óta kiegészült „rég-i tanítási órák” megtartásával is.

A múzeum igazi élő kortárs művészeti centrummá vált, befogadva az első nemzetközi fémszobrász és az or-szágos fafaragó tábort. 1999-ben a művészeti táborok so-ra irodalmi, majd 2001-ben fotó szakterületekkel bővült.

Az ipari skanzen nagyon szerencsésen kapcsolható a megye és a régió egyéb, idegenforgalmi szempontból lényeges és meghatározó látványosságaihoz is, több napra tervezett turizmus esetén.

A látogatóbarát múzeum kívánalmainak megfelelően tervezett további fejlesztések: a bányakolóniákat jel-lemező további épületek, korszerű, konferenciaterem-ként is használható fogadóépület megépítése, látvány-raktár kialakítása, a skanzen közelében lévő ipari mű-emlék lejtakna-lejárátokat összekötő kerékpárút, kes-kenynyomtávú kisvasút beindítása, s ezáltal a bányász-hagyományok megőrzésére, életben tartására egy teljes körű, idegenforgalmi jelentőséggel bíró, kulturális centrum kialakítása.

4. kép: Fejtőgép az aknatoronnyal

Művelődési Ház és Bányászati Kiállítóhely, Recsk

A recski bányászat története visszanyúlik az 1780–1805-ös évekre. Az 1840-es évektől kezdődően folyt az arany- és rézérczek üzemi méretű bányászata a Lahóca hegy-ségben. 1926-ban a Kincstár a bányát megvásárolta és korszerű nagyüzemmé fejlesztette. A bánya működése során 3 millió tonna érc került kitermelésre. Az 1960-as években kezdődött fúrásos kutatások világviszonylatban is jelentős réz-, cink- és aranyérceket tártak fel, melyre aknákat mélyítettek. Ezen aknák működését szüneteltetik.

A recski Művelődési Ház és Bányászati Kiállítóhely épülete 1943-ban készült el, és az ércbánya Bányász Kultúrotthonként tartotta

Vezető: Hugyecz János, szakreferens: Baksa Csaba
Bányászati Kiállítóhely • 3245 Recsk, Várbukki út 10. • Tel.: (36)477-129
e-mail: info@ivk-recsk.t-online.hu

Nyitva tartás:

Május 30–szeptember 14. (hétfő és kedd kivételével) 10–17 óra között
Szeptember 15–június 1. (hétfő és kedd kivételével) 14–17 óra között, vagy bejelentkezés alapján.

fenn. Az ércbánya megszűnését követően az épületet Recsk önkormányzata vette át, felújította és 2000. augusztus 20-án adta át újra rendeltetésének (1. kép). Az épületben berendezett állandó **Bányászati és Ásvány Kiállítás** időrendi sorrendben mutatja be a recski réz és arany–ezüst bányászatát (a Lahócai bánya), valamint az ércelőkészítés történetét. Külön figyelmet érde-

melnek a kiállított ásványok, kőzetek (2. és 4. kép). 2002-ben a kiállítás a Colas Északkő támogatásának köszönhetően a kőbányászat emlékeit és történetét bemutató tárlattal bővült ki. Az udvari fedett részben a mélyszinti bányában és az ércelőkészítő műben használt gépek, eszközök (csillék, rakodógépek, hengertörő, mozdony stb.) kaptak helyet (3. kép).

1. kép

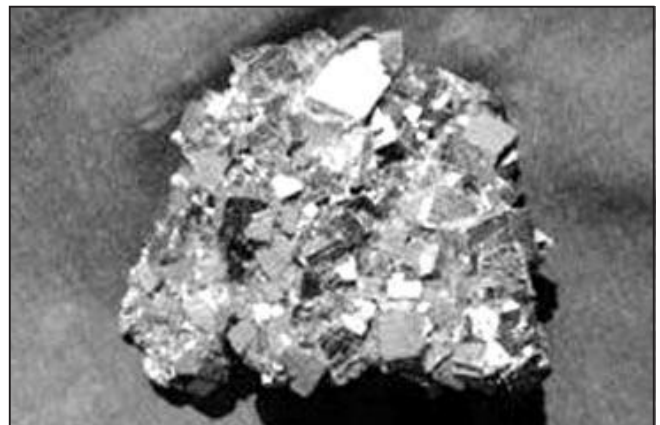
2. kép

3. kép

4. kép

Magyar Olajipari Múzeum

A múzeum története

Magyarországon 1955 és 1970 között alakult a legtöbb szakmúzeum, melyek a tárgyi, írásos és képi relikviák megőrzésével kívántak emléket állítani az elődök tevékenységének és a szakma történetének. A magyar olaj- és gázipar is létrehozta saját (technikai) műszaki múzeumát. Mérnökök, geológusok, közgazdászok, technikusok váltak amatőr technikatörténésszé, s napi felelősségteljes munkájuk mellett nagy lelkesedéssel párosult szakmaszeretettel igyekeztek az ipari múlt emlékeit megmenteni, megőrizni az utókor számára. Megkönynyítette a gyűjtőmunkát, hogy a hazai szénhidrogéniparban a 60-as évek közepe óta zajlott az eszközök, gépek korszerűsítése, és a használatból kivont berendezések egy-egy példányát megőrizték, tartósan raktározták. Széles körű összefogás eredményeként 1969. szeptember 27-én nyílt meg Zala-

1. kép: Rotary-1 jelű berendezés

*Az intézmény vezetője: Tóth János múzeumigazgató
Magyar Olajipari Múzeum – Központ, Papp Simon-emlékszoba, Zsigmondy-emlékszoba • 8900 Zalaegerszeg, Wlassics Gyula u. 13. • Tel.: (92)313-632 • Fax: (92)311-081 • e-mail: moim@olajmuzeum.hu • honlap: www.olajmuzeum.hu
Szabadtéri kiállítás: 8900 Zalaegerszeg, Falumúzeum u. • Tel.: (92)321-345
Nyitva tartás: április 1– október 31. között.
Egyéb időpontban csak előre bejelentett látogatókat fogadunk.*

egerszegen a Dunántúli Olajipari Múzeum, 1971. március 26-ától (a Művelődésügyi Minisztérium működési engedélyének dátumától) az országos gyűjtőkörű Magyar Olajipari Múzeum. A magyar olajipar ipar-, technika-, technológia-, gazdaság- és életmód-történeti emlékeinek gyűjtésére, tudományos feldolgozására és bemutatására létesített múzeum az 1968-ban megnyílt Göcseji Falumúzeum melletti 3 hektáros kiállítási területen kapott helyet. A két múzeum egyedülálló együttesként néprajzi és ipartörténeti ismereteket közvetít a látogatóknak. A Magyar Olajipari Múzeum feladata sokrétű, gyűjteményei őrzik, kiállításai bemutatják, kiadványai közkinccsé teszik a magyar szénhidrogénipar és vízbányászat emlékeit.

A múzeumot 1992. április 1-jétől gazdaságilag, pénzügyileg önállóan működteti az 1991. június 24-i bírósági nyilvántartásba vétellel létrejött Magyar Olajipari Múzeum Alapítvány, mely 1998. január 1-jétől kiemelten közhasznú társaság. Az alapítvány kuratóriuma nagy segítséget nyújt az anyagi háttér megteremtésében, a gazdasági és szakmai munkában. Legjelentősebb bevételi forrásunk a MOL Nyrt. anyagi támogatása, valamint az Oktatási és Kulturális Minisztérium működési és pályázati támogatása. A MOIM anyagi háttere azonban mégsem megnyugtató, mert a pénzforrások rapszodikusán állnak rendelkezésre, a működési

nehézségek áthidalására időnként banki hitel felvételére kényszerül. Hosszú távú biztonságos működés érdekében az intézményi finanszírozást is új alapokra kell helyezni, a több lábbon állás hangsúlyozásával.

A múzeum gyűjteményei

• **Műszaki emlékek gyűjteménye:** a XIX. század végétől napjainkig mutatja be a szénhidrogénipar valamennyi ágazatának berendezéseit, gépeit, tárgyait (1., 2. és 3. kép). Az egyedülálló szabadtéri adottságok lehetővé teszik, hogy több különleges tárgy is reprezentálja a bányászat más ágazatait is.

• **Ipar- és technikatörténeti dokumentumgyűjtemény:** az archívumban a XIX–XX. század fordulójától található meg a hazai cégek iratai, az iparág és a szakma jeles egyéniségeinek – főleg személyes jellegű – dokumentumanyagai. Ide tartozik a Wlassics Gyula utcai múzeum-épületben berendezett Papp Simon-emlékszoba, ahol a geológus-tudós életének, tevékenységének bemutatása mellett sok értékes, kapcsolódó írásos anyag és eredeti fotó tekinthető meg, előre egyeztetett látogatás alapján.

• **Történeti gyűjtemény:** vállalkozóktól és hagyatékokból származó kortörténeti jellegű kisebb írásos anyag (igazolvány, oklevél, munkakönyv, meghívó stb.), valamint tárgyak (bélyegző, jelvény stb.) gyűjteménye.

• **Fotó-, film- és videotár:** fekete-fehér és színes negatív, pozitív, va-

2. kép: Szabadtéri kiállítás részlete

lamint diapozi-tív fotók. Különböző méretű keskenyfilmek és videokazetták. Egyre jelentősebb az elektronikus adathordozókon tárolt képi és írásos anyag.

• **Képző- és iparművészeti gyűjtemény:** a szénhidrogénipar valamely területét ábrázoló szobor, festmény, grafika, rézkarc, érem, plakett, kisplasztika stb.

• **Zsigmondy Vilmos Gyűjtemény:** a vízkutatás és vízkútfúrás tárgyi, képi és írásos emlékeit mutatja be a 2004. augusztus 13-án megnyitott, újjáalakított állandó kiállítás. A vízbányászat berendezései, gépei szabadtéri kiállításunk egyik legszebb tárgyegyüttese. E gyűjtemény része a Wlassics Gyula utcai múzeumépületben található *Zsigmondy-emlékszoba*, ahol – bejelentkezés alapján – a dokumentumok mellett külön kis kiállítás is megtekinthető.

• **Könyvtár és könyvgyűjtemény:** olajipari, geológiai, geofizikai, geográfiai, bányászati, természettudományi, gépészeti, kémiai, történelmi, muzeológiai tárgyú szakkönyvek és folyóiratok a XIX. század közepétől.

• **Adattár:** a múzeum működésével, sokrétű tevékenységével, a gyűjteményekkel kapcsolatos írásos és képi anyag.

• **Ásvány- és kőzetgyűjtemény:** a mélyfúrások kőzetmintáit, a fontosabb hazai ásványgyűjtő lelőhelyek jellemzőbb darabjait és néhány, a Kárpát-medencéből és a világ különböző tájairól származó különleges ásványt mutat be.

A múzeum fiái

A Budapest melletti Vecsésen 1995-ben létesült filia, ahol a kőolaj és földgáz csővezetékes szállításának eszközeit, dokumentumait tekinthetik meg az érdeklődők szabadtéri kiállításon és az ízlésesen berendezett 200 m²-es kiállítási teremben (4. kép). A szabadtéri kiállítás különleges objektuma a Barátság I. Kőolaj-távvezeték eredeti helyén őrzött – üzemem kívül helyezett – szivattyúállomása.

Bázakerettyén a BT-2 jelű, még működő tankállomás korábbi kezelőépületében tekinthető meg egy kis *olajipar-történelmi kiállítás* és a *Buda Ernő-emlékszoba*.

Lovásziban, a volt LT-3 gyűjtőállomás területén, folyamatban van egy ipartörténelmi bemutatóhely kialakítása az eredeti berendezések bemutatásával.

A múzeum tevékenysége

• „Történelmi pályázat” meghirdetése és értékelése: a MOL Nyrt. és az OMBKE bevonásával két évente – eddig 17 alkalommal – meghirdetett pályázatra összesen több mint másfélszáz dolgozat érkezett be. A pályaművek többsége értékes ipartörténelmi, üzemtörténelmi, gazdaságtörténelmi munka és visszaemlékezés, melyek számos értékes információval, addig nem, vagy csak alig ismert adattal – fotóval, dokumentummal, tárggyal – gazdagították az eddigieket.

• Az olajipari tevékenység zalai szűkülése, valamint a MOL Nyrt. tevékenységének átszervezése eredményeként – az utóbbi években folyamatosan – igen jelentős irathalmaz került a múzeumba. A gyűjteményeinkben a magyar ipar egészét, az egyetemes technikatörténetet is reprezentáló iratokat, fotókat, tárgyakat is őrzünk. Az óriási egyedi információhalmaz – a mintegy 900 iratfolyóméter dokumentum – már „levéltárnyi” mennyiség, ezért tervezzük – megfelelő előkészítéssel – olaj- és gázipari szaklevéltár létrehozását.

• A már meglévő balneológiai és geotermiai archívak további gyarapodásával tervezzük önálló kiállítások bemutatását.

• A hagyatékokból előkerült jelentős mennyiségű kézirattal miatt tervezzük külön *kéziratgyűjtemény létrehozását* is.

• Leraktuk az alapját az *olajipari térképtárnak és rajztárnak*. Nagyszabású, több évre elhúzódó vállalkozás az olajipari történelmi cégkataszter összeállítása, az olaj-

3. kép: Vízkútfúró berendezések

és gázipari kronológia, valamint a magyarországi olaj- és gázipar történetének digitális feldolgozása.

- A gyűjteményi részeket feldolgozó kiadványaink (*Papp Simon: Életem*; *Srágli Lajos: Munkások a „feketé arany” birodalmában*; *Placskó József: Volt egyszer egy Orenburg*; *Repertóriumok I., II., III.*; *Három bányászgeneráció válogatott iratai és emlékezései II.*; *Buda Ernő I.*) az olajiparban és a múzeumi körökben egyaránt nagy elismerést váltottak ki.

- Egyéb múzeumi kiadványok: a 2006-ban befejeződött „*Beszélgetések az olajiparról*” és a „*Beszélgetések a gáziparról*” riportsorozatok nyolc kötetében az iparágat reprezentáló 67 személlyel készült riport jelent meg. Többekkel az utolsó pillanatban készítette a riportot *Horváth Róbert* bányamérnök, mert mára többen sajnos már nincsenek közöttünk. E tizenkét éves munka összefoglalása a „*Gondolatok a »Beszélgetések...«* könyvsorozatról” c. kiadvány. Az év végén jelent meg a „*A harmadik A MAORT puszta-szentlászlói üzeme 1941–1951*” c. (*dr. Laklia Tibor*) és a „*Palackba zárt bányászat*” c. (*Benke István – Peter Huber*) könyvek (az utóbbi magyar–német nyelven). Megjelentetés előtt áll az olajipari 1956-os eseményeket, a következményeket leíró kötet, a „*Máramaros és Nagybánya vidékének ásványtani, kőolaj- és földgázkutatói a XX. század közepéig*” című, valamint a „*Nagybánya és környéke*” című könyv.

- 2006 őszén átvettük a MOL Nyrt. megszűnt zalaegerszegi logisztikai telepét, ahonnan több kiállítási objektumot telepítünk át szabadtéri kiállítási területünkre. Az ingatlan részben raktározásra használjuk, egy részének bérbeadásából pedig a fenntartás költségeit fedezzük.

- Sikeres informatikai pályázatunknak köszönhetően korszerűsödött és megújult honlapunk magyar, német és angol nyelven ad tájékoztatást, de a későbbiekben horvát és szlovák nyelven is elérhető lesz.

Hazai és külföldi együttműködések

A MOIM kiadványok előállításában, kiállítások rendezésében és közös programok szervezésében eredményesen működik együtt a hazai és külföldi múzeumokkal, kulturális szervezetekkel. Ezek kiemelt példái:

- 1999-től, több éven keresztül vándorolt az országban a csaknem 10 intézmény anyagát is bemutató Szent Borbála-kiállításunk.

- 2005. áprilisban nyílt meg az Ásványolajtermékek és kereskedelmük Magyarországon a XIX–XX. században c. kiállításunk, melyhez több dokumentumot és tárgyat kölcsönöztünk a Magyar Vegyészeti Múzeumból.

4. kép: A vecsési kiállítás részlete

- Az Országos Műszaki Múzeummal és az OMM Öntödei Múzeumával több közös időszak kiállítást rendeztünk.

- A rudabányai bányászattörténeti múzeummal nagy sikerű közös nemzetközi bányász türeleműveg kiállítást rendeztünk Budapesten, a Magyar Kultúra Alapítvány székházában. (A kiállítás eredményeként előkerült, bizonyosan Európa egyik legrégebbi – 1737-ben gyártott – türeleművege a MOIM tulajdonába került.)

- 2002-ben Phare pályázat keretében olajipari emlékhelyeket bemutató útvonalat jelöltünk ki a Zala–Mura térségben. A horvát–szlovén–magyar hármashatár térség 23 olajipari–gázipari emlékhelyén többnyelvű ismertető táblákat helyeztünk el, az útvonalról és a látnivalókról ötnyelvű térképet adtunk ki.

- 2003-ban Kapnikbányán *Born Ignác* és *Papp Simon* bronz emléktáblát helyeztünk el, valamint a két tudós életét bemutató állandó kiállítást rendeztünk be.

- 2005-ben *Papp Simon* egészalakos bronzszobrát avattuk fel Zalaegerszegen és a geológus szülővárosában, Kapnikbányán.

A MOIM a magyar szakmúzeumi hálózat egyik kiemelkedő intézménye. Az állandó kiállításait évente mintegy 35 000, az időszakos és vándorkiállításokat további 15–20 000 látogató keresi fel. A látogatóbarát és az interaktív múzeumi jellemzők erősítésével remélhetőleg még több érdeklődő tekint meg kiállításainkat.

Országos Műszaki Múzeum Alumíniumipari Múzeuma

A múzeum története

A székesfehérvári Magyar Alumíniumipari Múzeum alapját a Székesfehérvári Könnyűfémű (KÖFÉM) széleszalag-hengerművének átadására készített – és a magyar alumíniumipart vertikumban bemutató – kiállítás képezte. A kiállítás iránt oly nagyfokú érdeklődés mutatkozott, hogy a gyár igazgatója, *Juhász János* a KÖFÉM-en belül Szervezési Irodát hozott létre, melynek feladata a hazai alumíniumipar relikviáinak megmentése, megőrzése volt – a Magyar Alumíniumipari Tröszt (MAT, majd HUNGALU) vállalataival együttműködve. A vállalatok vezetői is felismerték azt a lehetőséget, hogy a múltjuk megismerésével gazdagabbá tehetik jelenüket és a jövőt. A jó szervezési munka eredményeként gyorsan gyarapodott az összegyűjtött – elsősorban tárgyi – anyag. Gondoskodni kellett a muzeális emlékek elhelyezéséről is. E célból a KÖFÉM vezetése 1974-ben egy – 1952-ben épített egyemeletes – munkásszállót bocsátott a múzeum rendelkezésére.

A MAT a 28/1974. sz. vezérigazgatói utasítással külön Ipartörténeti Bizottságot hozott létre a múzeum megszervezésére, melynek tagjai a

1. kép: Múzeumbejárat

Az intézmény vezetője: *Kovács Istvánné*

OMM Alumíniumipari Múzeuma • 8000 Székesfehérvár, Zombori út 12.

Tel./fax: (22)333-412 • e-mail: alumuzeum@mail.datatrans.hu

Nyitva tartás:

Hétfő–péntek: 10–15 óra között, vagy bejelentkezés alapján.

vállalatok igazgatói voltak, akik kijelölték a múzeummal kapcsolatos tartó összekötő munkatársakat. Miután a Kulturális Minisztérium országos gyűjtőkörű múzeummá nyilvánította a szakgyűjteményt, az országban alumíniumot felhasználó egyéb vállalatoknál (pl. az Alumíniumárugyár Kőbányán, a Lehel Hűtőgépgyár Jászberényben, a Magyar Kábel Művek Budapesten és a Mátavidéki Fémművek Sirokon) is végzett gyűjtőmunkát. A múzeum gyűjtő, feldolgozó, őrző tevékenységét előbb a Szervezési Iroda vezetője, *Fekete Ferenc*, majd 1978. augusztus 1-jétől az első igazgató, *dr. László Gábor* irányította. Az ő munkája nyomán kezdődött meg a műszaki dokumentáció rendezése, a tárgyi anyagok leltározása, a fotótár kialakítása. A műszaki könyvtár volt a legjobban feldolgozott gyűjteményegyüttes. Az üzemek irattári selejtezéseire nyomán sikerült jelentős műszaki technikatörténeti anyagot begyűjteni és megmenteni a megsemmisítéstől.

1976-ban Gánton, az első külfejtésű bauxitbánya területén *szabadtéri múzeumot* és egy *mesterséges bányavágot* alakítottak ki, a külszíni és a mélyművelésű bauxitbányászat fejlődésének bemutatására. Gánt a vetőfal és a földtörténeti korok jó át-

4. kép

tekintésének köszönhetően tudománytörténeti szempontból is kedvelt gyakorlati terepe lett a hazai és európai felsőoktatási intézményeknek. A gánti Balás Jenő Bauxitbányászati Múzeum – felsőbb döntés alapján – 2004. január 1-jével a Központi Bányászati Múzeumhoz került.

Az 1981-ben Tapolcán létesített kiállítóhely a Magyar Alumíniumipari Múzeum filijaként működött. A rendszerváltást követően a tapolcai Bauxitbányászati Gyűjteményt az épület privatizációja miatt meg kellett szüntetni, a későbbiek során a gyűjteményi anyag erősen sérült, majd eltűnt.

A Magyar Alumíniumipari Múzeum 2004. január 1-jével az Országos Műszaki Múzeum fenntartása alatt működik. Legfontosabb feladata, hogy az alumíniumipar techni-

kai és vállalati kultúra emlékeit dokumentálja, azt valamilyen formában megőrizzé az utókor, az ipartörténeti kutatás számára.

A múzeum gyűjteményei

A múzeum elsősorban a magyar alumíniumipar, kisebb részben a nemzetközi alumíniumipari vállalatok tárgyi emlékeit, fotó dokumentumait, műszaki technikatörténeti dokumentumait, kisnyomtatványokat stb. gyűjti.

- **Adattár** gyűjteményünk terjedelmes részét képezi, mely sok területen nagyon töredékes, hiányos. A hazánkban jegyzett 43 iparági vállalatól begyűjtött dokumentációs anyag katalogizált állapotban, számítógépen megtalálható, kutatható. Feldolgozásra várnak az oklevelek, igazolványok, kisnyomtatványok stb.

- **Fotógyűjteményünk** igen jelentős. Az iparág egészét tekintve 147 fotóalbum és vagy 32 ezer pozitív fotó mellett számos pozitív diánk és negatív fotónk is van. Fotótárunk feldolgozása is folyamatban van (ipartörténeti jelentőségű anyagunk van a csepeli Weiss Manfréd alumíniumkohóról és öntödéről 1935–1937 között készített fotók formájában).

- **Könyvtárunk** állománya nem kölcsönözhető. Elsősorban az alumíniumipari vertikumban használt szakirodalomra helyezük a fő hangsúlyt, de megőrizzük a melléküzemágak szakirodalmát is. Egyedülálló

2. kép: Kiállításrészlet

3. kép: Kőzetkiállítás részlete

az alumíniumiparral kapcsolatos – mintegy 2200 darabos – orosz nyelvű szakkönyvgyűjteményünk.

- **Folyóíráttár:** jelentős nagyságú magyar és idegen nyelvű (orosz, német, angol, olasz, francia stb.) folyóírat alkotja.

A gyűjteményben olyan eszközök is találhatóak, melyeket az alumínium vizsgálata során alkalmaztak, pl. mérőműszerek, színeképelemző berendezések stb.

- Iparági jubileumokra készített érmék, plakettek (5. kép).

- Egyes alumíniumipari vállalatok vagy vezetőik részére adományozott ajándékok, emléktárgyak.

- Az alumíniummal kapcsolatos művészeti anyagok (4. kép). Számos alumíniumra festett képet őrzünk az „alumínium művészetől”, *Drégely Lászlótól*. Megtalálhatóak gyűjteményünkben *Paizs László* alumínium kisplasztikái, *Újházi Péter* festőművész, *Ecsedi Mária* grafikus és textilművész, *Kerti Károly* festőművész, *Keresztes Károly* keramikus alkotásai. *Mácsai István* „Kincsesi majális” című, 1955-ben festett pannója díszíti időszaki kiállítótermünk falát.

Állandó kiállításunk

Az alumíniumipar vertikumának, az egyes termelési fázisok egymásra épülésének bemutatását tekinti vezérelvnek. A zömmel víz alól felszínre hozott bauxit történetét az első bauxitbánya létesítésétől követi nyomon, és erre építve – részletekben – mutatja be a timföldgyártást, az elektrolízist és a fémfeldolgozást, megismertetve a hazai (egykori) alumíniumipari vállalatok tevékenységét. Ki kell emelni a tervező és kutatóbázisnak nemzetközi területen való megjelenítését bemutató kiállítását, amely modelleken és makettekén keresztül érzékelteti az ipar szellemi exportját.

- A **kőzetkiállítást**, mely a magyar bauxit-előfordulásokat mutatja be, a Balatonalmádi Bauxitkutató Vállalat geológusai, dolgozói állították össze alapos elemző munkával (3. kép).

6. kép: Alumínium termékek

• **Látványtárak:** az évek során összegyűjtött alumíniumból készült tárgyak bemutatását két látványraktár kialakításával igyekeztünk a látogatóinknak bemutatni. Az „Alumínium a hétköznapi életben” című gyűjtemény nosztalgikusan igyekszik bemutatni a nagyon széles körben, igen változatos felhasználási formájában, pl. gyerekjátékok (babakocsi, tűzhely stb.), turista felszerelések (kávéfőző, termosz stb.), egyházi kegytárgyak, háztartási eszközök (kanál, villa), edények, takarítóeszközök stb.) világítótestek, különféle palackok, csomagolóanyagok (tejfölöspohár címkéje, alufóliák stb.) elterjedt alumínium jelenlétét a mindennapjainkban. Az alumíniumipar által kibocsátott érmék, plakettek, jelvények, kisplasztikák kiállításán nemcsak alumíniumból készült darabok láthatók (6. kép).

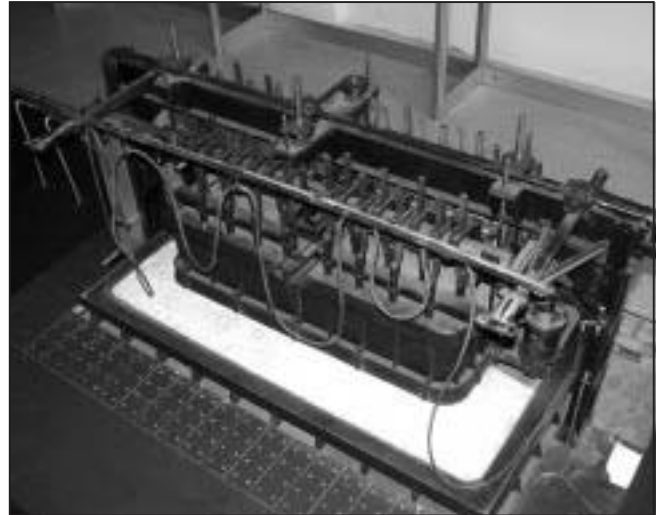
Időszaki kiállítások

A kiállítások nagy részét úgy válogatjuk, hogy a kiállító művész valamilyen módon kapcsolódjon az alumíniumiparhoz. Nagyon népszerűek azok az időszaki

5. kép

7. kép: Kiállításrészlet

kiállításaink, melyeket egy-egy új területről jelentkező művészek rendezünk.

Tudományos és egyéb tevékenység

A múzeum számos kiadványt jelentetett meg. Az ipartörténeti kiadványok fő támogatója a Magyar Alumíniumipari Múzeumért Alapítvány. 1996-ban az iparág nagyjainak életrajzait bemutató sorozatot indítottunk „Múzeumi Füzetek” címmel.

„Ipartörténeti Források” kiadványsorozatunkban 1998-tól forrásértékű adat- és dokumentumgyűjtemények, bibliográfiai füzetek jelennek meg, segítséget nyújtva az üzemtörténeti, ipartörténeti kutatás számára.

Emellett összegyűjtöttük az üzemi lapokat, melyeket „Az alumínium története üzemi lapokban” című kiadványban tettünk közzé.

A „Kézmű Könyvek” sorozat a magyar alumíniumipar kiemelkedő szakembereinek, irányítóinak korábban megjelent írásait, előadásait rendezi kötetbe.

A Drégely László Gyűjtemény Közleményeiben a Magyar Alumíniumipari Múzeumért Alapítvány *Drégely László Gyűjteménye* történéseiről adunk számot.

A MAM Szórolapok a belső gyors tájékoztatást szolgálják.

Önálló kiadványok sorozatában változatos témákat dolgoznak fel a szerzők. Ilyenek például a bauxitkutatásról megjelent könyvek, vagy „A magyar alumíniumipar története életrajzokban” című életrajzi gyűjtemény.

Az 1999 óta megjelenő „A Mi Múzeumunk” címet viselő múzeumi újság, mely a Magyar Alumíniumipari Múzeum Baráti Körének időszakos hírlevele, de egyben múzeumi, ipari-üzemi és kultúrtörténeti lap is.

Számunkra az a határozat, mely eldöntötte, hogy a Magyar Alumíniumipari Múzeum az Országos Műszaki Múzeum irányítása, fenntartása alá kerüljön, biztató a múzeum szakmai fejlődése tekintetében.

Országos Műszaki Múzeum Kohászati Múzeuma

A múzeum története

Az Országos Műszaki Múzeum intézményi szervezetéhez tartozó Kohászati Múzeum (korábban Központi Kohászati Múzeum) a Bükk-hegység ölelésében, a festői Szinva-völgyben található. A több mint fél évszázados múltra visszatekintő intézmény a helyi ipari örökséghez tartozó műemlék épületben működik, környezetét a természeti értékek és a történelmi emlékek egyaránt vonzóvá teszik (1. kép). A massák és hámorok völgyében működő múzeum alapvető célkitűzése: minél szélesebb körben megismertetni a hazánkban visszaszorult kohász szakma múltját, hogy sikerülhessen megmenteni és megőrizni az emberi civilizáció fejlődésében meghatározó ipari tevékenység tárgyi, szellemi és épített örökségét.

Az 1949-ben alapított múzeum első állandó kiállítása 1960-ban nyílt meg a diósgyőri vasgyár vendégházában. Hála a lelkes gyűjtőmunkának, a múzeum hamar kinőtte a rendelkezésre álló helyiségeket, ezért új, méltó helyszínt kerestek a kiállítás számára. A Miskolc–Felsőhámorban az 1770-es években, *Fazola Henrik* vasműi igazgatósága

1. kép: A múzeum épülete

Az intézmény vezetője: *Porkoláb László* múzeumigazgató
OMM Kohászati Múzeuma • 3517 Miskolc-Felsőhámor, Palota u. 22.
Tél./fax: (46)379-375 • e-mail: kohmuz@kohmuz.t-online.hu
honlap: www.kohmuz.t-online.hu
OMM Massa Múzeuma (Miskolc–Újmassa, Ómassai út) • Tel.: (46)370-864

Nyitva tartás:

Kedd–vasárnap 9–17 óra között

A Massa Múzeum április elejétől október végéig látogatható az időjárástól függően.

A pontos szezonnyitási és zárási időpontokat közzé tesszük honlapunkon.

idején barokk stílusban épített, eredetileg irodaként, lakásként és raktárként használt „Kancellária” épületében 1970-ben nyílt meg a múzeum új állandó kiállítása.

Az 1963-ban alapított Massa Múzeummal együtt a diósgyőri kohászati üzemek tartották fenn a múzeumokat 1994-ig, azóta az Országos Műszaki Múzeum társintézményeként működnek.

A múzeum gyűjteményei

Az intézmény gyűjteményei folyamatosan gyarapodtak az alapítás óta.

• **Tárgyi gyűjtemény:** elsősorban kohászati eszközöket, felszereléseket, gépeket, berendezéseket, makettjeit, modelljeit, képző- és iparművészeti alkotásokat foglal magába.

• **Történelmi és műszaki dokumentumok gyűjteménye:** a gyűjteményben a hazai kohászat történetére vonatkozó kéziratok, kutatási anyagok találhatóak, míg a műszaki dokumentumgyűjtemény zömében diósgyőri vonatkozású műszaki rajzokból áll.

• **Fotógyűjtemény:** a gyűjteményben a XX. század első éveitől kezdve napjainkig készült fotók és ne-

gatívek találhatók, többségében szintén Diósgyőrből, de valamennyi hazai kohászati üzemről vannak képeink.

• **Adattár:** a múzeum történetének eseményeit rögzíti.

• **Szakkönyv- és szakfolyóirat-gyűjtemény**

A múzeum tudományos tevékenysége

A Kohászati Múzeum munkatársai az intézmény gyűjtőkörének megfelelően elsősorban a hazai kohászat történetéhez kapcsolódó tudományos munkát végeznek. Múzeumunk fontos feladata az ipari örökség tárgyi és szellemi értékeinek gyűjtése és megőrzése mellett a tudományos igényű feldolgozás is – részben saját kutatói, részben külső kutatók bevonásával, támogatásával. Kis múzeum lévén intézményünk nyilván kevésbé tud részt vállalni konferenciák, előadások szervezésében, viszont a kutatás és feldolgozás, publikálás tekintetében komoly eredményeket ér el. A Borsod–Abaúj–Zemplén Megyei Levéltár által kiadott „*Tanulmányok Diósgyőr történetéhez*” című 16 kötetes kiadványsorozat diósgyőri kohászattal kapcsolatos témákat feldolgozó 10 kötetének szerzői részben múzeumunk munkatársai, részben intézményünkkel jó kapcsolatokat fenntartó kutatók, akik többek között a múzeum gyűjteményeinek feldolgozásával készítették

2. kép: Massa Múzeum – Újmassai „őskohó”

munkáikat. Kollégáink részt vesznek anyaintézményünk, az Országos Műszaki Múzeum, a miskolci Herman Ottó Múzeum és a kassai Szlovák Műszaki Múzeum tudományos programjaiban.

A múzeum kutatási témái, programjai:

- *A Diósgyőri Kohászati Üzemek története,*
- *Helytörténet* (Alsó- és Felsőhámor, Ómassa, Újmassa, Diósgyőr),
- *A gyáralapító Fazola család,*
- *A kohászok társadalom- és mentalitástörténeti sajátosságai,*
- *Technikatörténet* (kohászati technológiák, kézművesipar),
- *A kohászat tárgyi kultúrája,*
- *Ipari kulturális örökség védelme.*

A múzeum kiállítóhelyei

- **Állandó kiállítás:** a múzeum állandó kiállítása a magyar és az egyetemes vaskohászat fejlődéstörténetét mutatja be az ókortól napjainkig. A vaskohászat történeti fejlődése technológiai sorrendben (vasgyártás,

3. kép: Vízkerekes vasverő

acélgyártás, kovácsolás, hengerlés) négy kiállítóteremben kísérhető figyelemmel. Ezenkívül a drót- és csavargyártás, valamint a vaskohászati anyagvizsgálat fejlődéstörténetébe is betekinthez az érdeklődő. A működő modellek, makettek, valamint diorámák szemléletesen, korhűen mutatják be a kezdetleges vaskohászati telepeket, a középkori és újkori berendezéseket valamint eljárásokat, a technika és technológia fejlődését a XX. század második feléig. Az állandó kiállítás több kuriózumot mutat be: például a X–XII. századból származó, Imolán, illetve Kőszegfalván feltárt, eredeti körülmények között („in situ”) bemutatott két bucakemencét, vagy az Al-Duna szabályozásánál használt, Diósgyőrben készült világhírű acélvésőt. Látogatóink a kiállítás segítségével képet alkothatnak a vasnak az emberi történelemben és a technikai–gazdasági–kulturális fejlődésben betöltött szerepéről és jelentőségéről, valamint arról a nehéz, de szép munkáról, ami az egyes korszakokban a fémek hasznosításához kapcsolódott.

- **Időszaki kiállítások:** lehetőségeink szerint igyekszünk évente egy-egy *időszaki tárlattal* kisebb témákat részletesebben bemutatni. Jelenleg a diósgyőri kohászok alkotó tevékenységét bemutató időszaki kiállítás látható múzeumunkban, mely a szakmai elhivatottság és hozzáértés mellett a kreativitás és a művészi igényesség számos példáját is látogatóink elé tárja. Megyénkben az elmúlt évek nagyberuházásai során óriási mennyiségű régészeti lelet került elő, melynek egy része a fémfeldolgozáshoz köthető. A közeljövőben ezen régészeti ásatásokon feltárt – a vas felhasználásának kezdeteitől a középkorig terjedő időszak vasipari tevékenységét reprezentáló – fém tárgyakból rendezünk tárlatot.
- **Massa Múzeum:** az 1963-ban alapított múzeum Miskolc–Újmassán található, a Garadna-patak völgyében, néhány kilométerre a Kohászati Múzeumtól. A Kohászati Múzeum kiállítóhelyeként működő intézmény állandó kiállítása a Diósgyőr-hámori Vasmű százéves történetének (1770–1870) főbb mozzanatait, eredeti dokumentumait, valamint az ott használt és készített korabeli szerszámokat, illetve gyártmányokat mutatja be. Az eredeti vasgyártelep és technológiai berendezések működő modellen, illetve maketteken szemlélhetők meg. A vasolvasztás mellett helyet kaptak a massai öntöttvasgyártás korai emlékei (pl. a gyáralapító *Fazola Henrik* özvegyének öntöttvas sírtáblája, öntöttvas dísz- és használati tárgyak), a hámorok berendezései (üllők, hámortuskó) és a kézi és vízkerekes kovácsolás történetét szemléltető kiállítási rész, ahol az egykor használt különféle kéziszerszámokat, valamint a kasza- és kapagyártás technológiáját mutatjuk be.

4. kép: Részlet az Ipari skanzenből

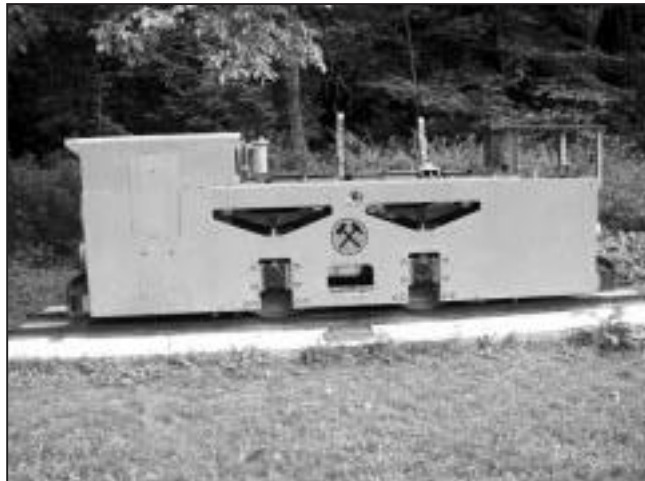
- **Újmassai „őskohó”:** a Massa Múzeum mellett található Magyarország első ipari műemléke, az *újmassai faszéntüzelésű nagyolvasztó*, közismert nevén az ún. „őskohó”. Története a XVIII. századra nyúlik vissza. *Fazola Henrik* lakatosmester – akinek világhírű rokokó stílusú alkotásai Egerben találhatóak – 1770-ben Miskolc–Ómassa területén, *Mária Terézia* engedélyével az általa felfedezett bányákra, illetve a térségben található hatalmas erdőségekre alapozva vasművet épített. Fia, *Frigyes* kiemelkedő eredményeket ért el a hazai acélgyártás megteremtésében, előbb a Garadna patak mentén 1810–1812 között megépített egy duzzasztógátat, mellyel létrejött a Hámori tó, majd 1813-ban Újmassán egy korszerűbb kohót, vasművet telepített (2. kép). A kohó, mely 1831-ben átépítésre került, az 1870-ben Miskolc és Diósgyőr között te-

6. kép: A vasverő vízikereke

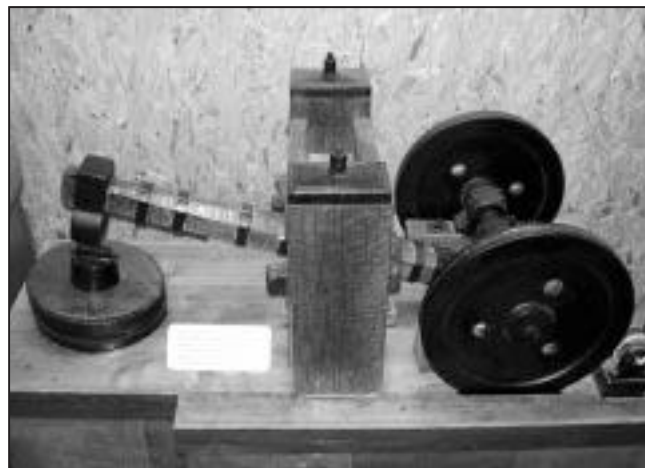
lepített vasgyár üzembe helyezése után, 1872-ben fejezte be működését. A következő évtizedek során romba dőlt nagyolvasztót a Diósgyőri Kohászati Üzemek hathatós támogatásával a XX. század közepén rekonstruálták, részben eredeti formájában helyreállították. Az építmény Ma-

5. kép: Lyukóbányai bányamozdony az újmassai skanzenben

- gyarország legrégebbi ipari műemlékeként vált közismertté hazánkban és határainkon túl. Az elmúlt években a Kincstári Vagyoni Igazgatóság jelentős összeget fordított a nagyolvasztó állagmegóvási munkálataira, így jelenleg nagyobb élményt nyújt látogatóink számára, mint bármikor korábban.
- **Vízikerekes vasverő:** a nagyolvasztó tőszomszédságában található a vízikerekes vasverő rekonstruált épülete (3. és 6. kép). A vasverőben (hámor), melyet 1979-ben XVIII. századi rajzok alapján építettek, egy vízikerekkel meghajtott farkaskalapács és fűjtató, valamint egy izzítókemence idézi fel a korabeli képlékenyalakítási eljárás helyszínéül szolgáló műhely hangulatát.
 - **Ipari skanzen:** a műemléki területhez tartozó skanzenben a vaskohászatban a XX. században működött gépi berendezések, szerszámok, valamint a 2004-ben végleg bezárásra került lyukóbányai bányauzemben használt utolsó berendezések egy-egy darabja tekinthető meg (5. és 7. kép).

(Gulya István történész–muzeológus)

7. kép: Szentgotthárdi szélesítő kalapács modellje

Szent Borbála-napi megemlékezések

1. kép: Borbála-szentmise a Gellért-hegyi Sziklateplombban I.

2. kép: Borbála-szentmise a Gellért-hegyi Sziklateplombban II.

3. kép: Borbála-napi megemlékezés Salgótarjánban

4. kép: Szent Borbála ünnepi mise Gyöngyösön

5. kép: Szent Borbála-szobor avatása Pécssett I.

6. kép: Szent Borbála-szobor avatása Pécssett II.

7. kép: Szent Borbála-szobor koszorúzása Ajkán

Selmecbányai szalamander ünnepség

1. kép: Professzorsírok koszorúzására várva

2. kép: Csath Béla megemlékezése

3. kép: Professzorsírok koszorúzása

4. kép: Koszorúzásra várva

5. kép: Koszorúzők az Óvárban

6. kép: Honvéd-szobor az Óvárban

7. kép: Bányásztestvéreink felvonulása

Selmecbányai szalamander ünnepség

8. kép: Szalamander-menet I.

9. kép: Szalamander-menet II.

10. kép: Szalamander-menet III.

11. kép: Az újbányai andezit kötengernél

12. kép: A komáromi Öregvárban

13. kép: Az OMBKE csoportja

Év végi rendezvények

1. kép: VIII. Luca-napi szakestély

2. kép: Óévbúcsúztató a Salgótarjáni Bányamúzeumban

3. kép: A lillafüredi OBMKE-bál I.

4. kép: A lillafüredi OBMKE-bál II.

5. kép: A lillafüredi OBMKE-bál III.

6. kép: A lillafüredi OBMKE-bál IV.

Országos Műszaki Múzeum Öntödei Múzeuma

A múzeum története

Az Öntödei Múzeum az 1858–62 között felépített és 1964-ben leállított Ganz-törzsgyár épületében, az ország legrégibbi megmaradt faszervezetű ipari csarnokában nyílt meg 1969-ben.

1. kép: A múzeum épülete

A gyár alapítója, *Ganz Ábrahám* 1814-ben született Svájcban. 1841-ben jött Pestre, és 1845-ben Budán saját vasöntödét létesített. 1853-ban megkezdte a kéregöntésű vasúti kerekek gyártását, s szabadalommal védett eljárásának, fáradságot nem ismerő munkájának és üzletszerzési eredményeinek köszönhetően 23 év alatt elérte, hogy Európa 69 vasútársaságának több mint 100 000 db kereket gyártott, s közben a kis öntödéből Magyarország egyik legjelentősebb vállalata lett. A munkások száma tízszeresére, a termelés 15-szörösére, a tiszta nyereség csaknem százszorosára nőtt. Ganz korának egyik legjelentősebb személyisége lett. Számos kitüntetést érdemelt ki, Buda díszpolgárává választották. Sikerei csúcsán, nem sokkal a 100 000. kerék leöntése után tragikus körülmények között hunyt el 1867-ben. Életművét *Mechwart András* folytatta (2. kép). *Mechwart* 1834-ben született Bajorországban.

Az intézmény vezetője: *Lengyelne Kiss Katalin* múzeumigazgató
OMM Öntödei Múzeuma • 1027 Budapest, Bem József u. 20. • Tel./fax: (1)201-4370
e-mail: ontode@omm.hu

Nyitva tartás:

Hétfő kivételével minden nap 9–17 óráig.

1859-től dolgozott Ganz budai öntödéjében. 1867-től átvette a Ganz-gyár vezetését, 1874-től volt a cég vezérigazgatója. Gépgyárral, külföldi telephelyekkel, villamos berendezéseket és vasúti kocsikat előállító gyárakkal bővítette a részvénytársaságot. 25 éves vezérigazgatósága alatt nemcsak felvirá-

goztatta az öntödét és a gépgyárat, hanem saját találmányaival és kiváló fejlesztőmérnökeivel (*Zipernowszky Károly*, *Déri Miksa*, *Bánki Donát* és *Kandó Kálmán*) világhírű ipari birodalomra fejlesztette. 1907-ben Budapesten hunyt el.

Kiszely Gyula technikatörténész vezette azt a munkát, melynek során 1965-ben a magyar gyáripar talán máig legjelentősebb ipari birodalmának, a Ganz cégnek a bölcső-

2. kép: Mechwart András

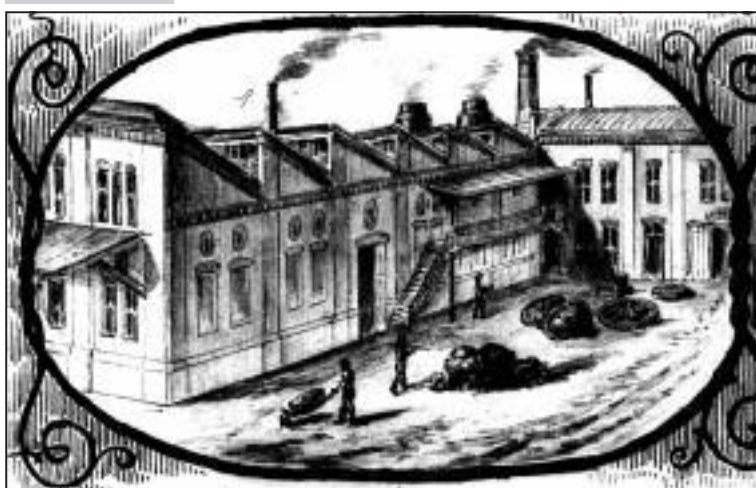
3. kép: Ganz Ábrahám

jét, *Ganz Ábrahám* (3. kép) egykori kéregöntésű vasúti kerekeket gyártó vasöntödéjét ipari műemlékké nyilvánították, s benne – a diósgyőri Lenin Kohászati Múvek, más kohászati vállalatok és az öntödék segítségével – egy országos gyűjtőkörű szakmúzeumot alakítottak ki a főváros szívében.

1966–67-ben *Pfannl Egon* tervei alapján a múzeum épületét úgy alakították ki, hogy a törzsgyár épületeit a keréköntöde kivételével lebontották. A homlokzatot az 1867-es Ganz-emléklapon látható rajz szerint (4. kép) újították föl. Az öntőcsarnok nyugati és északi oldalából elvettek, új vasbeton vázas főfalakat emeltek, melyeket mezőtúri téglával burkoltak. Az eredeti 1675 m² területből 1125 m² maradt meg. Az eredeti csarnoktér északkeleti sarkában, két szintre osztva az adminisztratív és kiszolgáló helyiségeket helyezték el. Az emeletiek megközelítésére új vasbeton lépcső épült, a helyiségcsoport a régi shedtetőhöz igazodó vasbeton födémet kapott. Ez szintben az 1897-ben felállított vasolvasztó kupolókemen-

4. kép: A kéregöntőde rajza 1867-ből

cék adagolósztípjéhez kapcsolódik, mely maga is a műemléki kiállítás része. Az öntődei csarnokban négy forgódaru alatt folyt a kéregöntésű vasúti kerekek formázása és öntése. Ezek közül kettőt eredeti állapotában hagytak meg a műemléki bemutatásra, a másik kettő alatt az öntészeti állandó és időszakos kiállítások kaptak helyet. Később, 1973-ban a kupolókemencék adagolósztípjén két 16 m²-es irodahelyiséget választottak le, amelyek 1990-től raktárként funkcionáltak.

A 80-as évek ipari recesszióját és a privatizáció viharait átvészelve az Öntődei Múzeum 1994 októberétől az Országos Műszaki Múzeum fiókintézményeként működik, fenntartója a kulturális tárca.

A múzeum létrejötté óta a magyar öntő szakemberek szakmai-társadalmi egyesületének, az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesületnek a „szentélye”. Kiállításai, rendezvényei mind a szakma, mind a kerület jelentős eseményei. Munkánkhoz „anyamúzeumunktól”, az Országos Műszaki Múzeumtól sok segítséget kapunk. Jó az együttműködés más múzeumokkal

5. kép: A múzeum belső tere

és főleg a szakmai testvérmúzeumokkal. Állandó támogatónk az OMBKE Öntészeti Szakosztálya, de más szakosztályok is, valamint a Magyar Öntészeti Szövetség és annak tagvállalatai. Sokat köszönhetünk a főváros Műemléki Alapjának, a Budapest Banknak, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatalnak és a múzeum körül kialakult civil baráti körnek.

Az Öntődei Múzeum 2002-ben az előző években végzett sokoldalú tevékenységéért a Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület rangos különdíját érdemelte ki.

Állandó kiállítások

Az épület belső területének mintegy felén a Ganz-öntőde eredeti berendezéseit (5. kép), a fennmaradó részen pedig a magyarországi fém-, vas- és acélöntészet történetét, tárgyi emlékeit mutatjuk be. Az épületet körülvevő szabadtéri kiállításon nagy méretű öntvények, a kohászati panteonban a magyar kohászat és öntészet jeles személyiségeinek mellszobrai láthatók.

A látogatók megtekinthetik a *pincében* a vasolvasztáshoz szükséges szélgépeket és vezetékeket, a *talajszinten* az adag-előkészítő teret és a kemencék alsó nyílását, ill. az *épületen belül* a vascsapoló csatornákat, a vasgyújtó üstöket, a félemeleten a salakoló pódiumot, a kiállítási tér ÉK-i sarkában egy szép XIX. századi öntöttvas csigalépcsőt és lépcsőházi korlátokból összeállított galériát (6. kép), az *emeleten* pedig a felvonókat, az adagolókocsikat és a kemencék adagolónyílását. A tető fölé magasodó kémények jellegzetes „kalapjukkal” az épülettől eltávolodva láthatók jól.

A múzeum gyűjteményei

Műtárgyak: jelenleg több mint 2600 műtárgyat őrzünk, melyeket a következő nagyobb egységekbe sorolhatunk:

- a műemléki berendezések és kiszolgáló egységei,
- ipari öntvények,
- XIX–XX. századi kereskedelmi öntvények (80 db öntöttvas kályha, 400 db vasaló, íróasztali díszek stb.) (7. kép)
- építészeti vasöntvények,
- a XIX. századi öntöttvasművesség művészeti darabjai,
- színesfém öntvények (harangok, járműipari öntvények, háztartási öntvények),
- alumíniumöntvények (homok-, kokilla- és nyomásos öntésű darabok),
- technológiai eszközök (minták, formák, kokillák, szerszámok, mag szekrények).

6. kép: XIX. századi csigalépcső

Archívumunk és adattárunk több ezer dokumentummal áll a kutatók rendelkezésére. Kutatható *Kiszely Gyula* teljes kéziratgyűjteménye, a kohászati és öntészeti dokumentumok, fotók, rajzok. Adattárunkban számítógépes adatbázisban fellelhető *dr. Patay Pál* 50 éves harangtörténeti cédulakatalógusa, mintegy 17 000 harang adatával.

Szakkönyvtárunk állománya meghaladja az 5200 kötetet, főleg az öntészet szakterületéről, de ipartörténeti, technikatörténeti, általános kohászati és művelődéstörténeti területről gyűjtött anyagot is tartalmaz. Legnagyobb részét a szakma képviselői ajándékozták a mú-

7. kép: Öntöttvas kályhák

zeumnak. 1996-ban átvettük a Vasipari Kutató Intézet könyvtárának öntészeti tárgyú állományát és öntödei osztályának kutatói jelentéseit.

Folyóirattárunk 815 kötete között megtalálható a BKL majdnem teljes állománya, de talán legértékesebbek a Stahl und Eisen és a Magyar Mérnök és Építészegylet legrégebbi évfolyamai.

1996 óta *Kovács László* okl. kohómérnök, könyvtárosunk javaslatára *Öntödei Múzeumi Füzetek* néven periodikát jelentetünk meg társadalmi kutatóink öntésztörténeti munkáinak publikálására. Eddig 16 füzet látott napvilágot.

Jelentősebb fejlesztések, gyarapodások, események

1998-ban a 63. nemzetközi öntészeti világkongresszuson művészi öntöttvas tárgyakból rendeztünk kiállítást.

1999-ben ünnepeltük a múzeum fennállásának 30. évfordulóját. Ebből az alkalomból a svájci Embrachból eljött a gyáralapító, Ganz Ábrahám szülőfalujának delegációja is.

2000-ben az építészeti vasöntvények emlékeit bemutató kiállítást rendeztünk.

2001-ben *A fürdővilág öntvényei anno...* kiállítás sok civil látogatót vonzott. *Mechwart-emlékszobát* rendeztünk be a kupolókemencék adagolósíntjén lévő egyik helyiségben.

2002-ben felújították a kupolókemencéket és környezetüket. „*Az öntöttvas dicsérete*” c. nagyszerű kiállításunk először külföldön, a szlovákiai Selmecebányán mutatkozott be április 28-án. A továbbiakban még a rozsnói, kassai, tóketerebesi, nagymihályi, pozsonyi, nyitrai, majd a komáromi, soproni, szegedi, temesvári, resicai, sátoraljaújhelyi múzeum, s utolsó alkalommal a salgótarjáni Nógrádi Történeti Múzeum látta vendégül a 200 db-os tárlatot.

2003. október 16-án nyílt meg a „*Régi tüzek parazsa*” kiállítás. A vasalók és a vasalók történetéről szóló tárlat is vándorolt, Miskolc, Kassa, Pozsony, Székesfehérvár és Zalaegerszeg múzeumaiban mutatkozott be. Híre a „nagyvilágba” is eljutott, így történt, hogy egy magyar származású svájci hölgy, *dr. Éva Tóásó-Tongue* további 204 db öntött vasalóval gazdagította kollekciónkat.

2004-ben felújították az épület bádoggatejét, így megszűnt a beázás, műtárgyaink állaga nem romlik tovább. Lift épült a mozgássérülteknek. Közös

8. kép: Diszkancsó (legújabb szerzemény)

harangtörténeti kiállítást rendeztünk a Budai Várban a Kulturális Örökségvédelmi Hivatallal együtt.

2005-ben a kultúrta-
rca támogatásával a környezetbe illeszkedő szép kerítés épült az épület köré (8. kép).

2006-ban elkezdődött az állandó kiállítás felújítása. Elsőként *Ganz Ábrahám élete és munkássága* címmel a gyáralapítóra emlékeztünk. Gazdagodott panteonunk is, *dr. Nándori Gyula*, a ME öntészeti tanszékének alapítója emlékére állított szobrot a Magyar Öntészeti Szövetség.

10. kép: Bányászalakos gyertyatartó

régi öntőműhelyek történetét, a mesterek munkásságát, a harangok funkcióját, a felmérések módszereit és más, e kultúrtörténeti tárgy sokszínűségét kutató hazai és külföldi előadót hallgathatunk meg. Az ankéthoz egy-kétnapos tanulmányutakat is szervezünk.

Évente megrendezzük a Művészi Öntöttvas Tárgyak Gyűjtői Körének találkozóját, amikor segítünk tárgyaik agnoszkálásában, ők pedig beszámolnak új szerzeményeikről.

Terveinkről

Elmondhatjuk, hogy múzeumunk újra bekapcsolódott a kulturális vérkeringésbe. Ezt annak is köszönhetjük, hogy minden lehetőséget megragadtunk arra, hogy a költségvetés által biztosított működtetést pályázati pénzekkel egészítsük ki. Így a Nemzeti Kulturális Alap és a kulturális tárca által kiírt pályázatokkal sikerült kiegészíteni bevételeinket.

2007-ben folytatódik az infrastruktúra felújítása és az állandó kiállítás megújulása (ez utóbbi valószínűleg csak 2009-re fejeződik be).

Immár a 6. harangtörténeti ankétot hirdettük meg, ahol az idén régészeti poszterkiállítást is készítünk a hazánk területén feltárt harangöntő műhelyek ásatási eredményeiből.

Szeptemberben a 100 éve elhunyt Mechwart Andrássra emlékezünk.

11. kép: Az új kerítés

Látogatócsalogató programjainkról

Az Öntödei Múzeum feladatának tekinti az öntészet értékeinek felkutatását. Ezeket a nagyközönségnek, s különösen az ifjúságnak mutatjuk be. Csoportok számára filmvetítéssel kiegészített tárlatvezetést biztosítunk. Iskolás csoportoknak igény szerint anyagismerteti/technikai történeti foglalkozásokat, formázási bemutatókat tartunk. Az interaktív foglalkozás végén a résztvevőkről kohászruhába öltözve fénykép készül és oklevél is kapnak.

9. kép: Bányászalakos gyertyatartó

Évről évre szerepelünk a májusban rendezett Múzeumi Majálisokon, 2006-ban szép számú látogató jött el hozzánk a Múzeumok Éjszakáján, Szent Iván éjjelén is.

1997 óta két évente nemzetközi tudományos konferenciát, harangtörténeti ankétot szervezünk. Itt a zengő öntvénygyártásának titkait, a

harangtörténeti kiállítást rendeztünk a Budai Várban a Kulturális Örökségvédelmi Hivatallal együtt.

A DUNAFERR Zrt. Gyártörténeti Gyűjteménye

A DUNAFERR-csoport üzemtörténetét feldolgozó és bemutató Dunaferr Gyártörténeti Gyűjtemény alapjait a Dunai Vasmű alapításának 20. évfordulójára készített kiállításra beérkező anyag képezte. Dr. Salamon Konrád újkori történész, a dunai városi múzeum vezetője és Szilágyi István, a műszaki emlékeket nyilvántartó csoport főigazgató-helyettese szakirányításával 1969 januárjában kezdték el a kiállítási anyag gyűjtését. A be nem mutatott anyagot (képeket, okmányokat, írásban rögzített visszaemlékezéseket, filmanyagokat) nyilvántartásba vétel után raktározták.

A gyűjtemény kezelésére 1973-ban létrehozták a Történeti Emlékmúzeumot, mely a Dunai Vasmű életével kapcsolatos jeles eseményeihez és szakembereihez köthető dokumentációkat és tárgyi emlékeket kutatta, gyűjtötte, fotókon, filmekben, hanghordozókon rögzítette és kezelte.

Hajdu András, Bezdek Károly és Zsámbok Elemér 1982-ben vezérigazgatói megbízást kaptak a gyűjtemény továbbfejlesztésére és egy új állandó kiállítás létrehozására, valamint egy szabadtéri kiállítás megszervezésére. Munkájukat az ekkortájt alakult történeti baráti körök segítették. 1985-ben elkészült az új állandó gyártörténeti kiállítás, 1989 szeptemberében pedig egy Ipari skanzen kialakítására került sor.

Az 1990-es évektől bővült a Gyártörténeti Gyűjtemény szolgáltatása: filmvetítéseken, üzemlátogatásokon ismertették meg a látogatókkal a vállalatot, folyamatábrákkal, makettekkel, modellekkel szemléltetve egy-egy részterület, kohászati vertikum működését. A vállalat 1985. évi kiépítettségének állapotát egy nagy méretű terepaszta-

Működtető: Dunaferr Zrt. PR Menedzsment (Referens: Muhar Zorán főmunkatárs)
Gyártörténeti Gyűjtemény • 2400 Dunaújváros, Vasmű tér 1-3.
Tél.: (25)581-515 • fax: (25)581-200 • e-mail: zsvarkonyi@rt.dunaferr.hu
Látogatható: hétköznap 7-15 óra között, előzetes egyeztetést követően.

lon, az egyes kohászati berendezéseket pedig a skanzenben tekinthették meg az érdeklődők.

2000. június 16-án – a Dunai Vasmű 50. évfordulója alkalmából – nyitották meg a *Technika- és Technológiatörténeti Állandó Kiállítást* az újonnan épült korszerű *Szakmai Látogató és Tájékoztató Központban*.

A Gyártörténeti Gyűjtemény a DUNAFERR Zrt. Kulturtermének emeletén található, méltó környezetben, megfelelő a múzeumi, irattári követelményeknek. Az állandó kiállítás a DUNAFERR Zrt. Humán Intézet földszintjén és emeleti aulájában tekinthető meg.

A gyűjtemény feladata

A Gyártörténeti Gyűjtemény alapvető feladata a vállalatcsoport múltjával, jelenével, jelentős eseményeivel kapcsolatos dokumentációk és tárgyi emlékek felkutatása, összegyűjtése, rendszerezése és közkincsé tétele. Ezt a következő módon valósítja meg:

- technika- és technológiatörténeti állandó kiállítás fenntartása, időszakos kiállítások rendezése;
- üzemlátogatások szervezése;
- üzemtörténeti kiadványok, cikkek, tanulmányok, szakdolgozatok, könyvek készítéséhez forrásanyag szolgáltatása;

- a lebontásra, átalakításra kerülő üzemek, gépsorok fényképen, digitális fényképen, illetve videofilm formájában történő megőrzése;
- múzeumi tárgyak kölcsönzése hazai és külföldi kiállításokhoz;
- makettek és programozottan működő modellek készítése (megrendelésre).

A gyűjtemény részei

- kohászati, ipartörténeti és egyéb szakkönyvek
- újságok, folyóiratok
- dia- és videofilmek
- hangkazetták
- fénykép pozitívok: a feldolgozás témakörönként (gyárépítés, városépítés, technológiák, látogatások, rendezvények, kultúra, művészet, kiállítások) üzemegységként, technológiai sorrendben történeti kartotékrendszerben (képazonosítóval és egyéb szükséges megjegyzéssel ellátva),
- archív anyagok, dokumentumok: prospektusok, reklámanyagok,

1. kép: Kiállítás

2. kép: A Dunai Vasmű makettje

oklevelek, bizonyítványok, alapítólevelek, életrajzok, üzemtörténeti anyagok, gyártörténeti gyűjtemény anyagának nyilvántartási jegyzékei, a gyűjtemény és az Ipari skanzen kiállítási tárgyainak fotói, brigádnaplók, vállalati pályázatok, vállalati fotóalbumok (rendezvényekről, kiállításokról stb.), fényképkatalógusok stb.

- a Dunai Vasmű, illetve vezetői, dolgozói részére adományozott oklevelek, kitüntetések és tárgyi emlékek [kupák, vásárdíjak (kispasztikák), termékdíjak, zászlók, serlegek, emblémák],
- érmék, plakettek – lehetőség szerint témakörönként rendszerezve,
- műszaki tárgyak: kohászati berendezések és a Dunai Vasmű termékei,
- képzőművészeti alkotások és alkotóikról készült nyilvántartás,
- vállalattörténeti, üzemtörténeti dokumentumok.

3. kép: Az Ipari skanzen bejárata

Technika- és Technológiatörténeti Állandó Kiállítás

A Dunai Vasmű 50 éves történetét tudományos igényességgel feldolgozó kiállítás új alapokra helyezte a szakmai látogatások rendszerét, és hosszabb távon hozzájárul a „Dunaferr ismeretén” keresztül a vállalatcsoportról alkotott kedvező kép kialakításához, a DUNAFERR Zrt. imázsának javításához.

A Humán Intézetben elhelyezett kiállítások

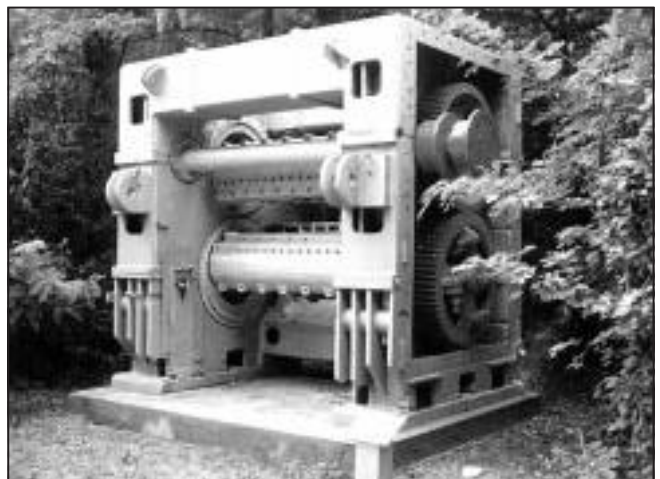
• **A Dunai Vasmű történetét a technika és technológia 50 év alatti fejlődését bemutató állandó kiállítás:** a földszinti részen és az első emeleti aulában kialakított kiállításon 40 db „fotográfika tabló” mutatja be a Dunai Vasmű alapításának előzményeit és működésének 2000-ig terjedő időszakát (a mobil rendszer lehetővé teszi a könnyű bővítést és vándorkiállítások szervezését).

• **A technológiai berendezésekről készült modellek, makettek:** a Humán Intézet emeleti aulájában kialakított területen kerültek elhelyezésre a kokszoló, a nagyolvasztó, a Maers-Boelens kemence, a konverter, a FAM, a mélykemence, az MH-előnyújtó, készsor, az MH-Coil-box és a hideghengerműi 1700-as hengerállvány modelljei. A technológiai folyamatok leírását és a berendezések üzembe helyezésének fontosabb adatait „demonstrációs” tábla szemlélteti.

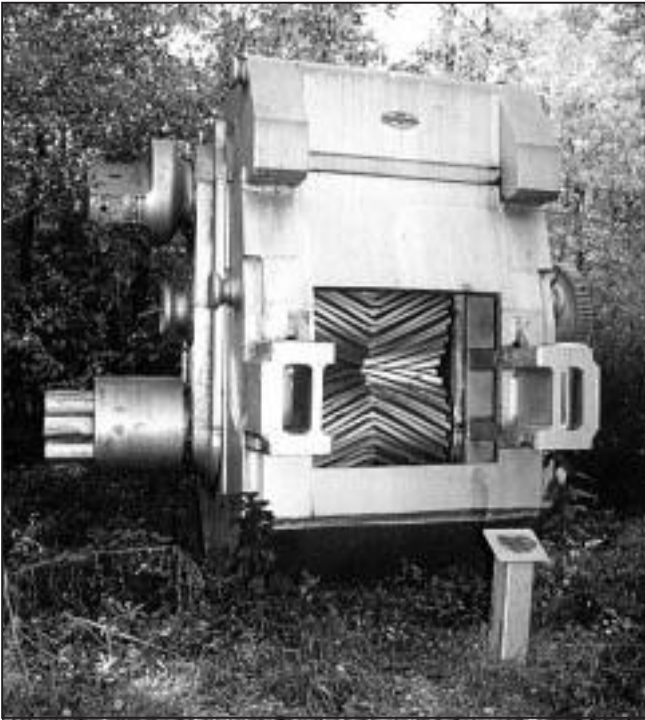
• Szabadtéri kiállítás – Ipari skanzen

Az állandó kiállítás szerves részét képező Ipari skanzen a DUNAFERR Zrt. főbejáratának bal oldalán, illetve az erdei sétányon látogatható. A szabadtéri kiállításon látható ipartörténeti értékű gépek: Triósori meghajtó állvány (Lőrinci hengermű), légkalapács (DV Kovácsüzem), villamos meghajtású tolózár, dugattyús légsűrítő, szénórló, WORTHINGTON rendszerű gőzzel működtetett folyadékszivattyú (DV Energia), előnyújtó, erőátviteli kardántengely, nyílfogású fogazott

4. kép: Lemezvágozó olló

5. kép: Triósori meghajtó állvány

tengely, készsori hajtómű fogaskerék (DV Meleghegermű), kokillás öntecs kocsik (DV Acélmű), lemezvágó olló (Zólyom), hengerállvány (Borsodnásasd).

Egyéb tevékenység

• A „40 éves a Dunai Vasmű” című kiadvánnyal 1990-ben üzemtörténeti könyvsorozat indult, az alapítás félévszázados évfordulójára pedig a DUNAFERR Zrt. a vasmű történetét tudományos igényességgel feldolgozó, monografikus igényű megalkotott kiadványt jelentetett meg „DUNAFERR Dunai Vasmű Kronológia” címmel. Ezekből, valamint a gyűjtemény gazdag anyagából nyomon követhető a vasmű előkészítése, a körülötte születő város építése, fejlődése, a Dunai Vasműben végbement technikai, technológiai fejlődés, szervezeti, működési, gazdasági, gazdálkodási változások, valamint az emberi tényezőknek a válalat életére gyakorolt hatása.

• Részvétel az **Európai Vaskultúra Útja** elnevezésű mozgalomban: Az osztrák szakemberek kezdeményezésére, Europäische Eisenstrasse (Az Európai Vaskultúra Útja) néven már az 1980-as években elindult nemes mozgalom, specifikus témakörhöz, történelmi korokhoz, szokásokhoz és életmódokhoz kötődő emlékek, népek vagy kiemelkedő személyiségek alkotó nyomainak felfűzésére és közkinccsé tételére ösztönzi a különböző országok történéseit, muzeológusait és turisztikai szakembereit. E mozgalom, illetve a nyugati országokban nagy sikerű Kulturális Utak példájára tervezzük az „Európai Vaskultúra Útja” program Közép-

6. kép: Az új kokszolómű (III-as blokk modellje)

Kelet-Európa térségére – ezen belül hazánk területére – történő kiterjesztését. A projekt célja egyrészt felhívni a figyelmet a régió rendkívül gazdag ipari örökségére, másrészt ennek a szakmatörténetből felhalmozódó bőséges társadalmi, gazdasági és szellemi műveltségi, valamint tárgyi örökség formájában meglévő hasznosítható hagyatéknek az idegenforgalmi célú értékesítése. Az „Európai Vaskultúra Útja Észak-Magyarországon” elnevezésű program előkészítésén immár két éve dolgozunk. A programot támogatja az Európa Tanács, számos hazai és térségi civil szervezet, önkormányzat, intézmény, vállalkozás, közéleti személyiség, valamint a MTESZ keretében tevékenykedő egyre több önkéntes munkát vállaló szakember. A programba már eddig is jó néhány hazai és határon túli ipartörténeti objektum – köztük a DUNAFERR Zrt. is – a társasági PR Menedzsment által működtetett Gyártörténeti Gyűjteménnyel, Ipari skanzennel, illetve a Szakmai Látogatási és Tájékoztató Központtal kapcsolódott be.

A DUNAFERR egyedülálló és irigylésre méltó helyzetben van, hiszen egy olyan még működő kohászati komplexum, amely megőrizte múltját, illetve jelen és jövőbeni működtetésével szemléltetheti a kohászati munka sajátosságait.

Célul tűzte ki, hogy a program nemzetközi színvonalához méltóan mutassa be a DUNAFERR Zrt.-t, annak érdekében, hogy az ide látogatók reális képet alkothassanak a vállalat múltjáról, jelenéről, jövőbeni feladatairól.

A DUNAFERR-hez az elmúlt években is több ezer – elsősorban középiskolák, főiskolák, egyetemek részéről – szakmai látogató érkezett. Szeretnénk ezt a kört a jövőben tovább szélesíteni, ezáltal – és az idegenforgalmat szervező szakemberek munkája eredményeképpen – válhat majd ipari örökségünk igazán hasznosuló tulajdonunkká, jövőbeni fejlődésünk egyik emelőjévé.

Egyéb kohászati történeti gyűjtemények

Ózdi Városi Múzeum – Ózdi Vasgyár Gyártörténeti Gyűjteménye és Ipari skanzen

Múzeum * 3600 Ózd, Gyár u. 10. Tel.: (48)470–115, (48)471–344, fax: (48)470–115

Ipari skanzen (3600 Ózd, Bolyki főút 2.

Tel./fax: (48)471–982)

Nyitva tartás: Hétfőtől péntekig 9–15 óra között (vasárnap kivételével) Szombaton 10–15 óra között, illetve bejelentkezés alapján.

Ózdon 1971-ben hozták létre a Gyártörténeti Múzeumot (a patinás, 1895-ben épített Gyári Iskola épületében, *1. kép*) abból a célból, hogy őrizze és bemutassa a nagy múltú ózdi vasgyártás történeti emlékeit, a munkások életkörülményeit. A múzeum 1994-től városi múzeumként működik, melynek *Az ózdi vasgyár története* c. állandó kiállítása (a múzeum épületében) és a kohászati berendezések szabadtéri bemutatója (az Ipari skanzenben) reprezentálja a vasas szakmát.

Ózdi Városi Múzeum

Őskohó Múzeum

Őskohó Múzeum – X. századi vasolvasztó műhely

8708 Somogyfajsz, tel.: (85)337–151

Nyitva tartás:

Április 1–október 31. között 10-től 16 óráig (hétfő kivételével)

Október 1–március 31. között bejelentkezés alapján.

Salgótarjáni Kohászati Üzemek Gyártörténeti Gyűjteménye

Gyürky – Solymossy kastély * 3078 Bányaterenye, Népkereszt út 7. tel.: (32)355–551

Nyitva tartás:

Május 1-jétől október 31-éig. 9–15 óra között (hétfő kivételével), előzetes bejelentkezés alapján

November 1-jétől április 30-áig 10–14 óra között (hétfő kivételével), előzetes bejelentkezés alapján.

Salgótarjáni Kohászati Üzemek

Szent Borbála-napi megemlékezések

Szent Borbála-napi országos központi ünnepség (Budapest, 2006. december 4.)

A Gazdasági és Közlekedési Minisztérium zsúfolásig megtelt tanácstermében került sor a 2006. évi központi Borbála-napi ünnepségre. Az elnökségben helyet foglalt *Göncz Árpád*, volt köztársasági elnök, *Csizmár Gábor*, a Szociális és Munkaügyi Minisztérium államtitkára, *Felsmann Balázs*, a GKM szakállamtitkára, *Valaska József*, a Magyar Bányászati Szövetség elnöke, *Rabi Ferenc*, a Bánya- és Energiaipari Dolgozók Szakszervezetének elnöke, *dr. Tolnay Lajos*, az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület elnöke, *dr. Böhm József*, a Miskolci Egyetem Műszaki Földtudományi Kar dékánja és *dr. Zoltay Ákos*, az MBSZ ügyvezető titkára (*képünk*).

A Kormány nevében *Csizmár Gábor*, a GKM nevében *Felsmann Balázs* köszöntötte a bányásztársadalmat, majd kitüntetések átadására került sor.

Az ünnepségen szakmánk művelői a következő kitüntetéseket vették át:

„Magyar Bányászatért” szakmai érdemérem plakett: *Herczog Edit* és *dr. Fazakas Szabolcs* EU parlamenti képviselők (az Európai Parlamentben a bánya- és energiaipar érdekében kifejtett kiemelkedő tevékenységük elismeréseként).

Posztumusz **„Szent Borbála-érem”** kitüntetés: *Vincze László* olajipari geo-

lógiai technikus (életútjával bizonyította – a négyvétagybénelusa ellenére is – azt a kimeríthetetlen erőt és tenniakarást, megújuló képességet, mely a bányászatban dolgozókat jellemzi. Sajnos már nem érthette meg e kitüntetés átadását, így azt testvére, *Luxné dr. Vincze Judit* vette át).

Lelkiismeretes bányászati tevékenységért **„Szent Borbála-érem”** kitüntetés: *Buku Imre*, a Borsodi Szénbányák BDSZ Nyugdíjas Választmány elnöke *Bajnóczy Pálné*, a Magyar Bányászati Szövetség titkárnöje

Farkas József, a Dorogi Bányász Nyugdíjas Alapszervezet elnöke *Fenyvesi Jánosné*, a BDSZ Számvizsgáló Bizottságának elnöke *Göncz Árpád*, a MOL Nyrt. TOK szeizmikus adatfeldolgozási szakértője *Hadobás Sándor*, az Érc- és Ásványbányászati Múzeum igazgatója

Kárpáty Lóránt, a KBFI nyugdíjasa, a BKL Bányászat volt főszerkesztője *Kontsek Tamás*, a Magyar Geológiai Szolgálat osztályvezetője *Maku András*, a Mátrai Erőmű Rt. Központi Karbantartó Kft. marósa *Severnyák János*, a BVH Kht. borsodi fióktelep vezetője *Dr. Somosvári Zsolt*, a Miskolci Egyetem egyetemi tanára *Turcsányi László*, a Borsodi Szénbányák nyugalmazott főmérnöke.

Lelkiismeretes kohászati tevékenységért **„Szent Borbála-érem”** kitüntetés: *Balázs Tamás*, a Csepeli Acélszalag Kft. nyugalmazott igazgatója

Dr. Rempert Zoltán, a Lőrinci Hengermű nyugalmazott főmérnöke

Dr. Sándor József, a FÉMALK ZRt. vezérigazgatója

Dr. Sohajda József, a Csepel Metall Vasöntöde Kft. ügyvezető igazgatója

Dr. Szabó Zoltán, a Dunaferri Zrt. nyugdíjas főtanácsosa

„Kiváló Bányász” kitüntetés:

Baliga György, a Vértesi Erőmű ZRt. Márkushegyi Bányászati fronti vájára *Csikós László*, a MOL Nyrt. Algyői Gáztechnológiai Egység művezetője *Kiss Ferenc*, a Rotary ZRt. főfűrésztere

Németh István, a Magyar Alumínium ZRt. Bauxitbányászati Ágazat szakvezető főaknásza

„Miniszteri Elismerés” kitüntetés:

Babér Zoltán, a Vértesi Erőmű ZRt. Márkushegyi Bányászati gépezés részlegvezetője

Bajnóczy Pálné, a Magyar Bányászati Szövetség titkárnöje

Hámos Gábor, a MECSEKÉRC ZRt. Földtudományi osztályvezetője

Katona Sándor, a Lasselsberger Hungária Kft. Nyékládházi Bányászati rakodógép-kezelője

Klátyik László, a COLAS-ÉSZAKKŐ Kft. Nógrádkövesdi Üzem termelésirányítója

Kretovics György, a Mátrai Erőmű ZRt. Bükkábrányi Bányászati kotrómestere

Dr. Pápay József, a MOL NyRt. Kutatás-Termelés Művelési Osztály tanácsadója

Pozsár Sándor, a KÓKA Kft. Komlói Bányászati vezetője

Dr. Rittlinger Anna, a Mátrai Erőmű ZRt. Jogi Osztály vezetője

Szóts Tibor, a Magyar Bányászati Hivatal bányahatósági főmérnöke

Az ünnepség állófogadással zárult, ahol *Valaska József* mondott pohárköszöntőt.

Egyesületi munkáért kitüntetett tagtársaink

Balázs Tamás

Dr. Rempert Zoltán

Dr. Sándor József

Dr. Sohajda József

Dr. Szabó Zoltán

Hadobás Sándor

Kárpáty Lóránt

Turcsányi László

**A kitüntetésekhez ezúton is
tisztelettel gratulálunk!**

(Dr. Horn János)

Szent Borbála-szentmise a Sziklatemplomban

December 4-én immár hagyományosan a Gellért-hegyi Sziklatemplomban tartotta meg az OMBKE helyi szervezete a 2006. évi Szent Borbála vértanú, a bányászat és kohászat védőszentje szentmiséjét. A szentmisét P. Botfai Levente perjel, pálos-rendi szerzetes mutatta be.

Az asszisztencia oltárhoz vonulása után dr. Gagyi Pálffy András okl. bányamérnök a szakmakörhöz tartozók köszöntésével – Jó szerencsét! Glück Auf! Noroc Bun! Zdar boch! Szerencse fel! – üdvözölte a nagy számban megjelenteket. Bevezetőjében beszélt Borbálának hitéért vállalt élet-áldozatáról, a pogány apa szörnyű tettéről, gyermekének saját keze általi lefejezéséről.

Hangsúlyozta, hogy a vértanú szűz alakját ma is, mintegy másfél évezrede, a hirtelen és készületlen halál elleni oltalmazónak tekintik. Megemlékezett arról, hogy Magyarországon tizenhét évvel ezelőtt az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület tagjai élesztették újra a városmajori templomban tartott ünnepélyes szentmisével szakmánk ezen ősi emlékét. Azóta is minden évben a Gellért-hegyi Sziklatemplomban és az Egyesület helyi szervezeteiben – azokon a vidéki településeken, ahol ma már a korábbi bányászati vagy kohászati tevékenység-

get csak emléktábla hirdeti – Szent Borbáláról bensőséges keretek között szentmisén, ill. szakestélyen emlékeznek meg.

Beszédét a következő gondolattal fejezte be: „*Bízunk abban, hogy a maihoz hasonló összejövetelek, ha csak egy villanásra, ha csak szűk körben is, segítenek felhívni a figyelmet a bányász és kohász szakma értékeire, az emberi kapcsolatok és hagyományok ápolásának értékére, melyet egyesületünk jelszava tömören a következőkben foglal össze: szakmaszeretet, barátság, hazaszeretet.*”

A köszöntő után, az ünneplésnek ökumenikus tartalmat adva, a Budapest–Kelenföldi Evangélikus Gyülekezet képviselőjében Czöndör István lelkészjelölt, az Evangélikus Hittudományi Egyetem hatodéves hallgatója tartott igehirdetést. Igihirdetése alap gondolatoként a következő szentírási textust választotta: „*Hasonló a mennyek országa a szántóföldbe elrejtett kincshez, amelyet az ember, miután megtalált, elrejt, örömeiben elmegy, eladja mindenét, amije van, és megveszi azt a szántóföldet.*” (Mt. 13:44). Beszédének mondanivalója a következőkben foglalható össze: mindnyájan kereső emberek vagyunk. Keresünk egy jó szót, egy megértő társat, egy bátorító ölelést és persze boldogságot. Kincseket keresünk, a föld fölött és a föld alatt egyaránt. De az igazi kincset, a valódi drágakövet nem mi találjuk meg, hanem Ő talál ránk. A kincs

talál meg minket! S akit megtalál, annak valóban gazdag lesz az élete: igazi örömben és megelégedettségben gazdag. A megtalálás öröme mindent megváltoztat, reménnyel és bizakodással tölt el. A mennyek országa a régit megújítja, fenekestül felforgatja az életedet, de meg is ajándékoz az igazsággal: nem vesztl el, megtaláltak. Boldogok azok a kincskeresők, akik engedik, hogy megtalálják őket.

A szentmisén az oltárszolgálatot bányász és kohász tagtársaink látták el.

A szentmise a záró áldás után a Bányászhimnusz eléneklésével fejeződött be.

(Tasnádi Tamás)

Helyi szervezetek Borbála-napi megemlékezései

Megemlékezések Szent Borbála-napján Ajkán és Padragkúton

Szent Borbálának, a bányászok védőszentjének szobra Padragkúton és Ajkán is hirdeti az ajkai szénbányászat dicső 139 évét és a város lakóinak e szép szakma iránti háláját. A szakmájukhoz hű bányászok mindkét helyszínen tisztelegtek, emlékeztek, méltón ápolták évszázados hagyományukat.

Padragkúton a Civil Fórum Padragkútért Egyesület koszorúzott, majd a Művelődési Házban a helyi Bányász Férfikö-

rus és az APTE Táncgyűlés kitűnő műsorral köszöntötte Szent Borbálát névnapján. *Bírer Lajosné* igazi átéléssel szavalta el *Varga Károly* „Becsüld a bányászt” című versét. A műsor után *Blaskó Sándor*, a Bányász Hagyományörző Kör elnöke nyitotta meg azt a kiállítást, melyet bányászok, bányászasszonyok és lányok alkotásaiból rendeztek. Ezt követően *Albert Ferenc*, egykori villamos részlegvezető előadásában a bányavillamosság fejlődését idézte fel egykori munkatársainak, akik ugyanolyan feszült figyelemmel hallgatták, mint aktív korukban.

Ajkán a Művelődési Központ előtti parkban Borbála szépségét, fiatalságának éltető erejét sugárzó szobornál a Bányász Hagyományápoló Egyesület és a Bányász Nyugdíjas Szakszervezet szervezésében rendeztek koszorúzási ünnepséget. A Bányász Hagyományápoló Nyugdíjas klubbal közösen elénekelt Himnusz után *Markó László* egykori aknász a „Bányászünnepek” című verssel emlékezett. A nyugdíjas bányászokban sok szép emlék szakadt fel a vers sorainak hallatán. Ezután Ajka város önkormányzata, a Bakonyi Erőmű Zrt., a Bányász Hagyományápoló Nyugdíjasklub, a Bányász Nyugdíjas Szakszervezet, a Bányászokért Alapítvány, az MSZP Ajka és Vidéke Szervezete, a Nyugdíjasklubok Egyesülete és a Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület ajkai szervezetének képviselői helyezték el az örök tisztelet koszorúit a szobor talapzatán (*képünk*).

A megemlékezés a Bányászhimnusz szívszorítóan csodálatos dallamaival ért véget.

(*Tollár Sándor*)

Borbála-napi megemlékezés Márkushegyen

December 4-én a Márkushegyi Bányaiüzem felolvasójában bensőséges hangulatú ünnepség keretében Szent Borbálára, a bányászok védőszentjére emlékeztek az üzem dolgozói és néhány meghívott nyugdíjas.

Azoknál a nehéz szakmáknál, ahol nemcsak az emberek fizikai erejére van szükség, hanem olyan veszélyek leselkednek, amelyeknek bekövetkezésére nincs mindig megfelelő magyarázat, meg kell találni azokat a lelki kapaszkodókat, amelyek reményt adnak adott körülmények között a túléléshez.

A hit szerint Szent Borbála éppen ilyen, azoknak segít, akik a nehéz körül-

mények között is a végsőkig kitartanak.

Juhász József, az OMBKE Oroszlányi Helyi Szervezetének titkára megnyitójában megemlékezett arról, hogy immáron két éve annak, hogy az üzemben felállították *Szent Borbála szobrát*, és a körülötte kialakított emlékhely méltó környezetet is teremt az ünneplésre. A megnyitó után meggyújtották az emlékezés gyertyáját a friss virágokkal feldíszített szobor talapzatánál. A jelenlévők aktív részesei lehetnek annak a ceremóniának, amelynek során az ez alkalomra készült emlékgyertyák fényei a láng egymásnak történő átadásával lobbantak fel. A láng kézzől kézre járt a „*Tisztelet a Bányász szaknak*” c. dal hangjai mellett, jelképezve azt, hogy hagyományaink is azáltal élnek tovább, ha át vesszük és megőrizzük, majd féltő kezekbe továbbadjuk azokat. A hagyományokat elődeinktől kaptuk, és a mi feladatunk, hogy azokat továbbvigyük, átadjuk az utánunk következő nemzedéknek. Sajnos a bányászati szakmából jelenleg hiányzik a fiatal generáció, így most rajtunk áll, hogy ebben az átmeneti időszakban hogyan ápoljuk, hogyan tartjuk életben a hagyományainkat. A megemlékezés második részében Szent Borbála – az Érdy-kódex nyomán ismertté vált – legendájának szívéhez szóló történetét ismertették. A rendezvény végül a Bányászhimnusz közös eléneklésével zárult.

(*Bariczáné Szabó Szilvia*)

Borbála-napi szentmise és szakestély Miskolcon

Az OMBKE Borsodi Helyi Szervezete és a Borsodi Bányász Hagyományokért Alapítvány meghívására – a korábbi évek hagyományainak megfelelően – 2006. december 2-án este 6 órakor, a miskolci Minorita templomba gyűltek össze a megye bányászainak képviselői, kohász- és erdésztársak, közéleti személyiségek és a hívek a bányászok védőszentje – Szent Borbála – tiszteletére tartandó szentmisére.

Évek óta igen sokan veszünk részt ezen az ünnepi szentmisén, melynek folyamatában hagyományosan egyesületünk bányász egyenruhás tagjai is szerepet vállalnak. A szentbeszéd fő mondanivalója az idén is a Borbála-mítosz köré szűkült, ebből utat mutatva, erőt sugározva a sok nehézséget megért szakmánk jelenének és jövőjének, miközben elhunyt kollégáinkra is emlékezhettünk. Fel-

ajánlaskor megáldották a hagyományos bányász jelképeket: a bányászlámpát, a bányászfokost és a bányászokabotot. A szentmise a percesi bányászzenekar által eljátszott bányászhimnusszal ért véget.

A misét követően a közeli Fortuna étteremben folytatódott az ünneplés előbb vacsorával, ahol *Lóránt Miklós*, az OMBKE helyi szervezet elnöke köszöntötte a megjelenteket, külön kiemelve egyetemünk, a társszervezetek és a helyi közélet képviselőit. A vacsora után *Markó István* praeses vezényletével szakestélyt tartottunk a selmeci szellemnek megfelelően, a társadalmi rangokat mellőzve. A szakestély háznagyit tisztelettel *Lóránt Miklós* töltötte be, nótabíró *Törő György* és *Herczeg Pál* voltak, a konzekvencia *Nagy Gábor*, a kontrapunktok pedig végzős egyetemi hallgatók. Hagyományos dalaink közös éneklése között megjelent erdész, ózdi és miskolci kohász szervezetek képviselői a szakestélyt külön köszöntötték – sőt meg is ajándékozták. Végül a Bányász-, Erdész-, Kohászhimnuszok eléneklése csak a szakestély hivatalos részét zárta be, a közös gyökerű barátok, kollégák további ünneplését nem.

(*Kárpáty Erika*)

Borbála-napi megemlékezés Nógrádban

A Nógrádi Történeti Múzeum Baráti Köre, a Baglyasaljai baráti kör és az OMBKE Nógrád megyei szervezete december 4-én a bányamúzeumban tartotta meg a Szent Borbála-napi ünnepséget. A Bányászhimnusz elhangzása után *dr. Szvircesk Ferenc*, a múzeum címzetes igazgatója emlékezett meg a bányászok és kohászok védőszentjéről, e hagyomány sok évszázados elterjedéséről és főleg a bányászok körében történő megünnepléséről (*1. kép*). Előadásában első alkalommal szólt azokról a bányászokról – név szerint *Balázs Józsefről*, *Dávid Lajosról*, *Gáti Jánosról*, *Gubányi Ferencről*, *Kiss Istvánról*, *Molnár Zsigmondról*, *Nagy Sándorról*, *Németh Ferencről*, *Szarvas Pélről* és *Tóth Sándorról* – akik az 1956. december 8-ai salgótarjáni sortűz áldozatai lettek. A nevek elhangzása alatt a „klopacska” hangja szólt. Ezután a résztvevők gyertyát gyújtottak a bányamúzeum kertjében, a márványoszlopoknál, amelyeken a nógrádi aknáknál az elmúlt százötven év alatt munka közben elhalt csaknem ezer bányász

neve van felvésve (2. kép). Eközben Bányász–Kohász Dalkörünk elénekelt az „Ímhol a föld alá megyünk...” c. dalt.

Az ünnepség második része a múzeum könyvtártermében folytatódott fehér asztal mellett. Beszélgetések, a régi kollegákról, munkatársakról, élményekről elhangzott emlékezések színesítették az összejövetelt, majd dalkörünk régi diákdalok éneklésével szórakoztatta a megjelenteket.

(Vajda István – Liptay Péter)

Szent Borbála-szobor egy pécsi köztéren

Szent Borbála-szobrot állítottak Pécsen a Budai vámnál. A terület közel esik az egykori pécsi bányákat kiszolgáló üzemek valamikori helyszíneire. Itt volt a bányászat kezdeti időszakában a városi gázt gyártó üzem, a szénélőkészítő és a villamosüzem. Itt haladt el a bányák szénét a szénélőkészítő üzembe szállító normál nyomtávú vasút, amelynek létesítése 150 éve az elsők között valósult meg Magyarországon. Ezek helyét ma részben a keleti városrészben épített TESCO áruház foglalja el. Az áruházlánc a helyi önkormányzati képviselivel együtt – a múlt iránti tiszteletből – állította a bányászok védőszentjének szobrát.

Tischler Ferenc szobrászművész alkotását 2006. december 3-án avatták fel. Az avató beszédet Tasnádi Péter, Pécs város polgármestere mondta (1. kép). Kiemelte, hogy a városban korábban működő bányászat, a hozzá kapcsolódó kultúra és hagyományok is nagyban hozzájárultak Pécs fejlődéséhez, hisz fénykorában a bányák összességében harmincezer embernek adtak munkát. A bányászatnak is része van abban, hogy a város 2010-ben Európa Kulturális Fővárosa lesz. A szobrot Köves Ferenc szabocsfalusi plébános szentelte fel. A teljes alakos szobor felállítását – a talapzaton elhelyezett felirat tanúsága szerint – a Tesco Globál Áruházlánc Rt., a Bányász Kulturális Szövetség, a Pécsi Bányásztörténeti Alapítvány és a Bányászati Emlékekért Alapítvány 2006 támogatta.

(Dr. Biró József, okl. bányamérnök)

Borbála-napi ünnepségek Talpocán

Az OMBKE tapolcai csoportjánál 2006. december 3-án a tapolcai római katolikus templomban tartott szentmisével

kezdődtek a megemlékezések. A misén a hagyományok szerint Szent Borbála-ábrázolással díszített bauxitbányász-zászlóval vettek részt a helyi tagok képviselői. A kis csoport a mise után a volt bauxit művelődési központ előtt álló Szent Borbála-szoborhoz vitt virágsokrot, és ott énekelte el a Bányászhimnuszt.

Az elmúlt évektől eltérően a szintén hagyományos szakestet az önkormányzat meghívására és aktív közreműködésével szerveztük meg Halimbán, a művelődési házban, december 7-én. A helyszínválasztás apropójául a bauxitbányászati emlékhely októberben történt felavatása szolgált.

Ennek megfelelően a több mint száz résztvevő először a bakonyi bauxitbányászatban elhunytak emlékművénél tisztelt. Gádori Vilmos megemlékezését követően elhelyeztük helyi szervezetünk koszorúját.

A vacsorát, melynek elkészítésben és tállalásában Tóbel János polgármester vezetésével az önkormányzat dolgozói jeleskedtek, a művelődési ház nagytermében fogyaszthattuk el. A vacsora és a szakest közötti technikai szünetben meglátogattuk az új múzeumot, ill. a gyógyteáiról nevezetessé vált dr. Szalai Miklós egykori halimbai esperes emlékházát.

A „Zártkörűen működő szakestély” praesidiuma (elnök Orbán Tibor, háznagy Károly Ferenc) nem csak a hivatalos megszólítás és a kötelező tisztelet miatt volt „magas”, hanem geodéziailag is, ugyanis a zsúfolásig megtelt teremben helyük a színpadon volt. A szakestélyt – többek között – megtisztelte jelenlétével dr. Tolnay Lajos, a MAL Zrt. és az OMBKE elnöke, a selmecbányai testvérszervezetünk küldöttsége, valamint a hatóságok, az OMBKE testvérszervezetek (Ajka, Inota) és a MAL Zrt. boszniai bányájának képviselői is.

A szokásoknak megfelelően a „komolypohár” keretében Kovacsics Árpád vezérigazgató-helyettes Bauxitbányászatért kitüntetésekkel adott át a kimagasló teljesítményt nyújtó munkatársainknak. A továbbiakban a szakestély sok énekléssel, vidámsággal zajlott, amiben a kiváló szervezés mellett nagy szerepet játszott Végh József cantus-preases és Vigh Tamás kontrapunkt.

(KF-PT)

Borbála-napi ünnepségek Visontán és Gyöngyösön

Az OMBKE Mátraaljai Szervezete 2006. december 8-án Visontán, a Mátra

Erőmű Zrt. irodaházának falán elhelyezett Bányász Hősök Emléktáblájánál koszorút helyezett el, majd a tanácsteremben Bóna Róbert bányaigazgató és dr. Dovrtel Gusztáv irodavezető mondott köszöntőt. Az ünnepi beszédek után Markus Kozma, az igazgatóság elnökhelyettese kitüntetésekkel adott át.

Délután Gyöngyösön, a Főtéren, a Szent Bertalan templomban ünnepi istentiszteletet tartottak. A templom előtt a bányászzenekar játéka szórakoztatta az érkezőket. A mise előtt a templomban Derekas Barnabás stratégiai igazgató mondott ünnepi beszédet. Megemlékezett Szent Borbáláról, a bányászok védőszentjéről, és megköszönte a bánya és erőmű dolgozóinak 2006-ban végzett eredményes munkáját. A hat pap segítségével megtartott misén Juhász Ferenc plébános a szentbeszédben megemlékezett a Szücsi X-es aknában 1959. november 26-án hősi halált halt 31 bányászról, majd imát mondott értük. Az istentisztelet a Bányászhimnusszal ért véget.

A mise után a Kékes étteremben este 6-kor kezdődött az ünnepi fogadás és azután a Borbála-napi szakestély. A rendezvényen részt vettek a Miskolci Egyetem, az OMBKE Borsodi Helyi Szervezet, a bánya- és a környezetvédelmi hatóságok képviselői, valamint Hiesz György, Gyöngyös polgármestere és Juhász Ferenc plébános is. A szakestélyen minden résztvevő söröskorsót és mini pálinkáskorsót kapott. Tisztségviselők voltak: Kovács István elnök, Halmai György háznagy, Törő György nótabíró (mv.), Dovrtel Gusztáv balekcsósz, Varga Tamás és Huczka András kontrapunktok. A házirendet dr. Szabó Imre hitelesítette.

A résztvevők kiemelt figyelemmel kísérték Valaska Józsefnek, az igazgatóság elnökének komolypohár köszöntőjét, amelyben szólt arról, hogy a MERT fegyelmezett munkával jelentős eredményt ért el 2006-ban, és ez lehetővé teszi újabb erőmű-beruházások megvalósítását, hosszú távra biztosítva ezáltal a munkalehetőséget a Mátra- és Bükkalján. A felszólalók közül kiemelés érdemel dr. Morvai Tibor humoros mondataival, anekdotáival. A jó hangulatban lezajlott szakestély hagyományosan az erdész-, kohász- és bányászhimnuszok eléneklésével zárult.

A kiváló szervezésért dicséret illeti Dovrtel Gusztávot, a helyi szervezet titkárát.

(Dr. Szabó Imre)

SZALAMANDER - 2006.

Hagyományainkhoz híven 2006. szeptember 8-án ismét mintegy 500 főnyi bányász, kohász, erdész tagtársunk jelent meg ősi alma materünk városában, Selmecebányán a szalamander ünnepségen.

Mint minden alkalommal, most is megkoszorúztuk a selmecebányai temetőben nagy elődeink sírjait. Az ország különböző tájairól érkező bányász-kohász tagjaink 15:00 órakor találkoztak a Piari kapunál, hogy *Pécs Antal*, *Faller Károly*, *Farbaky István* és *Kerpely Antal* sírjainál a megemlékezést követően elhelyezzék koszorúikat. A megemlékezéseket *Csath Béla*, *Csaszlava Jenő* és *Puza Ferenc* tartotta. Innen együtt vonult át a társaság az Óvárba, ahol Nemzeti Himnuszunk elénekklését követően megkoszorúztuk a választmányi tagjaink adományai segítségével helyreállított 48-as Honvéd-szobrot.

Este a szokásos Szalamander-felvonulás legnagyobb és legfegyelmetesebb társasága az OMBKE küldöttsége volt. A bányász-kohász egyenruhát viselő tagjaink zászlóink mögött kart karba öltve vonultak végig a világörökség részét képező kisváros főutcáján, az utca két oldalán gyülekező lakosság nagy tetszése mellett. A városháza előtti díszemlényhez érve a Bányász, Kohász, Erdészhimnusz elénekklésével tisztelegtünk a város lakói és az emelvényen megjelent köztársasági elnök és a város vezetői előtt.

Ez évben *Gasparovics Iván*, a szlovák köztársasági elnök is megtisztelte látogatásával az ünnepséget, aki az emelvényről nagy lelkesedéssel figyelte a felvonulókat. Valószínűleg miatta cserélődött fel az eddig általunk megszokott felvonulási sorrend: az egyenruhás felvonulókat a jelmezes felvonulók követték a lovakkal, és a menetet a magyarok zárták.

A Szalamander-felvonulást követően Selmecebánya legkülönbözőbb helyein lehetett a fáradalmakat leöblíteni. Az egyesület vezetőit a főtéren *dr. Tolnay Lajos* elnök invitálta egy kis sörözésre. Ide telefonált *Marian Lichner* polgármester úr, aki arról tájékoztatott, hogy a Szlovák Köztársaság elnöke köszönetét fejezte ki a rendezvény sikeres lebonyolításáért, kiemelve, hogy a magyarok énekeltek és menelttek a legszebben. Ez a hír nagy örömünkre szolgált, mert az ünnepséget

megelőzően többen aggódtak, hogy nem botlunk-e kellemetlenkedőkbe. Valamennyien jól éreztük magunkat, senki nem hozott szégyent sem önmagára, sem hazánkra. A szlovákok pedig szívélyesek voltak, mint ezidáig mindig.

Mint minden évben, az OMBKE az idei Szalamander alkalmával is szervezett autóbust Budapestre. Olyan nagy volt az érdeklődés, hogy két autóbust kellett indítani. A csoport a Grand Hotel éttermében elfogyasztott vacsora után csatlakozott a Szalamander menethez. Szerencsére ebben az évben a város központjában sikerült szállást kapni, így a Szalamander menetet követően mindenki saját maga alakíthatta programját.

Másnap reggel a MAL Zrt. által biztosított autóbusszal érkezett soproni és miskolci egyetemistákkal, a dunaújvárosi főiskolásokkal együtt a Kammerhof udvarán megkoszorúztuk az ideiglenesen kiállított Sopronból elhúzott rönköket és a Miskolcra eltott csillét. Ezen relikviák két héttel később a Selmeci Akadémia épületében kaptak végső elhelyezést, amit *Morvai Tibor* tanár úr képes beszámolójából valamennyien nyomon követhettünk az interneten.

Az Akadémia falán elhelyezett magyar, szlovák, német nyelvű emléktáblákat *dr. Gagyi Pálffy András* ügyvezető igazgató beszédét követően megkoszorúztuk, dalainkat elénekeltük. A délelőtti folyamán a polgármester által meghívottak hagyományos fogadáson vehettek részt. Minden résztvevő megkapta a szlovák szakestélyek hagyományait megőrkítő szlovák és magyar nyelvű „sörtörvényt”, melynek magyar nyelvű változata *Moravitz Péter* fordítása.

A különböző helyi szervezetektől érkezők a továbbiakban egyénileg alakították ki programjukat. Sokan megtekintették a Selmecebányai Akadémia nemzetközi alkalmi kiállítását az Ásványtani Múzeumban.

Az OMBKE által szervezett autóbust utasai Körmöcbányán a Bormúzeum udvarában flekkensütésen vettek részt, ezt követően a Katalin várat hódították meg. A szlovákok által látványosnak nevezett Starahutai Vízesés és a Nová Baňa-i andezit kötöngő megtekintését követően egy kolibában, jó hangulatban, cigányzene és énekszó kíséretében elköltött vacsora után érkeztek vissza szálláshelyükre.

A vasárnapi program a Komárnói

Öregvár, az Európa Udvar megismerése volt. A Klapka Étteremben elfogyasztott ebédet követően a program a Monostori erőd bejárással zárult. Tagtársaink jó hangulatban fogadták meg, hogy 2007-ben is „Ha Selmec hív, mi ott leszünk!”

2007-ben is várjuk kedves Tagtársainkat a Szalamander ünnepségre.

(*Gombár Jánosné*)

Az OMBKE választmányának 2006. december 13-ai üléséről

A választmányi ülést *dr. Tolnay Lajos* elnök vezette. Megállapította, hogy a választmány határozatképes (14 fő jelenléte szükséges, jelen van 17 fő).

A választmányi ülés meghívóját, írásos anyagait a jelenlévők megkapták.

Dr. Tolnay Lajos elnök a napirend előtt átadta *dr. Pápay József* okl. olajmérnök akadémikusnak a 40 éves OMBKE tagságáért járó Soltz Vilmos-emlékermet, amit a küldöttgyűlésen akadályoztatása miatt nem tudott átvenni.

Ezt követően a meghívóban meghirdetett napirendet a jelenlévők egyhangú szavazással, ellenszavazat nélkül elfogadták.

1. napirend: Megemlékezés az 1956-os forradalom és szabadságharc bányász, kohász áldozatairól.

Tóth János, a Történelmi Bizottság elnöke, figyelemmel a 95. küldöttgyűlés határozatára tájékoztatást adott arról, hogy a különböző szakosztályok, illetve a Történelmi Bizottság milyen feltáró, kutató munkát végeztek az 1956-os forradalom és szabadságharc bányász és kohász áldozatainak dokumentálására. A munkákat folyamatosan publikálják.

Dr. Csaba József okl. olajmérnök, aki 1956-ban a Soproni Egyetemen a MEFESZ elnöke volt, személyes élményeit elevenítette fel a forradalomról és az azt követő időszakról.

2. napirend: Kerpely Antal-emlékév

2005 szeptemberében a Szalamander ünnepség alkalmával *dr. Lengyelné Kiss Katalin* javasolta, hogy *Kerpely Antal* halálának 100. évfordulója alkalmából a 2007. év legyen Kerpely-emlékév. A 95. küldöttgyűlés *Puza Ferenc* által beadott indítvány alapján 2007. évet Kerpely Antal-emlékévnek nyilvánította.

Dr. Lengyelné Kiss Katalin okl. kohómérnök, az Öntödei Múzeum igazgatója méltatta Kerpely Antal munkásságát.

Dr. Dúl Jenő, az Egyetemi Osztály elnöke tájékoztatást adott a Kerpely Antal-émlékévvvel kapcsolatosan tervezett eseményekről. Javasolta, hogy az eseménysorozatot szervezőbizottság fogja össze, melyet a Miskolci Egyetem, illetve az Egyetemi Osztály koordinál. Ennek figyelembe vételével javaslatot tett a szervezőbizottság összetételére.

A tájékoztatást és a javaslatot a választmány elfogadta (**V-10/2006 sz. határozat**).

Dr. Tolnay Lajos elnök felvetette, hogy 2007-ben lesz az OMBKE megalapításának 115. évfordulója. Javasolta megvizsgálni az anyagi vonzatokkal együtt annak a lehetőségét, hogy az évforduló, valamint a Kerpely-émlékév összekapcsolásával Selmezbányán tartunk egy kibővített ünnepi választmányi ülést az év közepe táján.

3. napirend: A fiatalok részére 2006-ban kiírt pályázatok díjainak átadása

Az OMBKE választmánya az Ifjúsági Bizottság kezdeményezésére a fiatal szakemberek számára pályázatot írt ki 2006-ban az egyesületi lapokban is megjelentethető szakdolgozatok írására. A pályázatok értékelése alapján két dolgozat kapott első díjat, a fiatal szakemberek 100–100 ezer forint pénzdíjban részesültek. A díjakat *dr. Tolnay Lajos* elnök adta át.

A díjazottak:

Kardos Ibolya okl. kohómérnök „Szi-nes metallográfia alkalmazása a gyakorlatban” című dolgozatával és

Paulusz Ferenc kohómérnök-hallgató: „Kopásálló öntöttvasak mechanikai tulajdonságainak vizsgálata” című dolgozatával.

Dr. Tolnay Lajos bejelentette, hogy a pályázatot 2007-ben ismételtén kiírja az OMBKE.

4. napirend: A 2007. évi egyéni tagdíjak megállapítása

Dr. Tolnay Lajos elnök tájékoztatta a választmányt, hogy az egyesület vezetőinek számításai szerint 2007-ben a gazdálkodás pénzügyi egyensúlya megőrizhető akkor is, ha az egyéni tagdíjak változatlanok maradnak. Ezért javasolja a választmánynak, hogy 2007-ben az egyéni tagdíjak a 2006. évvel azonosak legyenek (általában 6000 Ft/év, nyugdíjasoknak 3000 Ft/év, 70 éven felülieknek és diákoknak 1000 Ft/év).

A javaslatot a jelenlévők egyhangú szavazással, ellenszavazat nélkül elfogadták (**V. 11/2006. sz. határozat**).

5. napirend: A 2007. évi küldöttgyűlés kitüntetési keretszámainak jóváhagyása

Dr. Fazekas János, az Érembizottság elnöke javaslatot tett a 2007. évi küldöttgyűlés kitüntetési keretszámaira a következők szerint:

A szakosztályok keretszáma legyen azonos a 2006. évi keretszámokkal:

Szakosztály	Emlékérem	Emlékplakett
Bányászati Szakosztály	3	3
Kőolaj-, Földgáz és Vízbányászati Szakosztály	1	1
Vaskohászati Szakosztály	1	1
Fémkohászati Szakosztály	1	1
Öntészeti Szakosztály	1	1
Egyetemi Osztály	1	1
Elnöki keret	4	4
Összesen	12	12

Mivel a 2007. év Kerpely-émlékév, és ebben az évben tisztújításra is sor kerül, ezért javasolja, hogy a fenti keretszámon túlmenően további két Kerpely-érem is kerüljön kiosztásra.

A jelenlegi létszám alapján 2 új tiszteleti tagot választhatunk.

Az oklevelekre nincs korlátozott keretszám, azokat elsősorban a fiatalabb tagtársaknak és a helyi szervezetekben dolgozó aktivistáknak javasoljuk.

Két-három pártoló tagvállalatot nagy plakett elismerésben részesítünk.

Az Érembizottság kéri, hogy a szakosztályok a **kitüntetési javaslataikat a méltatással** együtt az **ombke@mtesz.hu** e-mail címre **2007. március 10-éig** adják le, mert csak az eddig leadott javaslatokat fogja elbírálni!

A javaslatot a jelenlévők egyhangú szavazással, ellenszavazat nélkül elfogadták (**V. 12/2006. sz. határozat**).

Szakosztály	Taglétszám	Küldöttgyűlés küldöttje	Választmányi tag
Bányászati	1369	69	9
Kőolaj-, Földgáz- és Vízbányászati	339	17	2
Vaskohászati	584	29	4
Fémkohászati	389	20	3
Öntészeti	317	16	2
Egyetemi	366	18	2
Összesen	3364 fő	169 fő	22 fő

6. napirend: Felkészülés a tisztújító küldöttgyűlésre

Dr. Lengyel Károly főtítkárhelyettes tájékoztatást adott a 96. küldöttgyűlés előkészületeiről.

A küldöttgyűlésre 2007. május második felében, a MOL Nyrt.-vel történő egyeztetés után kerül sor, a pontos helyszínről és időpontról később adunk tájékoztatást.

A helyszínre két változat jöhet szóba:

- Szolnok művelődési ház
 - Budapest, Kosuth téri MTESZ konferenciaterem
- A szolnoki helyszín véglegesítése a vendéglátó MOL Nyrt.-vel való egyeztetéstől függ. A küldöttgyűlést ugyanis a hazai olajbányászat megkezdésének 70. évfordulója alkalmából egy szakmai konferenciával is összekötnénk.

A szakosztályok a tisztújító küldöttgyűléseiket az OMBKE küldöttgyűlést megelőzően szervezik meg.

A küldöttgyűlésen tisztújításra is sor kerül. Ennek előkészítése érdekében a szakosztályoknak 2006. végéig ki kell jelölniük az egyesületi Jelölő Bizottságba delegált tagjaikat. A Választmány *dr. Lengyel Károly* javaslatára ellenszavazat és tartózkodás nélkül *dr. Tóth István* exelnököt, az OMBKE tiszteleti tagját bízta meg a Jelölő Bizottság elnöki teendőivel (**V. 13/2006. sz. határozat**).

Az egyesületi tagnyilvántartás és az Alapszabályban foglaltak alapján a választmány egyhangúlag jóváhagyta a 96. küldöttgyűlésre delegálható küldöttek, valamint a választmányi tagok szakosztályok szerinti létszámát a következők szerint (**V. 14/2006. sz. határozat**):

A választmány további tagjai: elnök, főtitkár, főtitkárhelyettes.

Dr. Gagy Pálffy András ügyvezető igazgató felhívta a figyelmet, hogy az új alapszabály szerint lehetőség van területi osztályok alakítására is. Ahhoz, hogy egy osztály alakítását a küldöttgyűlés a szabályok szerint jóváhagyhassa, az illetékes helyi szervezeteknek azt jelezniük kell az OMBKE Titkárságán 2007. február 28-ig.

7. napirend: Egyebek

Götz Tibor, az EB elnöke tájékoztatást adott arról, hogy megalakult Budapesten az OMBKE tanácstermében az Olajbányász Szeniorok Klubja, melynek működéséhez továbbra is kéri az OMBKE segítségét.

Dr. Tolnay Lajos tájékoztatást adott arról, hogy eredményes megbeszéléseket folytatott az MVM Rt. és a DUNAFERR Rt. vezetőivel, melynek eredményeként szerződésben vállalták, hogy továbbra is támogatják pártoló tagként egyesületünket. Ígéretet kaptunk, hogy az ukrán tulajdonban lévő Lőrinci Hengermű és a DAM is támogatni fogja az OMBKE-t. Remény van arra, hogy a MOL Rt. anyagilag is hozzájárul a 2007. évi küldöttgyűlés megrendezéséhez.

Továbbra is napirenden van az érdekvédelmi kérdések szervezetenként is koncentráltabb megszervezésének vizsgálata.

Az Öntészeti Szakosztály évvégi tanácskozásán felvetették a területi szerveződések fontosságát. Erre az Alapszabály lehetőséget nyújt. A miskolci együttműködési megállapodáshoz hasonlóan célserű felvenni a területi szervezeteknek a kapcsolatot az önkormányzatokkal.

A 2006. év zárásaként *dr. Tolnay Lajos* megköszönte a választmányi ülés résztvevőinek az egész évi eredményes együttműködést, és sikeres új évet kívánt.
(*Dr. Gagy Pálffy András*)

A BKL Kiadói Bizottságának ülése (Budapest, 2006. november 22.)

Az egyesület BKL Kiadói Bizottságának ülésén *dr. Lengyel Károly* vezetésével a következő napirendekről tárgyaltak:

1. a 2006-ban megjelentetett lapok helyzete (lapszámok, megjelenési időpontok stb.)
2. a 2007. évi lapkiadási terv

3. javaslat a 2007. évi első (közös) szám szerkesztési elveire, vázlatos tartalmára, szerkesztőjére
4. a nyomdai szerződés
5. előfizetési, hirdetési díjak
6. egyebek (szerkesztőbizottságok helyzete, finanszírozás, további lépések az egységesebb megjelenés felé stb.).

(*dé*)

Az OMBKE Ellenőrző Bizottságának évvégi ülése (Budapest, 2006. december 11.)

Az egyesületi központ 408. termében megjelent bizottsági tagokat (*Dallos Ferencné, dr. Debreczeni Ákost, Dózsa Saroltát, Molnár Istvánt* – kimentését kérte: *Bérczes Tamás* és *Mareczis Gáborné dr.*), valamint *dr. Gagy Pálffy András* ügyvezető igazgatót *Götz Tibor* üdvözölte, majd ismertette a napirendet:

1. az EB-tagok éves beszámolója: az EB munkatervének és az előző küldöttgyűlési határozatok vonatkozó pontjainak teljesítése és önértékelés;
2. az EB munkájának értékelése;
3. a 2007. évi választás előkészítése;
4. a 2007. év tisztújításig terjedő időszakra vonatkozó feladatok és
5. az „egyebek”: 2007. januári évvértékelő ülés, a BKL Kőolaj- és Földgáz szaklapok 2006. évi megjelentetése, 2007. évi nagyobb rendezvények stb.

A személyes beszámolókból levont következtetések a következők:

- az Alapszabály módosítása egy témában válik szükségessé;
 - az OMBKE közhasznúsági jelentése rendben van;
 - a fiatalok megnyerése és bevonása az egyesületi életbe folyamatosan erősödik (pályázat meghirdetése, rendezvényekre való meghívás stb.), de még mindig nem elég hatékony;
 - lapkiadásunknál egyre jobban érvényesülnek a kiadói bizottság költségtagarósságát eredményező javaslatai;
 - a kisebb helyi csoportok munkáját anyagilag is jobban segítenék bizonyos mértékű összevonások, átszervezések és
 - jobban kell szorgalmazni a kapcsolatfelvételt a helyi csoportok környezetében tevékenykedő potenciális szponzorokkal, gazdálkodó egységek vezetőivel.
- Götz Tibor*, az EB elnöke a bizottság munkáját a következőképpen értékelte:
- a bizottsági munka bürokrácia mentesen folyt, véleményünket, javaslatainkat

egyesületi fórumokon (választmányi ülések, küldöttgyűlések) írásban és szóban is kifejtettük, amit a vezetőség megköszönt és tanácsainkat nagyrészt befogadta;

- a megfelelően jó kapcsolattartási lehetőségek miatt elegendő volt az évi 4 ülés;
- az önértékeléseket elfogadta és a végzett munkát mindenkinek megköszönte;
- különösen sikeresnek tartja a BKL szaklapok megjelentetésével kapcsolatos tevékenységet, mely jelentős költségmegtakarítást eredményezett;
- javultak az EB-tagok és a szakosztályok közötti személyes kapcsolatok és
- kihangsúlyozta, hogy továbbra is igen fontos az egyesület felső vezetőinek személyes közbenjárása és jó kapcsolatok kialakítása a szponzori cégek vezetőivel, mert ez bizonyos mértékű anyagi biztonságot is eredményez az egyesület számára.

Dr. Gagy Pálffy András néhány fontosabb jövőbeni eseményről (évvégi választmányi ülés, Kerpely Antal-év, tisztújítás, 2007. évi első BKL közös szám, ifjúsági pályázat, 115 éves egyesületi évforduló stb.) adott rövid tájékoztatást.

(*dé*)

Kerpely Antal professzor halálának 100. évfordulójára való emlékezés ünnepi eseményeinek előkészítése

Az OMBKE *Kerpely Antal* professzor halálának 100. évfordulójára való emlékezés indokán a 2007-es évet *Kerpely-évek* nyilvánította. Az emlékévi eseményeit a Miskolci Egyetem, illetve az OMBKE Egyetemi Osztálya koordinálja.

A megrendezését összefogó szervezőbizottság összetételére a következő javaslatot tesszük:

A bizottság elnöke:

Dr. Károly Gyula (ME, Metallurgiai és Öntészeti Tanszék, OMBKE Egyetemi osztály).

A bizottság tagjai:

Dr. Gagy Pálffy András (OMBKE), *Dr. Tardy Pál* (MVAE-MTA), *Laár Tibor* (MTESZ Történeti Bizottság), *Moravitz Péter* (OMBKE), *dr. Lengyelné Kiss Katalin* (Öntödei Múzeum), *Nyitrai Dániel* (OMBKE Miskolci Koordinációs Bizottság), *Hevesy Imre* (OMBKE Dunaujvárosi Szervezet), *dr. Zsámboki László* (ME, Könyvtár, Levéltár, Múzeum).

Javaslat az emlékévre:

- központi emlékülés Miskolcon;
- megemlékezés Dunaujvárosban;
- az OMBKE megalakulásának (idei 115 éves) évfordulójára való tekintettel megvizsgálendő egy kibővített ünnepélyes OMBKE választmányi ülés lehetősége Selmechányán, összekötve a Kerpely-emlékév eseményeivel;
- kiadványok készítése (ME-kiadvány, minikönyv, CD);
- megemlékezés *Kerpely Antalról* a BKL közös számban;
- kiállítás a Miskolci Egyetemen;
- koszorúzás az emlékhelyen, emléktábla elhelyezése, emlékek felújítása Selmechen és
- *Kerpely Antal*-emlékérem adása a 96. küldöttközgyűlésen.

A rendezvények és egyéb javasolt tevékenységek függenek a felmerülő költségek fedezetétől. Ehhez az ME alapítványok hozzájárulása és az OMBKE által benyújtandó pályázatok szolgálhatnak forrásul. Az OMBKE ezen túlmenően saját forrással nem rendelkezik.

A program pontosítására – a költségvetéstől függően – a szervezőbizottság első ülését követően kerülhet sor.

(*dr. Dúl Jenő és dr. Gagyí Pálffy András javaslata alapján*)

VIII. Luca-napi Szakestély (Budapest, 2006. december 13.)

Az OMBKE Vaskohászati Szakosztályának Budapesti Helyi Szervezete ismét Luca-napi szakestélyt szervezett december 13-án 17.00 órától az egyesület tanácstermében. Az elnökválasztás után *dr. Csirikusz József* ismertette a szervezet éves tevékenységét, a vállalásokat és azok teljesülését. Külön kiemelte az ismét nagyon jól sikerült szakmai kirándulást, és részletesen beszámolt a 2006. november 16-án megtartott csepeli szakmai találkozóról. Ennek programjában először *Prosztt Ervin* szólt az 1892-ben megalakult *Weiss Manfréd* gyárról, az ott különböző beosztásokban eltöltött idejéről, problémáiról, munkatársairól. Említést tett a nehéz időkben is jó és gazdaságos termelésről, az akadályokról, gondokról. Összejevetelünkön részt vettek és hozzászóltak a jelenleg is Csepelen vállalkozásokat működtető tagtársaink, kollégáink. *Dr. Tolnay Lajos*, az OMBKE elnöke is megtisztelte rendezvényünket. Örömmel vett részt a kötetlen beszélgetésben. Megemlítette, hogy el kellene

gondolkozni a fém- és vaskohászati szakosztály egyesítéséről.

A szakestélyre készült kupa egyik oldalát *Fesztly Árpád* egy martinkemencéből való csapolást ábrázoló rézkarca díszítette, s a kupaavatás annak jegyében történt, hogy a Martin-acélgyártási eljárást 150 éve, 1856-ban szabadalmaztatták. A hagyományoknak megfelelően a „komolypohár” és a „vidámpohár” elhangzását követően a szakestély hangulatának emelésében aktívan részt vettek a Miskolcra, Dunaujvárosból, Székesfehérvárról érkezett vendégeink is. A szakestély második része a jókedvű éneklés, a vidám előadások és hozzászólások, valamint kellő mennyiségű sör (esetenként bor) fogyasztásának jegyében telt.

(*Koltayné Tátrai Ildikó*)

Az OMBKE nógrádi szervezetének év végi eseményei

• Hagyományátadó Szakestély Salgótarjánban

2006 májusában már írtunk arról, hogy a Budapesti Gazdasági Főiskola Pénzügyi és Számviteli Karának Salgótarjáni Intézetéből – igazgatójuk vezetésével – néhány tanárt és diákot meghívunk egy szakestélyre, hogy megismerjék ezt a Selmechányáról származó diákahagyományt. A találkozó nagy meglepetéssel szolgált, mivel kiderült, hogy a diákok négy évet eltöltenek Salgótarjánban, de nem sokat tudnak a városról és környékéről, a látnivalókról. A mai világban felgyorsult az oktatás folyamata is. Hétfőtől–csütörtökig egész nap előadás, esetleg péntek délelőtt még néhány óra és utána vége, mindenki igyekszik hazafelé. Több száz diák tanul a városban és csak közös rendezvényt szervezni – a régi időkből ismert „diákéletről” nem is lehet beszélni!

Az OMBKE Nógrád megyei szervezete próbálja a diákokat „megfertőzni” a régi diákszakosokkal, mint pl. a szakestély. Elgondolásunk fogadókészégre talált: november utolsó hétvégéjén már a főiskola épületében közösen szerveztük meg a szakestélyt. Közös volt a technikai feltételek megteremtése, az intézet aktív részt vállalt a szakestélyi tisztségviselők szerepében: *dr. Gubán Miklós* igazgatóhelyettes pl. a háznagy, *dr. Rozgonyi József* intézetigazgató pedig rövid ideig az elnöki feladatokat látta el. Az intézet

vezetői szóltak arról, hogy nagyon jónak tartják a bányászok és kohászok kezdeményezését: a régi tradíciók megismertetését és továbbadását a mai főiskolásoknak. Jelezték: szívesen adnak otthont más-kor is a szakestélynek, amely nemcsak a hagyományápolásból, hanem a kellemes szórakozásból, a jókedvre derítő kulturált italozásból is példát mutatott a fiataloknak. A hagyományoknak megfelelő forgatókönyv szerint megtartott, három és fél óras szakestélyről kissé fáradtan, de vidáman távoztak a résztvevők. A főiskola igazgatójával azt tervezzük, hogy a végzett hallgatók csak akkor kapják kézbe a diplomájukat, ha az előírt nyelvvizsga-igazolás mellé bemutatják a Bányamúzeum belépőjegyét is. Szerintünk egy 4 évig Salgótarjánban élő diák enélkül nem búcsúzhat el városunktól.

• Szervezeti élet

Szeptember végétől az OMBKE Nógrád megyei szervezete folytatta a minden hó utolsó csütörtökén tartott klubdelutánjait. Ezekben a vezetőség tagjai tájékoztatást adnak az egyesület központi eseményeiről, a munkatervben megfogalmazott feladatokról, programokról. Majd ma már a klubdelután hagyománya, hogy a tárgyhóban született kollégákat egy pohár itallal köszöntjük és kedvenc dalukat elénekeljük.

Mozgalmas volt a dalkör év végi programja is: szeptember elején az erdélyi Óradnán jártak az ott megrendezett Magyar Napokon fellépve néhány hagyományos dallal, és a fogadók örömeire erdélyi dalokat is megtanultak és előadtak. Felléptek a számviteli főiskola évnnyitó ünnepségén is. Október végén a Salgótarjáni Zeneiskola Őszi Hangverseny-sorozat első előadására kapott meghívást. Itt az acélgári-gyökerű „AKKORD” fűvös zenekar megalakulásának 25 éves jubileuma alkalmából tartott koncerten énekeltek. December 2-án a Kohász Művelődési Házban a „Váci Mihály Szavalóverseny” városi döntőjének megnyitáskor énekeltek hagyományos diákdalokat, ezzel fogadták a versenyzőket és kísérőiket. Egyre gyakrabban hívják meg az együttest a különböző városi rendezvényekre is.

Szervezetünk november 30-án tartotta ez évi utolsó klubnapját, mivel a decemberi utolsó csütörtökön inkább már mindenki családjával ünnepel és készül átlépni a következő újjévbe.

(*Vájdai István – Liptay Péter*)

Óévbúcsúztató a Salgótarjáni Bányamúzeumban

Egy kedves eseményre került sor december 31-én a Salgótarjáni Bányamúzeumban.

A délutáni órákban a múzeum két munkatársa az ünnep előtti szokásos ellenőrző útját végezte a bányában, ami a szabadnapok előtt egyébként is előírás. Az elővájási munkahelyről indultak már kifelé, amikor egy hangos, vidám csoport jött befelé a bánya fővonalán egyenruhába öltözötten.

A bányász hagyományokhoz hű tagjaink körében ugyanis az a döntés született, hogy az ősztendőől a föld alatt is búcsúzzunk el. Kivételesen ehhez két üveg pezsgőt hoztak a hónuk alatt, és ha már behozták, fel is bontották, és a frontfejtés elején koccintottunk az újesztendőre. Ezt követően a kis csoport a bányász-hősök föld alatti emléktáblájánál elénekelte az „Ímhol a föld alá megvünk” dalt.

A kiszállás után a múzeum könyvtártermében folytatódott az ősztendő búcsúztatása fehér asztal mellett. A beszélgetések során az az elhatározás fogalmazódott meg a kedves társaságban, hogy ezt a formabontó búcsúztatást minden évben megismételjük az óév utolsó napján.

(Vajda István – Liptay Péter)

Újabb eredmények a hazai tudomány-, technika- és orvostörténet köréből című országos ankét

(Budapest, 2006. november 21–23.)

MTESZ Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága (TTB) és a kapcsolódó egyéb bizottságok, múzeumok, intézetek 23. országos ankétját „A természet-

tudományok, a technika, az orvoslás, a természetes és épített környezet” témában tartotta 2006. november 21–23. között tíz szekcióra osztott előadásokkal.

A megnyitóban dr. Vámos Éva, prof. dr. Gordos Géza (az MTESZ elnöke), Nagy László Gábor (Oktatási és Kulturális Minisztérium), dr. Varga Kálmán (Kulturális Örökségvédelmi Hivatal), prof. dr. Marosi Ernő (az MTA alelnöke) és Kócziánné dr. Szentpéteri Erzsébet (az OMM főigazgatója) köszöntője hangzott el.

Az egyes szekcióülések témái és ott elhangzott – egyesületünket érintő – előadások:

I. szekció: Épületek a természettudományok, a technika és az orvoslás gyakorlása számára

Szántai Lajos – Millisits Máté: A Soroksári Vasöntöde építéstörténete

Porkoláb László: Magyarország leg-híresebb ipari emlékének története és helyreállítása.

II. szekció: Műszaki emlékek, műszaki alkotók

Mikus Károlyné: Schlick Ignác vas- és fémöntő üzemének története és a még fennmaradt emlékek.

Laár Tibor: A 19. századi osztrák–magyar vaskartell tanulságai

III. szekció: A gyógyítás épített környezete – a kórház

IV. szekció: Természetes vizeink és az épített környezet

V. szekció: Természeti kincseink és felhasználásuk

Wanek Ferenc: Nyulas Ferenc és az Erdélyi-medence földgázkincse

Tóth Álmos: A természet a magyar bauxitbányászat évtizedes szorításában és viszont

Salánki István: A bioenergia alkalmazásának helyzete és növelési tervei

VI. szekció: Egyetemek és városok, mint a természettudomány, a technika és az orvoslás épített környezete

VII. szekció: A fa és a természetes és épített környezet

VIII. szekció: Az 1956-os forradalom és a természettudományok, a technika és az orvoslás képviselői

IX. szekció: A XX. század és korunk kihívása

X. szekció: A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Tudomány–Technika és Mérnöktörténeti Doktori Iskolájának kialakulásáról

Összefoglalójában dr. Vámos Éva bejelentette, hogy a 2007. évi ankét témája „A természettudományok, a technika és az orvoslás tárgyi és épített emlékei” lesz.

Ez alkalommal kaphatták kézhez a „Tanulmányok a természettudományok, a technika és az orvoslás történetéből” című – Laár Tibor tiszteletére készült – 13. kiadványt.

(Csath Béla)

OMBKE-bál (Lillafüred, 2007. február 17.)

Egyesületünk február 17-én tartotta meg hagyományos, immár 39. OMBKE-bálját a szokott helyen, a lillafüredi Palota Szállóban. A bált dr. Tolnay Lajos elnök nyitotta meg, aki köszöntőjében kihangsúlyozta, hogy a Bányászati Szakosztály Borsodi Helyi Szervezete és az Öntészeti Szakosztály által kezdeményezett bál ma már az egyesület egészének rendezvényévé nőtte ki magát. Egyúttal köszönetet mondott a rendezőknek – dr. Sohajda József, Katkó Károly, Lóránt Miklós, Törő György tagtársaknak.

A Miskolci Nemzeti Színház művészeinek fellépését követően kezdetét vette a jó hangulatú bálozás, szórakozás.

Felhívás!

A Miskolci Egyetem Műszaki Földtudományi Kar felhívást intéz egykori hallgatóihoz, akik Sopronban az alma materben, a Bányamérnöki Karon vagy a Földmérőmérnöki Karon **1937-ben, 1942-ben, 1947-ben vagy 1957-ben** (70, 65, 60, 50 éve) vették át diplomájukat.

Kérjük és várjuk jelentkezésüket, hogy részükre a Miskolci Egyetem Műszaki Földtudományi Kara, jogosultságuk alapján, a rubint-, a gyémánt-, a vas- vagy az aranyoklevél kiállítására érdekében a szükséges intézkedéseket meg tudja tenni.

Kérünk minden érintettet, hogy **2007. április 30-ig** jelentkezzen, adja meg nevét, elérhetőségét (lakcím, telefonszám, e-mail cím), illetve az alábbi címre küldje meg oklevelének fénymásolatát, szakmai önéletrajzát (maximum egy oldal) és két darab igazolványképet.

Miskolci Egyetem Műszaki Földtudományi Kar, Dékáni Hivatal
3515 Miskolc–Egyetemváros • Telefon: +36/46/565-051 • Fax: +36/46/563-465
e-mail: rekbdhiv@uni-miskolc.hu

Baracza Krisztián irodavezető

Emlékezés - 1956

Megemlékezés az 1956-os eseményekről az OMBKE Választmányi Ülésén

Az OMBKE Választmányának határozata alapján a Történeti Bizottság már hosszabb ideje foglalkozik a bányászatban és a kohászatban ártatlanul meghurcolt szakemberek életútjával, az események feldolgozásával és dokumentálásával. E határozat alapján Választmányi Ülésen tekintették át az eltelt időszak alatt a témával kapcsolatos eseményeket, amelyekről az alábbiakban számolhatunk be.

Az OMBKE Történeti Bizottsága mellett természetesen e témában, részben párhuzamosan, az egyes szakmúzeumok is tevékenykednek. E múzeumi munkának része az 1956-os események és az azt követő megtorlás bányászati, kohászati és közéleti vonatkozásainak közkinccsé tétele.

Egyesületünk szakosztályai és a szakmúzeumok különbözőképpen és különböző mélységig foglalkoztak ezzel. A szilárdásvány-bányászat területén

„1946–64 között meghurcoltak, politikai üldözöttek a szilárdásvány-bányászat körében” című összeállítás elkészült, írta Kárpáty Lóránt, közreműködött Benke István és Tóth János. A többoldalas összeállítást a szervezők átadták az OMBKE ügyvezető igazgatójának, azzal a megjegyzéssel, hogy a jövőben érdemes lesz tovább bővíteni a leírtakat.

A Központi Bányászati Múzeum 2006. augusztus 25-én konferenciát tartott „Bányászok és bányászvárosok forradalma, 1956.” címmel. E konferencia előadásainak anyaga a közelmúltban könyv formájában is megjelent. A konferencia napján, azonos címmel, Sopronban időszaki kiállítás megnyitására is sor került.

Az OMM Öntödei Múzeumának szervezésében a Kohászati Lapok 2006. 2. számától indulóan szinte folyamatosan közölnek visszaemlékezéseket az 1956-os eseményekről.

A Magyar Olajipari Múzeum megjelentette a „Majerszky-per és körülmé-

nyei” című cikkét, amelyben a Dunántúlon tevékenykedő 56-os események miatt meghurcolt szakemberekről írtunk. A 2006 szeptemberében megjelent „Három bányászgeneráció válogatott iratai és emlékezései II. Buda Ernő” könyvben az alföldi olajipar '56-os eseményei találhatók.

Horváth Róbert interjút készített az '56-os eseményekben érintett három szakemberrel, továbbá dr. Korim Kálmán özvegyével. Az ebből készülő kiadvány nyomdai előkészítése folyamatban van.

Példamutató az erdészek visszaemlékezés-sorozata, amit szakmai lapjokban rendszeresen közreadnak. Az erdészek visszaemlékezései több esetben kapcsolódnak bányász, olajos szakemberekhez.

A választmányi ülésen Tóth János rövid áttekintése után dr. Csaba József okl. olajmérnök, a MEFESZ bizottság hajdani elnöke elevenítette fel az 1956-os soproni egyetemi eseményeket, melynek hallgatóként részese volt.

(Tóth János)

Az 1956-os soproni egyetemi események*

A címben szereplő események két időszakra bonthatók: Október 22–november 4. között az egyetemi ifjúság és az oktatói kar bizott a forradalom és szabadságharc sikeres kimenetelében (bár az első napokban még nem döbönt rá, hogy mi történik az országban) és lelkesen támogatta és elősegítette a demokratikus átalakulást.

A második időszak a november 4. utáni időszak, amikor reménytelennek látott minden további hadakozást (a kül- és belpolitikai fejlemények egyre jobban megerősítették ezt az érzést) és befelé fordulva megpróbálta – és sikerrel! – helyreállítani a normális egyetemi életet, visszatérve az előadótermekbe.

Bevezetés

Korábban még gondolni is ritkán lehetett az 1956-os soproni eseményekre, és az emlékekre ráakodott a Kádár-rendszer

mindent megmásító propagandája. Az egyoldalúan megítélt események ködösítése, az elferdített valóság sulykolása. Az 1980-as évek végén azonban az emlékezet is felszabadult, és a múltból olyan események is eszembe jutottak, amelyeket mások megemlékezései hoztak a felszínre.

Az akkor Sopronban tanuló bányász, geofizikus, földmérő és erdész évfolyamok hallgatói közül sokan még élnek, és itt az ideje, hogy a közelmúltban megjelent és a most megjelenő leírásokat helyesbítsék, kiegészítsék, és hozzájáruljanak a valós múlt megidézéséhez.

Előzmények, és ami október 22–november 4. között történt

Október 23-a előtti héten az MDP központi bizottságának egy tagja tartózkodott Sopronban, és vitadélutánokon találkozott egyetemi hallgatókkal. Ezekon a késő estig is elhúzódó vitadélutánokon az ország politikai hangulata volt a téma, és a központi bizottsági tag igyekezett el-

hitetni a hallgatókkal, hogy semmiféle forradalmi esemény nincs kilátásban.

Elsősorban az erdészek kezdeményezésére és rendezésében október 22-én az egyetemi ifjúság nagygyűlést tartott a SOTEX kultúrházban. A lelkes hangulatú gyűlésen (a kultúrház színházterme zsúfolásig tele volt fiatalokkal) spontán felszólalások alapján a helyszínen fogalmazódtak meg az egyetemi ifjúság „követelése”. Ezek a „követelések” politikai jellegűek voltak. Többek között a szovjet csapatok távozását, független, semleges Magyarországot, az emberi szabadságjogok biztosítását, több demokratikus párt részvételével új nemzetgyűlés megválasztását, a kommunista vezetők (Farkas M., Rákosi M., Gerő E., Piros L. stb.) felelősségre vonását, az ártatlanul elítéltek (köztük Mindszenty hercegprímás) rehabilitálását, a külkereskedelmi szerződéseink felülvizsgálását, a tervgazdálkodáson alapuló gazdasági rendszerünk és parasztpolitikánk megváltoztatását, az államvédelmi hatóság megszüntetését stb.

*Dr. Csaba József visszaemlékezése

követelték. A hozzászólások legradikálisabb, legforradalmibb tartalmát a marxista-leninista tanszék vezetője és tanárai fogalmazták. Az állásfoglalás címe: „*A Soproni Egyetem karai állást foglaltak népünk szabadságharcának szent ügyében*”, és 17 pontot tartalmaz.

Október 23-án megalakult a MEFESZ bizottság. Az elnök: *Bujdosó Alpár* III. é. erdészhallgató, tagjai az évfolyamok (erdész-bányász-földmérő-geofizikus) egy-egy delegáltja. A IV. é. bányász évfolyam olajos szakát *Csaba József* képviselte. Délelőtt az előző napon történt megállapodás értelmében – az egyetemi hallgatók autóbusszal Veszprémbe utaztak, hogy részt vegyenek az ottani egyetem diákjainak nagygyűlésén. A soproni küldöttek ismertették az október 22-i diákszemélyesületen történeteket és az állásfoglalást. Este a várkerületben felvonult (rendben, szervezeten) az egyetemi ifjúság. Jelszavak és feliratok nélkül, csendben. A felvonulás az egyetem parkjában fejeződött be, ahol megkoszorúztuk az ágfalvi csata hősi halottainak emlékoszlopát. (Az ágfalvi csatát az I. világháború után a soproni elszakadás megakadályozására vívták a magyar felkelők az osztrákok ellen.) Az „Örtüzek” feliratú emlékművön gyűjtött fáklyatűz lobogása mellett elénekeltük a Himnuszt, a Szózatot, majd a MEFESZ elnöke, *Bujdosó Árpád* beszédet mondott az ifjúság felelősségéről és hivatásáról.

Október 24–november 4. között az egyetemi ifjúság az események élére állt, döntően befolyásolta azokat. (A MEFESZ bizottságnak a járási pártbizottság is – megyei jóváhagyással – átadta a „hatalmat” és szinte felkérte az események irányítására.) Az egyetemi ifjúság – a MEFESZ bizottság irányításával – az alábbi tevékenységet folytatta:

Elősegítették a közrend megőrzését: egyetemista–rendőr–katona összetételű járőrök mozogtak a város területén.

A lakosságot a Liszt Ferenc Kultúrházból (a város főterén) a hangosbemondó stúdió hangszóróin tájékoztatták a napi eseményekről, a MEFESZ hírekről, tudnivalókról. A kultúrház egyik emeleti szobája (a nagyterem mellett) stúdióként működött, és *Steinprincz Egon* barátommal többször olvastunk MEFESZ bizottsági híreket, így a helyi események is közismertté váltak. A bizottsági tagok felkeresték és lecsitították a középiskolá-

sok szélsőségesnek ígérkező megmozdulásait. Megakadályozták a sopronkőhidai köztörvényes bűnözők kiszabadulását (de szabadon engedtek néhány politikai foglyot). Nem tudták megakadályozni – október 26-án – a szovjet emlékmű és a *Kellner*-szobor erőszakos ledöntését, bár egyetértettek azok eltávolításával.

Elősegítették a zavartalanabb közéletet: egyetemisták segítettek a kenyérgyártásban. A külföldi élelmiszersegélyek egy részét Sopronban osztották szét, nagyobb részét (a gyógyszerekkel, vérrel együtt) Budapestre irányították, egyes kocsikhoz kocsikísérőket is adva.

Politikai munkát végeztek, próbálták elősegíteni a demokratikus átalakulást: a környező falvak küldöttségeit, az újjáalakuló pártok küldöttségeit fogadták, de egyetemi hallgatók mentek vidékre termelőszövetkezetekhez, üzemekbe, laktanyákba helyzetmagyarázásra.

Emlékszem, hogy két határőrlaktanyában is „megjelentem”. Motorkerékpárral egyik hallgató kivitt a pomogyi (Pamhagen) határátkelőhöz, és az akkor még normálisan szolgálatot teljesítő katonáknak „helyzetmagyarázatot” tartottam. Sokkal veszélyesebb volt (de ez csak később derült ki, amikor az 1957. április elejei kihallgatásomat vezető karhatalmista tiszt, a „zöldávósok” közül, közölte velem, hogy Ő is a helyszínen volt és nagy kedvet érzett szolgálati fegyverével a túlvilágra segíteni) a soproni határőrlaktanya tiszt gyűlésén, a kultúrtermükben elmondott „jelkesítő” előadásom. A terem pódiumán szónokoltam – teljes lelki nyugalommal – és a „zöldávós” tisztek csendben hallgattak. Kinek mi járt az eszében?

A járási pártbizottsággal is igyekeztünk elfogadtatni „követeléseinket” (végül ők is aláírták és így ment Budapestre). A szélsőséges elemeket kitiltottuk az egyetem területéről, pl. *Kertész Istvánt*, a marxista-leninista tanszék akkori vezetőjét jobboldali (tehát nem baloldali!) nézetek és rémhírek terjesztése miatt.

A konszolidáló politikai és gazdasági légkör és tevékenység elősegítésére a MEFESZ bizottság október 27-én összehívta az üzemek képviselőit, hogy megválasszák az ideiglenes nemzeti tanácsot, amely a városi tanács helyébe lépett. Erre bizony nagy szükség volt, hiszen a városvezetésben „nem túl gyakorlott” MEFESZ bizottság igen leterhelt volt, a

nappalok és éjszakák egybefolytak, és az eseményekről elmélkedni nekem sem volt időm. Emlékszem, hogy október vége felé lehetett már, egy vidéki körút alkalmával (az egyetem személykocsiját használva), amikor éjszaka kényszerpihenőt tartva kiszálltunk a csendes országútra, és akkor döböntem rá a fénylő csillagokkal teli égboltra nézve, hogy „Te szent ég, mi megdöntöttük a kommunista rendszert!” Később útközben észleltük, hogy az oroszok is „álmatlanságban szenvedtek”, mert kivilágítatlan tankjaik az út szélén készenlétben álltak, és ezeket a „széles szörnyetegeket” gépkocsivezétőnk lélekjelenlétének köszönhetően sikerült csak kikerülnünk. Ekkor már nem voltam olyan biztos abban, hogy tényleg megdöntöttük-e a kommunista rendszert.

Elősegítette a határok védelmét. A nyugati határon a műszaki zárat (aknáknak, jelzőberendezések stb.) 1956 tavaszán megszüntették, ezért a „zöld határ” eléggé nyitott volt. A határország parancsnoka október 23-án segítséget kért az egyetemtől a határország megerősítésére. Egyetemisták október 23 – november 4. között a határon is teljesítették szolgálatot. A határon több, szökni kívánó magyar állampolgárt is elfogtak. Az elfogott személyeket személyazonosságuk megállapítása céljából vizsgálati fogságban tartották, mert elterjedt a hír, hogy politikailag kompromittált, az emberi szabadságjogok ellen vétők is keveredtek a menekülők közé.

Felfegyverezte az egyetemi ifjúságot (kézifegyverek, könnyű tüzérség).

Kapcsolatokat keresett és kapcsolatba lépett külföldi Karitászszervezetekkel és vöröskeresztes szervezetekkel, hogy segítségükkel élelmiszer- és gyógyszersegélyekhez, valamint ruhasegélyekhez jusson, és az adományokat elsősorban Budapestre juttassa. A MEFESZ bizottság a fenti feladatok ellátása érdekében tagjaiból „szakbizottságokat” alakított. Így pl. belső rendfenntartó, katonai, közéleti, vöröskeresztes, szállítási, üzemi munkásokkal foglalkozó, vidéki, híradó stb. A „szakbizottságok” irányítását az ún. elvi bizottság, a MEFESZ elnökének vezetésével látta el. A végleges döntést – minden kérdésben – az elvi bizottság hozta.

A november 4-i szovjet katonai támadás hírére többféle tevékenység indult:

Egyetemista küldöttség ment Ausztriába (Kismartonba) fegyverekért. A MEFESZ bizottság elhatározta, hogy kézfegyvereknél hatásosabb fegyvereket kér nyugatról. Háromtagú delegációt jelöltek ki, amelynek én is tagja voltam, és Kismartonba (Eisenstadt) küldtek bennünket. Fegyveresen beültünk az egyetem fellobogózott személykocsijába, és a bécsi úton elindulva pár kilométer után elértük a határsorompót. A korábbi napokban az osztrák hadsereg páncélozott alakulatai a határon már felvonultak, készenlétben álltak. Ők még nem felejtették el a „szovjet vendégeket”, akikől nemrég szabadultak. Amikor osztrák területre értünk és közöltük szándékainkat (szándékaink fedőneve: „gyógyszerekért jöttünk”), rögtön két páncélozott járművel közrefogtak bennünket és csak úgy engedtek továbbhaladni. Számomra igen emlékezetes volt bevonulásunk Burgenland fővárosába, Eisenstadtba. Előttünk egy páncélaútó, majd nemzetiszínű zászlóval fellobogózott autóban dióverőket (akkoriban így hívták a szuronyos karabélyokat) markoló diákok és mögöttünk ismét egy páncélaútó következett. Talán egy miniszterelnöknek sincs ilyen „díszkisérete”. A vöröskereszt főhadiszállására vittek bennünket (információink szerint itt kellett megtalálnunk az illegális katonai összekötőt), ahol a németül jól beszélő delegációvezetőnk előadta jöveletünk célját. Én kint maradtam a kocsink mellett, ahová újságírók és fotósok sereglettek, csodálkozva a különös vendégeken. Nem sikerült feladatunkat teljesíteni, mert gyógyszereken kívül semmi más nem kaptunk, így aztán visszafordultunk és hasonló „díszkiséret” mellett elhagytuk Ausztriát. Ez volt az első külföldi utam.

Visszatérve Sopronba, a MEFESZ bizottságot már nem az egyetemen találtuk, hanem a Lővér körút mellett lévő SZOT Csepel üdülőben.

A katonai bizottságunk kivonultatta az egyetemista zászlóaljzat Sopron határába a Sopron-győri út védelmére. Kézfegyverekkel és 122 mm-es lövegekkel voltak az egyetemisták felfegyverezve. A szovjet tankok közeledésére a lövegekből tüzet kívántak nyitni, de műszaki fogyatékoság miatt (a lövegkezelők is szakképtelenek voltak) a lövegek nem működtek. A szovjet tankok lesöpörték az útról a lövegeket, és a tankokkal jött ma-

gyar tisztek felszólították az egyetemi zászlóaljzat a megadásra és a fegyverletételre. Az egyetemisták ennek idővel engedelmessé váltak és szétszórtak. Sérülés nem történt.

Az egyetemisták a soproni hegyekben – a határ közelében a Muck-kilátónál – újra védelmi vonalat alakítottak ki, de a szovjet tankok a városban maradtak, így összeütközésre nem került sor. Ugyanekkor a határőrség nagy része átment Ausztriába. A magyar-osztrák határ teljesen nyitottá vált. 1956. november 4-én dél körül tehát a MEFESZ bizottság elhagyta az egyetemen lévő „főhadiszállását” és a Lővér körúton lévő SZOT Csepel üdülőbe költözött. A berendezkedésre azonban már nem jutott idő, mert hírül vettük, hogy a „kópházi csata” elvesztett, és az orosz tankok Sopronhoz közelednek. A város fegyveres védelmére nem sok esélyt láttunk, a katonai bizottság is beszüntette tevékenységét. Csak kézi fegyvereink és kézigránátjaink maradtak, és a katonai stratégák azt javasolták, hogy húzódjunk fel a soproni hegyekre.

A Récényi út folytatásaként a Károlymagaslat melletti völgyben egy makadámút vezetett a határ felé. Közvetlen a határ előtt egy határőrlaktanya van, de a katonák kezdetől fogva szimpatizáltak velünk, ezért joggal barátságos fogadtásban reménykedtünk. Amikor elértük a laktanyát, kiderült, hogy már katona se nagyon volt a helyszínen, egy részük haza, a többiek Ausztriába mentek.

Korábban sokat kirándultam ezen a völgyi úton a Deák-kútig, ahonnan eredő patak végigcsörgedezve medrében romantikus sétákra is alkalmat adott a kirándulóknak. Most azonban az út szélén páncéltörő lövegek sorakoztak árván, gazdáik nélkül. A tüzerek rájöttek, hogy Ausztriába mégsem mehetnek teljes felszereléssel, és sorsukra hagyták lövegeiket.

Amint elhaladtunk a páncéltörő lövegek mellett, arra gondoltunk, hogy bizonyára jókora meglepetést okozhattak volna az orosz tankoknak. Amikor elértük az útvégi laktanyát, akkor egyes hozzáértők csapatot szerveztek, felszerelve az önként jelentkezőket kézfegyverekkel, gránátokkal, hogy egy esetleges orosz támadás ne érjen készületlenül bennünket. Én is csatlakoztam ehhez a csapathoz.

A kövesút laktanyához közeli része

egy-két méteres bevágásban haladt, és mi felmászunk az út két szélére. Az út hosszában a fák között, viszonylag rejtve a bokroktól és a sötétől, vártuk az orosz tankokat. Egész éjjel. Úgy gondolom szerencsénkre, hogy csatára nem került sor, mert ami engem illet, túl nagy gyakorlatom nem volt a fegyverforgatásban, és kézigránátot sem dobáltam még soha. Harcostársaim gyakorlati kiképzése is az enyémhez lehetett hasonló.

Az egész éjszaka meddő várakozással telt el. Amint világosodni kezdett, egypáran, teljes harci felszereléssel, visszafordultunk és az egyetemig meg sem álltunk. Természetesen mindezt kellő óvatossággal. Elérve az egyetem főépületét, az ajtó elé raktuk – az ott már halomban gyűlő – fegyvereinket. Ezzel részünkről a „fegyveres harc” befejeződött.

A MEFESZ bizottság legjobban kompromittált tagjai, az elnökkel együtt, elhagyták az országot. Ekkor és itt hagyta el az országot *Kethly Anna* is.

November 4-e után történtek

November 5–6–7-én az egyetemisták leadták kézfegyvereiket, és azokat az egyetem területén, a főépület előtt összegyűjtötték, majd a karhatalom elszállította.

Elhagyottnak hitt helyeken azonban „ottfelejtett” lőszer, fegyver később is került elő. Egyik alkalommal figyelmeztettek diáktársaim, hogy egy láda karabélyhoz való lőszeret találtak az Ásvány- és Teleptan Tanszék pincéjében. Felnyaláboltam a lőszeresládát és bekopogtam galamblelkű professzorom – *Vendel Miklós* egyúttal az egyetem rektora is volt – ajtaján, majd illő módon bevonultam szobájába, és az íróasztala mögött ülő professzor úr legnagyobb meglepetésére az íróasztalára helyeztem a gyilkossá is válható golyókat tartalmazó ládát. Professzorom rendkívül ideges lett – akkor már igen komolyan vették, ha valaki lőszeret rejtegetett – és helyéről felugorva kiáltott rám, hogy sürgősen tüntessem el, és sem engem (bár egyik kedvence voltam), sem a ládikót nem kívánja látni. Nem volt más megoldás, mint gyors kivonulás a rektor szobájából, és a lőszeres ládát az egyetem kertjének végében lévő ásott kút mélyére „elhelyezni”. A mélyvizű kút hangos csobbanással nyugtázta, hogy a veszélyes csomag már a régészek zsákmánya lett. Nem tudom, azóta volt-e kúttisztítás, de ha nem és ezt

megtennék, sok érdekes „holmi” kerülne ismét napfényre.

November 4-e után az ország belsejéből megindult a menekültek áradata (a szovjet tankok csak az országutakon és a városban voltak), és az egyetemisták egy része is elhagyta az országot. Az évfolyamok fele, háromnegyedrészre távozott. Különösen az erdészkar fogyatkozott meg.

November 7–10. között a MEFESZ bizottság megmaradt tagjaiból új bizottság alakult. Elnök: *Csaba József*; bányász képviselő: *Forrai Sándor*; geofizikus képviselők: *Suba Sándor* és *Sári Zoltán*; földmérő képviselő: *Haniszkó Gusztáv* és erdész képviselő: *Bozó János* volt. Az új MEFESZ bizottság elkezdte tevékenységét, amely során:

A szovjet parancsnokkal egyetértésben (aki bányamérnök volt civilben) az egyetem és diákszallói autonóm területté váltak.

Elkezdődött az egyetemi oktatás újraindításának előkészítése.

Politikai töltetű híradók készültek az egyetemi ifjúság és a lakosság tájékoztatására. Egy érdekes eseményt említ az 1998. évszámot viselő „56-os emlékek” c. (Erdészettörténeti Közlemények XXXVII) különszáma, melynek a 181. oldalán *Dobay Pál* írja, hogy különféle iratokat ragasztottak a soproni házfalakra. Többek közt a 182–183. oldalakon látható Egyetemi Tanács állásfoglalását is. Ez így igaz. A nevezett állásfoglalás 1956. október 27-én született (és én úgy gondoltam, hogy örökérvényű), számos példánya a MEFESZ iroda íróasztalainak egyik fiókjában is megmaradt. November közepe táján találtuk meg ezeket a röplapszerű írásokat, és a MEFESZ bizottság felkérte az erdész kollégium diákjait, hogy ragasszák ki a házfalakra. Ez a korraesti órákban megtörtént. A későn hazajáró *Zámbó János* professzor, a bányászkar akkori dékánja, megdöbbenéssel látta, hogy egy október 27-i állásfoglalás november közepén megjelenik a házak falán akkor, amikor már majdnem mindenki a vállá közé kezdte húzni a fejét. Ugyancsak gyorsan mozgósította a diákotthoni fiúkat és lekaptatta a frissen kiragasztott példányokat – még aznap késő estéjén. Nekem pedig megüzente (mint a MEFESZ akkori elnökének), hogy mit fog velem csinálni, ha találkozunk. Egy ideig kerültem.

Ugyancsak *Dobay Pál* gyűjtése nyomán olvashatjuk a 185. oldalon lévő „Felhívást”. Amint az a szövegből is kiderül, ezt a felhívást a MEFESZ bizottság 1956. november 21-én hozta nyilvánosságra, és el is küldtük az ország összes egyetemére. Felhívásunk követőkre talált, és talán mások is kezdeményezték, mert 1956. december első felében létrejött a központi (vagy országos) MEFESZ bizottság. Az alakuló gyűlésen (Budapest) én is részt vettem, és budapesti, valamint vidéki egyetemekről sokan. De ez volt egyben az utolsó is.

A munkástanácsokkal felvette a kapcsolatot, elsősorban a városi központi munkástanáccsal és vezetőjével, *Baranyai Lászlóval*. Az egyetemi ifjúság (és természetesen a MEFESZ bizottság) mindinkább a munkástanácsok álláspontjára helyezkedett és azt fogadta el vezetőként.

Faller Jenő bányászprofesszor vezetésével megnyitották a brennbergi bányát, hogy a város (és természetesen az egyetem és diákszallók) szénhez jusson.

November 10–15. között újraindult az egyetemi oktatás! Az évfolyamok rendeződtek, az előadások folytatódtak. A MEFESZ bizottság az egyetemi tanáccsal karöltve a félév előadásainak folytatásán munkálkodott. 1956. novemberben tehát újraalakult az egyetem rektori tanácsa, hiszen az oktatók egy része november 4-e után elhagyta az országot. Az újjáalakult rektori tanácsban a diákságot a MEFESZ képviselte, legtöbbször én – mint a MEFESZ elnöke – vettem részt ezeken a tanácskozáson.

A rektori tanács ülésein a napirendek nem politikai célúak voltak, hanem az egyetem életével kapcsolatos problémák megoldása. Elsősorban az oktatás újraindítása volt a fő tennivaló, valamint a világba szétszéledt diákság visszahívása. E két dolog összefüggött, hiszen – az erdészknél különösen – a foghíjas oktatógárdát pótolni kellett, és bizakodtunk, hogy a diákságot sem fogja olyan retorzió érni, ami országelhagyásukkor előrevetítette árnyékát.

A rektori tanács megalakulása, illetve a rektorválasztás igen emlékezetes volt számomra. Amikor nyilvánvalóvá lett, hogy *Vendel Miklós* geológus professzor élvezi a professzori kar bizalmát és felkéri a rektori tisztvállalására, a galamblelkű, de nem éppen oroszlanzívű profesz-

zor rendkívül ideges lett (ezt nem csodálom, amilyen idők azok voltak!), és felugorva a helyéről gyorsan távozott a teremről egy mellékhelyiség irányába. Talán csak a nyakkendőjét akarta megigazítani?! A dékáni tisztségekre *Magyar János* (erdész), *Zámbó János* (bányász) és *Tárczy Hornoch Antal* (geofizikus és földmérő) professzorokat kérték fel. Ők edzettebb idegrendszerrel rendelkeztek.

Számomra érdekes volt a tanácsülések lefolyása is. Egy hosszú asztal mellett ültek a professzorok (tanszékeiket képviselve) és a diákság képviselője. Mögöttük, a fal mellett pedig a docensek vagy adjunktusok (szintén tanszékeiket képviselve), ha a tanszékvezető professzor hiányzott. A hosszú asztal egyik végén, az asztalfőn a rektor (*Vendel Miklós* professzor) és vele szemben az asztal másik végén *Tárczy Hornoch Antal* professzor. Egy-egy probléma felvetése a rektor részéről és viszontválasz az asztal túlsó végéről. A két professzor beszélgetett, a többiek csak nagy ritkán szóltak, az idősebbeket néha elnyomta a buzgóság. Milyen lehetett egy rektori ülés nem forradalmi időben?

Tárczy Hornoch Antal professzor kísérletet tett arra – az osztrák hatóságokkal együttműködve – hogy az ausztriai menekülttáborokból az egyetemistákat haza lehessen hívni. Az akció nem sikerült. *Zámbó János* professzor és más tanártársai is, az egyetemi kollégiumokban szakestélyeken „tartották a lelket” az egyetemi ifjúságban.

1957. január–február között az I. féléves vizsgák rendben folytak. A MEFESZ bizottság működése csak az egyetem területére és csak az egyetem dolgaira (elsősorban a hallgatók tanulmányaival és szociális ellátottságával kapcsolatos kérdésekre) korlátozódott. Megjelent az egyetemen a KISZ. A MEFESZ bizottság egyes tagjait a járási pártbizottság soraiba hívta, de ez nem realizálódott, az ajánlatot mindenki visszautasította.

1957. március 1-jén lemondott a MEFESZ bizottság. Az egyetemen már rendszeresen folytak az előadások, gyakorlatok, és én is az óralátogatásokkal és zárthelyikre készülődéssel törődtem, a politikát mások irányították, nem az egyetemi diákság. Kiköltöztem az Erzsébet utcai diákszallóból, és *Sűrű András* barátommal a Felsőlővér utca egy kertes házában béreltünk szobát. Emeleten lak-

tunk, manzárdban, ahová közvetlenül a kertből egy nyitott lépcsőn lehetett feljutni, tehát abszolút különbejáratú volt. Egyik este, azaz pontosan április 1-jének estéjén, motorzúgást hallottunk, majd kopogtatást a bejárati ajtón. Rövidesen hívatlan vendégek, két civilruhás férfi lépett be a szobába és „megkértek”, hogy menjek velük a rendőrkapitányságra, mert ott beszélgetni szeretnének velem. Eleinte szabadkoztam, hogy épp most sok dolgom van, mert a holnapi napra készülök, de megnyugtattak, hogy a beszélgetés nem tart majd sokáig. Éreztem, hogy nem tudom visszautasítani az invitálást, és beültem közéjük a Pobjedába.

Útközben nem voltak bőbeszédűek és közelebbit sem tudtam meg a meghívás okáról, de amint megérkeztünk a járási rendőrkapitányság *Lackner Kristóf* utcai épületéhez és vendéglátóim lekísértek a pincébe, már világossá vált, hogy minimum ezt az éjszakát ott fogom tölteni.

A pincelépcső egy szobába vezetett, ahol ingujjra vetközve több férfi várakozott. Én rosszat sejtve néztem körül, de mint utólag kiderült, a várakozó férfiak nem verőlegények, hanem hasonló sors-társak voltak, és szintén kényszerűségből kerültek oda. A rendőrségi épület alatt több egymás mellett lévő szobából álló fogda volt kialakítva, és mi az előtérben várakoztunk a „szobakijelölésre”. Természetesen elvették a nyakkendőt, derékszíjat és cipőfűzőt, ahogy ez már ilyenkor szokásos. Heten–nyolcan kerültünk egy-egy helyiségbe, ahol összes bútorzatként egy faltól falig érő kb. 8–9 db 20–30 cm széles padokból álló „ágyat” állítottak össze. A fekhelyen sem lepedő, sem pokróc nem volt, és felületének simaságát is kifogásolhattuk volna, mert a padok pár centivel eltérő magassága a keresztbe fekvő cellalakók oldalát, hátát (ki hogyan szeretett feküdni) alaposan megviselte. Én, ha pihenni akartam, akkor ezt felülvettem.

Volt köztünk diák, tanár, jogász stb., tehát olyanok, akik szervezkedéssel esetleg megzavarhatták volna az április 4-i ünnepségeket. Hiszen ezért gyűjtöttek össze, meg ha már ott voltunk (és ez az ott tartózkodás egy hétig tartott) kihallgattak bennünket. Leírást velünk, ki mit csinált 1956. október 23. óta. Ha valaki a kihallgatást és a „dolgozatírást” zokszó nélkül elviselte, azt nem bántották. Aki ellenkezett, azt megverték.

A körülményektől (pl. az ajtó nélküli WC-re csak díszkísérettel mehettünk és fürdőszobaként is csak egy lavór szolgálta) eltekintve együtt töltöttünk sok vidám órát is. A társaságban gyakorlott viccmesélők is voltak, és néha nevetéstől olyan hangos volt a cella, hogy attól tartottam, berohannak a pufajkások és végigvernek bennünket. Szerencsére erre nem került sor.

Mindezek ellenére igen boldog voltam, amikor újra a Deákkúti úton a Felső-lövőér utcába visszajutottam. Érdekes módon még most is jó érzés tölt el, amikor erre a „rabságra” visszagondolva, szabadon mozoghatok a fürdőszobában, a lakásban és az utcán. Május 1. előtti napokban már résen voltam, és inkább elutaztam Sopronból, nehogy újra vendégeskedni kelljen a Lackner Kristóf utcában.

A győri tárgyalás és kényszerű távozásom az egyetemről

A címben szereplő két esemény szoros összefüggése a következőkből derül ki.

Az 1957. év tavasza – március 1-jei lemondásunkat követően – viszonylag nyugodtan telt el, eltekintve a Lackner Kristóf utcai kényszerpihenőtől. Az egyetemi előadások látogatása, majd a vizsgákra készülődés lekötötte figyelmünket. Időnként az borzolta a kedélyeket, hogy *Kertész István*, a marxizmus–leninizmus tanszék vezetője (és csapata) már újból baloldali hivatástudattal eltelve, az '56-os eseményeket magyarázta (a részvétel természetesen kötelező volt). Én inkább humorosan fogtam fel a mondanivalóját. Ezt Ő is észrevette, és sajnós ez keltette fel „szimpátiáját” irántam.

Hát bizony humoros is volt, hiszen vezérszónokunk 1956. október 22-én az emlékezetes diákszemélyi ülésen erősen jobboldali felszólalásai, javaslati még fülembé csengtek, majd október 23. utáni napokban az egyetem területén kifejtett szinte szélsőjobbos agitációja nem állt összhangban a szemináriumon mondott balos magyarázatokkal. Valahogy nem hangzottak elég hitelesen.

Vizsgázni a Kertész-féle magyarázatokból nem kellett, mégis a vizsgaidőszak végén meglepetéssel vettem kézhez a nevemre postázott fegyelmi határozatot (kelt 1957. július 18-án), amelyben „szigorú megrovás, végső figyelmeztetéssel” és féléves (miután több idő már nem volt hátra az egyetemi tanulmányaim befeje-

zéséig) ösztöndíj megvonás kiérdemléséről tájékoztattak. Úgy gondoltam, ezzel lezárnak tekintik az '56-os tevékenységemet.

Az V. év első féléve is csendesen kezdődött. Már nem Erzsébet utcai kollégiumban laktam, hanem *Kremzner Sándor* barátommal az Alsólövőér utca felső részén *Staszney Albert* professzor úr házában. Így az a vád sem érhetett, hogy a kollégiumban lázítok.

1957. decemberében azonban idézést kaptam a győri bíróságtól, hogy *Hun Béla* (1956. októberben III. é. bányamérnök hallgató volt) vádlott tárgyalásán tanúként jelenjek meg. Hogy ki kért fel tanúnak, és miért éppen engem, az később sem derült ki. De abban az időben nem volt divat védeni is a vádlottat, úgy gondolom, hogy inkább az ügyész számított arra, hogy terhelő vallomást teszek. A bírósági tárgyaláson szereplésem nem válthatott ki osztatlan sikert, mert a tárgyalást követően (amely tárgyalás *Hun Bélának* 3 év börtönt eredményezett) az egyetem vezetőségét felszólították, hogy engem azonnal zárjanak ki az egyetemről.

Szerencsére 1957. december hónapban és 1958. január első felében (a karácsony és az újév késleltette az „igazságszolgáltatást”) a vizsgáim nagy részén túl voltam, és professzoraim figyelmeztetésére a még hátralévőket is sikerült letenni. Az utolsó félévem utolsó vizsgája 1958. január 27-én (kőolajtermelésből *Gyulay Zoltán* professzor úrnál) volt, még aznap délután lezárták a félévet, az indexemben 1958. január 27-i dátummal kitöltötték a végbizonyítványt, az abszolutoriumot és 1958. január 28-án lezajlott fegyelmi tárgyaláson kizártak az egyetemről, azzal a kitételrel, hogy mint fizikai munkás bizonyítsam zavaros fejem kitisztulását. Két évet töltöttem a nagylengyeli olajmezőn fizikai beosztásban, és amikor a bányamérnöki kar teljesen Miskolcra költözött, 1960-ban alkalmam nyílt a diplomavédésre. Miskolcon a „politikai megfigyelők” nem ismertek, és ez komoly előnyt jelentett.

Az egyetemről történt kizárás után 1958. március 5-én kezdtem a nagylengyeli olajmező feltárást – mint fűrómunkás – dolgozni. A nagylengyeli fűrósi üzembe professzorom, *Alliquander Ödön* ajánlott. Itt egy olyan fűróberendezésnél dolgoztam, ahol politikailag „megbízható” vezetők voltak, így tevé-

kenységemet szemmel tudták tartani. Szabadnapokon Sopronba utaztam, ahol menyasszonyom és szülei éltek. Szombathely felől a „győri pályaudvarra” érkeztem, majd a Deák tér – Erzsébet utca – Színház utca – Ógabona tér volt a szokásos útvonalam.

Egyik alkalommal az Erzsébet utcában kíváncsi vágyat éreztem, hogy meglátogassam évfolyamtársaimat. A kollégium portáján, a portás mellett láttam *Kertész Istvánt*, a marxizmus-leninizmus tanszék tanárát, aki épp ott tartózkodott. Ügyet sem vetve a jeles emberre, megkerestem barátaimat, elbeszélgettünk, majd elhagyni szándékoztam az épületet. A portán azonban már többen vártak rám, és két nyomozó (kilétük csak később derült ki) karonfogott és bekísért a Lackner Kristóf utcai járási rendőrkapitányságra. Útközben nem volt nehéz rájönnöm, hogy az egész akciót kinek is köszönhettem.

A rendőrségen, ahol kényszerűségből egyszer már megfordultam, az illetékesek közölték, hogy gyorsan hagyjam el Sopront és soha többet nem kívánok látni a városban. Természetesen megígértem, hiszen mást úgysem tehettem, és természetesen nem tartottam meg ezt az ígéreteimet, hiszen mást úgysem tehettem.

A további soproni látogatásaim alkalmával csak a sötét utcákat és átjárókat – a kijárási tilalom alatti gyakorlatot felújítva – használtam, így valóban nem láttak egy ideig a városban. És később már ki emlékszik az egykori soproni diákra?!

Dr. Csaba József rehabilitációja

Az 1956-os soproni események jubileumi megemlékezéseit követően *dr. Horn János* okleveles bányamérnök előterjesztést tett a Miskolci Egyetem Műszaki Földtudományi Kar Kari Tanácsánál *Csaba József* olajmérnök-hallgatót, a soproni MEFESZ egykori elnökét ért jogtalan sérelem (megrovás, kizárás) orvoslására, illetőleg rehabilitációjára. A Kari Tanács *Csaba József* olajmérnök-hallgatóval szemben 1957 és 1958-ban hozott jogtalan határozatokat – sajnálatának kifejezése mellett – érvénytelennek nyilvánította. Az erről szóló levelet az alábbiakban közöljük.

(a szerk.)

Soproni megemlékezés az Erdészeti Lapokban (1956–2006)

Az Erdészeti Lapok 2006. évi novemberi száma nagy teret szentelt az 1956. évi forradalom megemlékezésének.

„Forradalom vér nélkül, Sopron 1956” címmel *Faragó Sándor* az Orsolya téren, a Lábasház előtt tartotta az azonos című kiállítás megnyitóját.

Nagy László erdőmérnök, az 1956-os MEFESZ Intézöbizottság tagja és *Grátzer Miklós* (professzor, a Sopron Alumni elnöke, az egyetem díszdoktora) által írt levél felolvasása után *Faragó Sándor* rektor tartotta annak az emlékműnek az avatóbeszédét, amit a Nyugat-magyarországi Egyetem soproni kampuszában avattak fel. Az emlékmű mérete és elhelyezése a főépülethez viszonyítva éppen az „Örtüzek” emlékmű tükörképe. Beszédében utalt arra, hogy ennek az emlékműnek – mint az Ágfalvi csatára emlékező „Örtüzek” emlékműnek – az egyetem kertjében kell lennie. Az Ágfalvi csatában kikényszerített és győztes népszavazás napját – amikor kivítva a Város a Civitas Fidelissima címet – a város ünnepévé emeltük, amire büszkék vagyunk mindnyájan, az emlékműveket büszkén vállaljuk.

A leleplezés után a történelmi kereszt-

tény egyházak főpapjai, papjai áldották meg az új emlékművet.

Az ünnepségsorozat a Hűségkútnál folytatódott, ahol *iffj. Sarkady Sándor*, a Nyugat-magyarországi Egyetem, Könyvtár főigazgatója tartott ünnepi beszédet.

A volt SOTEX-ben megrendezett díszünnepségen *Bujdosó Alpár*, a MEFESZ első elnöke, *Németh Kálmán* földmérő és bányamérnök (most az OMBKE Bányászati Szakosztály budapesti helyi szervezetének tagja), *Fodor Tamás*, Sopron város polgármestere, *Faragó Sándor* rektor beszédei hangzottak el.

A lapban minden beszéd szó szerinti szövege jelent meg, és e sorok írójától „A Soproni MEFESZ az 1956-os forradalomban” c. könyv könyvismertetője.

A lap a továbbiakban teljes terjedelemben közli *Adamovich László* emeritus professzor beszédét, amit 1990. november 4-én Sopronban az alma mater nyugatra távozott tagjainak hazatérését ünneplő találkozóán, *dr. Magyar János* professzor beszédét, amit az 1990. november 4-ei ünnepélyen mondott el ugyanabban a teremben, ahol 1956. november 10-én szólt a megjelentekhez, *Grátzer Miklós* beszédét, amit 2002-ben tartott Vancouverben a soproniak találkozóán.

A lap után érdeklődni lehet az Országos Erdészeti Egyesület címén (1027 Budapest, Fő u. 68. • telefon/fax: (1)201-7737 • e-mail: erdlap@mtesz.hu)

A recenzens nem volna őszinte, ha az alábbi sorokat nem írná le, amit könyvismertetésében is leírt:

Bujdosó Alpár külföldre távozása után (1956. november 4.) a MEFESZ elnöke *Csaba József* olajmérnök-hallgató (most a BKL-Bányászat olvasószerkesztője) lett. Sajnálattal, hogy az Ő hangját nem hallottuk az ünnepségsorozat kapcsán, pedig az 1956-os forradalmi tevékenységért kizárták az egyetemről, kitiltották Sopronból és diplomáját csak később szerezhette meg.

(*Dr. Horn János*)

**Kormány- és miniszteri kitüntetések megvonása az olajipari dolgozóktól
(Budapest, 1957. szeptember 24.)**

Név	Foglalkozás	[A] Vállalat neve	[A] Kitüntetés megnevezése	Mikor kapta	Megjegyzés
Hegyfi Ferenc	autószerelő	Kőolajip. Szeizmikus K. Ü.	Munkaérdemérem	1955	Okt. 23-án nyilvános helyen széttepte párttagsági könyvét, uszított a szovjet csapatok, valamint a Kádár kormány ellen.
Fás Géza	gondnok	Kőolajip. Szeizmikus K. Ü.	Munkaérdemérem	1955	A népi dem. ellenes uszításával, nacionalista kijelentéseivel megfélemlítette a csoport dolgozóit, helyeselte az ÁVH-sok elleni terrort.
Majerszky Béla	főmérnök	Dunántúli Kőolajfűrési Ü.	Munka Érdemrend Szoc. Munkáért Érdemérem	1955 1953	Ellenforradalom alatti cselekedetért letartóztatva.
Rosta Ferenc	bányamérn.	Dunántúli Kőolajfűrési Ü.	Szoc. Munkáért Érdemérem Magyar Munka Érdemérem	1956 1952	Ellenforradalom alatti cselekedetért letartóztatva.
Torma Pál	csoportvez.	Dunántúli Kőolajfűrési Ü.	Magyar Munka Érdemérem	1952	Disszidált 1957. februárban.
Buda Ernő	főmérnök	Alföldi Fűrési Ü.	Munka Érdemrend Szoc. Munkáért Érdemérem	1952 1955	Disszidálási szándék, gazdasági szabotázs gyanúja miatt előzetes letartóztatásban.
Németh Ferenc	bányamérn.	Alföldi Fűrési Üzem	Népközt. Érdemérem	1952	Az ellenforradalom alatt a megyei P.B.-n követelte a gazdasági szabotázs ügyében lefolytatott jegyzőkönyvet. Buda Ernő intézkedéseit végrehajtotta.
Magas István	főgeológus	Alföldi Fűrési Üzem	Népközt. Érdemérem	1952	[A] Munkástanács elnöke volt, disszidált.
Zonda Pál	fűrómérnök	Alföldi Fűrési Üzem	Népközt. Érdemérem	1952	Disszidált.
Répánszky István	kollektor	Alföldi Fűrési Üzem	Népközt. Érdemérem	1954	Az ellenforr. fegyveres őr-séget megszervezte, február óta letartóztatásban van.
Pálfői István	csop. vez.	Budafai Kőolajterm V.	Népközt. Érdemérem	1952	Munkástanács tag volt, a sztrájk fő szervezője, követelte a kommunista vezetők leváltását.
Lukácsi István	hegesztő	Budafai Kőolajterm V.	Népközt. Érdemérem	1950	Részt vett a sztrájk szervezésében, szervezést indított a községi tanács feldúlására és a funkcionáriusok leváltására.
Várkonyi Rezső	oszt. vez.	Budafai Kőolajterm V.	Szoc. Munkáért Érdemérem	1954	Munkástanács elnök volt, felhívást szövegezett a győri rádióhoz, melyben az ell. forr. fő célkitűzései voltak.
Dr. Korim Kálmán	főgeológus	Lovászi Kőolajtermelő V.	Szoc. Munkáért Érdemérem	1956	Olajipari közp. munkástanács elnöke volt, tevékenységéért előzetes letartóztatásban van.
Szendrői Károly	üzemvez.	Lovászi Kőolajtermelő V.	Szoc. Munkáért Érdemérem	1956	Részt vett a sztrájk szervezésében, gátolta a termelés beindítását.

Pál József	brigádmes.	Lovászi Kőolajtermelő V.	Szoc. Munkáért Érdemérem Népközt. Érdemérem	1955 1952	Követelte a kommunisták eltávolítását, uszított a rend- szer ellen.
Nagy Miklós	főművezető	Lovászi Kőolajtermelő V.	Munka Érdemérem Népközt. Érdemérem	1952 1951	Sztrájk szervezésben részt vett, becsémelte a Kádár- kormányt.
Farkas Béla	bányamérnök	Lovászi Kőolajtermelő V.	Népközt. Érdemérem	1952	Ellenforradalmi cselekedeteiért letartóztatva.
Zachemszky Ferenc	főmérnök	Kőolajvezeték Vállalat	Munka Érdemérem	1955	Az ellenforradalom alatti magatartásáért előzetes letar- tóztatásban van.
Soós József	esztergályos	Dunántúli Kőolajip. Gépgyár V.	Népközt. Érdemérem	1952	Az ellenforr. mellett agitált, sztrájkra uszított.
Meszes Sándor	művez.	Dunántúli Kőolajip. Gépgyár V.	Népközt. Érdemérem	1952	A szovjet csapatok megje- lenésekor annyira kétségbe- esett, hogy sírva fakadt, az ell.forr. mellett agitált.
Antóni Sándor	főmech.	Bpesti Kőolajip. Gépgyár	Szoc. Munkáért Érdemérem	1956	Mint volt csúcs bizt.titkár, gyáván, megalkuvóan visel- kedett, kijelentéseivel el- árulta a pártot, akadályozta a párt szervezését.
Stekler Sándor	igazgató	Csepeli Kőolajipari V.	Szoc. Munka Érdemrend	1954? 1953?	Disszidált.
Ács Mihály	üzemvez.	Zalai Kőolajipari V.	Szoc. Munka Érdemrend	1953	Volt nyilas, a sztrájk mellett és a rendszer ellen agitált, követelte a kommunisták leváltását.
Krasznai György	vegymérn.	Péti Kőolajipari V.	Munka Érdemérem	1955	Munkástanács elnöke volt, a vállal. komm. vezetőit levál- tatta, saját magát jelölte ki főmérnöknek.
Osztényi Zoltán	főmérn.	Almásfüzitői Kőolajip. V.	Szoc. Munka Érdemérem	1954	Munkástanács elnöke volt, párttag létére engedte magát befolyásolni az ellenforra- dalmároknak, hozzájárult a komm. elbocsájtáshoz, eltúrta a gazdasági vissza- éléseket.
Dr. Bertó József	mérnök	Magy. Ásv. Földgáz. K. I.	Népközt. Érdemérem	1952? 1953?	Disszidált.
Kassai Lajos	oszt. vez.	Kőolajipari Tröszt	Népközt. Érdemérem	1952	Forradalmi Biz. tag volt, a jobboldalt képviselte a bi- zottságban, egy volt ÁVH-s címét kiszolgáltatta az ellen- forradalmároknak.
Gacs János	mérnök	Kőolajipari Tröszt	Bányászat Kiv. Dolg.	1955	Forradalmi Biz.-nak tagja volt, nacionalista és szovjet- ellenes kijelentéseket tett.
Fábián Tibor	főe. a.	Kőolajipari Tröszt	Vegyipar Kiv. Dolg	1954	Demokráciaellenes kijelenté- seket tett, terjesztette a Nép- szabadság bojkottálására kibocsájtott röplapokat.
Szabó János	geológus	Kőolajipari Tröszt	Bányászat Kiv. Dolg.	1955	Disszidált.
Arany István	vill. szer.	Kőolajip. Szeizmikus Ü.	Bányászat Kiv. Dolg.	[adathiány]	Követelte a munkáskáderek eltávolítását, szította a han- gulatot.

Arday J. Zoltán	kollektor	Alföldi Kőolajfűrészi Ü.	Szakma Kiv. Dolgozója	1955	Múltban jegyző volt, az ellenforr. vezetőit rendszeresen tájékoztatta a vállalatnál előforduló eseményekről.
Kulik István	csop. vez.	Budafai Kőolajtermelő V.	Bányászat Kiv. Dolgozója	1954	Ellenforr. cselekményeiért előzetes letartóztatásban van.
Göncz István	üzemvez.	Budafai Kőolajtermelő V.	Bányászat Kiv. Dolgozója	1954	Munkástanács elnöke, a megyei Forr. Biz. tagja volt. Tevékenységével igyekezett a munkástanácsot a kormány ellen hangolni.
Dr. Várszegi Lajos	oszt. vez.	Budafai Kőolajtermelő V.	Bányászat Kiv. Dolgozója	1956	Munkástanács titkára volt, disszidált.
Tímár István	fűrőmester	Budafai Kőolajtermelő V.	Bányászat Kiv. Dolgozója	1954	Szervezte a dolgozókat a felvonulásra, a szovjet emlékmű ledöntésére.
Várkony Dezső	oszt. vez.	Budafai Kőolajtermelő V.	Érdemes Bányász	1954	Munkástanács elnök volt, felhívást szövegezett a győri rádióhoz, melyben az ellenforr. fő célkitűzései voltak.
Gerencsér Károly	brig. vez.	Budafai Kőolajtermelő V.	Érdemes Bányász	1953	Az üzemben és a környékbeli falvakban ellenforr. agitációt folytatott, gyűjtötte a komm. névsorát a célból, hogy legelőször ők kerüljenek elbocsátásra.
Pál Károly	diszp.	Lovászi Kőolajtermelő V.	Kiváló Bányász	1956	A sztrájk mellett foglalt állást, gátolta a termelés beindítását.
Szakonyi István	TMK. vez.	Lovászi Kőolajtermelő V.	Kiváló Bányász	1953	Népi dem. államrend és a komm. ellen uszított.
Farkas Béla	mérn. techn.	Lovászi Kőolajtermelő V.	Kiváló Bányász	1953	Gátolta a termelés beindítását, szervezte a sztrájkot.
Trifusz László	művezető	Lovászi Kőolajtermelő V.	Bányászat Kiv. Dolg.	1956	Mozgósította beosztottjait az ellenforr. felvonulásra.
Farkas Károly	terv. o. v.	Lovászi Kőolajtermelő V.	Vegyipar Kiv. Dolg.	1953	Végrehajtotta és helyeselte a munkástanács intézkedéseit.
Péti László	üzemvez.	Lovászi Kőolajtermelő V.	Bányászat Kiv. Dolg.	1955	A munkástanács híradóját és faliújságját szerkesztette.
Apáti Lajos	munkaü. ea.	Lovászi Kőolajtermelő V.	Bányászat Kiv. Dolg.	1955	Uszított a népi dem. ellen, követelte a komm. eltávolítását.
Farkas Ernő	hegesztő	Lovászi Kőolajtermelő V.	Bányászat Kiv. Dolg.	1955	Szovjet- és rendszerellenes kijelentéseket tett a dolg. előtt.
Göntér István	csőszer.	Lovászi Kőolajtermelő V.	Bányászat Kiv. Dolg.	1956	Uszított, lázított, a sztrájk mellett foglalt állást.
Borsos Lajos	motorszer.	Lovászi Kőolajtermelő V.	Bányászat Kiv. Dolg.	1956	A helyi államvédelmi lakatya ellen uszított, valamint a rendszer ellen agitált.
Nyári István	olajátadó	Kőolajvezeték V.	Bányászat Kiv. Dolg.	1954	Több esetben kijelentette, hogy olajat a szovjet katonaságnak nem adnak.
Tamasek Ernő	trakvez.	Kőolajvezeték Vállalat	Bányászat Kiv. Dolg.	1953	Sztrájkra uszított, népi dem. ellenes hangulatot szított.
Dudás Mihály	motorszer.	Bpesti Kőolajip. Gépgyár	Vegyipar Kiv. Dolgozója	1956	Disszidált.

Horváth Péter [:Salamon Kálmán:] [:Kéri József:]	művezető [:[?]:] [:lakatos:]	Zalai Kőolajipari V. [:Zalai Kőolajipari V.:] [:Zalai Kőolajipari V.:]	Vegyipar Kiv. Dolgozója [:Kiváló Dolgozó:] [:Kiváló Dolgozó:]	1955	Követelte a munkáskaderek eltávolítását, uszított a rendszer ellen.
Lipschitz László	mérnök	Almásfűzitői Kőolajip. V.	Vegyipar Kiv. Dolgozója	1954	Disszidált.
Papp Géza	vegymérn.	Almásfűzitői Kőolajip. V.	Vegyipar Kiv. Dolgozója	1956	Disszidált.
Burián Dezső	szem. vez.	Lardoline Kőolajipari V.	Vegyipar Kiv. Dolgozója	1956	Munkástanács elnökhelyettese volt, beleegyezett a kommunisták eltávolításába. Az ellenforr. alatt részt vett a gazdasági visszaélésekben.
Papp Dénes	zsírfőző	Lardoline Kőolajipari V.	Vegyipar Kiv. Dolgozója	1955	Társadalmi tulajdon hűtlen kezelése miatt előzetes letartóztatásban van.
Oltay Ernő	Mérnök	Magy. Ásv. és Földgáz. Kis. Int.	Nehézipar Kiváló Dolg.	1954	Disszidált.

Forrás: MOL XXIX-F-72-a-38d.

1956 könyvekben, képekben

Az 1956-os megemlékezésekről és megjelent kiadványokról a BKL előző számában jelentettük meg cikkeket, ezért azokról az alábbiakban csak rövid összefoglalót közlünk.

A magyar bányásztársadalom, részletesebben a borsodi, a Baranya megyei, a Komárom megyei, a nógrádi, a veszprémi bányászok forradalmi megmozdulásairól a *Központi Bányászati Múzeum Közleményei 5. számaként* – 2006-ban – megjelentetett **Bányászok és bányászvárosok forradalma, 1956.** c. könyv (szerkesztők: *Bircher Erzsébet, Schuller Balázs*) ad részletes és hiteles képet.

A *Nógrád Megyei Levéltár* – 1996-ban megjelent, 19. számú kiadványa – **1956. Nógrád megyei kronológiája és személyi adattára** pedig a megyében bekövetkezett forradalmi események történéseiről és aktív szereplőiről

településenkénti bontásban közöl nagyon részletes, személyi névmutatóval kiegészített anyagokat.

A *Nyugat-Magyarországi Egyetem Központi Levéltárának A soproni MEFESZ az 1956-os forradalomban.* c. gazdag dokumentumanyaggal gazdagított kiadványa (szerző: *Ifj. Sarkadi Sándor*) a soproni eseményekről, valamint a főiskolások és egyetemisták forradalomban betöltött szerepéről számol be.

A Magyar Olajipari Múzeum Közleményei 31. számaként jelenik meg *Horváth Róbert '56 Olajos forradalmárai emlékére* címmel riportok, tanulmányok.

A miskolci műszaki egyetem forradalmi eseményeiről *Novobáczky Sándor* készített dokumentumfilmet *Óriások voltunk* címmel. A forradalom 50. évfordulója alkalmából az egyetem rektora Jubileumi Emléklapot adott ki (képünk), melyet az emlékülés résztvevői kaptak.

(A szerk.)

POHL LÁSZLÓ (1921–2006)

Egy dolgos, szorgalmas, sok szép szakmai eredményt felmutató, de érdemeivel sohasem hivalkodó, szerény és mégis öntudatos élet zárult le, amikor *Pohl László* barátunk és kollégánk szíve utolsó dobant. 85 évesen távozott közülünk.

Rozsnyón született és érettségizett, majd 1939-ben a Műegyetem soproni karára iratkozott be, és ott 1943-ban kitűnő minősítéssel szerzett kohómérnöki oklevelet.

Már negyedévesen tanársegéd volt a Kohógépipari Tanszéken. 1943 őszén került Ózdra, a Rima legnagyobb gyárába. Ott kezdte és ott is fejezte be gyakorló mérnöki életét, ami szinte egyedülálló. Rövid ideig az anyagvizsgálathoz dolgozott, majd az acélműben volt acélgyártó. Ezt követően a durvahengerműben üzemmér-

nökként, 1952–59 között pedig már a gyáregység vezetőjeként tevékenykedett. 1959-től az általa megszervezett Fejlesztési Főosztály vezetője 1964-ig. Ezt követően visszatért a termelésbe: termelési főmérökként – és a műszaki igazgató helyetteseként – irányította öt termelőegységet valamint a szállítási gyáregység munkáját 1979-ig. 1981-ig a vezérigazgató tanácsadó csoportjának megszervezője és vezetője.

Húsz éven át vállalt oktatást az Ózdon működő főiskolai, illetve egyetemi kihelyezett tagozatokon, két éven át meghívott előadó volt a Miskolci Egyetemen. Időszakosan meghívott szakértőként működött a KGST hengerlési szekciójában és a Szabványügyi Hivatalban.

Munkáját számos kitüntetéssel ismerték el: Eötvös Loránd-díj, a Munka Érdemrend bronz és arany fokozata és számos miniszteri elismerést kapott a kohászati, külkereskedelmi és honvédelmi minisztériumok részéről.

Egyesületünknek 1944 óta tagja. 1966–1980 között az Ózdi Helyi Szervezet elnöke. 1981–87-es időszakban a BKL Kohászat szerkesztőbizottságának tagja volt. Egyesületi munkáját is számos emlékéremmel és tiszteleti tagsággal ismerték el.

Az aranydiplomát 1993-ban, a gyémántdiplomát 2003-ban Sopronban vehette át. A gyémántdiploma átvétele után rövid beszédben köszönte

meg a rektor és a dékán uraknak azt a gesztust, hogy eljöttek Sopronba azért, hogy az alma materben vehessék át a jubilálók a diplomájukat.

Az ózdi közéletben is tevékeny részt vállalt, közreműködésével jött létre a nyugdíjas mérnökök klubja. Annak haláláig rendszeres látogatója volt. Közéleti munkájának elismeréseként 1999-ben a város díszpolgárává választották.

Hosszú életpályáját és ózdi működését a mindenkor legnagyobb szakmai tudás és fegyelem jellemezték. Nemcsak a kimeríthetetlen szakmai ismeret sugárzott felénk részéről éveken keresztül, hanem egy puritán jellemű, példás rendszeretű, korrekt, másoknak tiszteletet adó és a maga számára tiszteletet kiváltó egyéniség példamutató jó tulajdonsága is. A hivatalos és baráti érintkezésben mindig készséges és előzékeny jó kolléga, jó barát és érző embertárs volt.

A 2006. szeptember 4-én elhunyt baráttól és kollégától Ózdon szeptember 18-án vettek búcsút a volt munkatársak, ismerősök. Hamvait a budapesti Farkasréti temetőben szeptember 25-én szűk családi körben helyezték az elhunyt hozzátartozói mellé. Egyesületünk elnöksége koszorúval búcsúzott kiemelkedő tagjától. Emléke közöttünk tovább él.

(NZ-ÜL)

JÁNOSI MIKLÓS (1931–2006)

Döbben hallottuk a hírt, hogy *János Miklós*, az egykor volt Inotai Alumíniumkohó meghatározó egyénisége 2006. március 9-én elhunyt. Szívünkben mély a gyász, mert elment egy olyan ember, akinek munkásságát, egész életét meghatározta a

családja, szakmája, és a Bányász-Kohász Egyesület iránt érzett elkötelezett szeretete.

János Miklós 1931. november 30-án született Felsőgallán. 1950-ben érettségizett a volt Piarista Gimnáziumban. Szeretett szakmájához nagyon hamar közel került. Már 1951-ben a Tatabányai Bányagépgyárban vas- és fémöntő szakvizsgát tett. Miklós nem elégedett meg a szakvizsgájával. Többet akart tudni, így 1951-ben jelentkezett és felvételt nyert a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemre, ahol 1956-ban metallurgus szakos kohómérnöki oklevelet szerzett. Az egyetem elvégzése után – friss diplomásként – a Csepel Vas-

és Acélöntődében helyezkedett el, először üzemmérnöki, majd technológusi beosztásban.

Az 1962-es év gyökeres változást hozott Miklós életében. 1962 év elején kötött házasságot *Csolák Veronikával*, akiben hű társra lelt élet végéig. Peldamutató házasságukban két gyermekük született, 1963-ban Imre, 1964-ben Kornél.

Amint megváltozott Miklós magánélete, úgy változás állt be szakmai életében is. Elkötelezte magát az alumíniumiparral. 1962. február 12-étől az Inotai Alumíniumkohó dolgozója lett. Kohótechnológusként kezdte, majd 1962. május 1-jétől a Termelési Osztály technológusa lett.

Főnökei igen hamar felismerték, hogy a fejlesztésekhez nagy a vonzó-dása és szakértelme. 1963. június 1-jétől a Műszaki Fejlesztési Főosztály Technológiai Osztályának vezetőjévé nevezték ki. Ezt a posztot csaknem 17 éven keresztül, 1980. december 31-éig töltötte be.

1981. január 1-jétől a Műszaki Fejlesztési Főosztály vezetője, majd 1986. december 1-jétől 1991. július 7-ig, nyugállományba vonulásáig, a Műszaki Fejlesztési és Beruházási Koordinációs Főosztályt irányította és vezette.

A betöltött posztokból is látszik, mennyire elkötelezettje volt az inotai fejlesztéseknek. Mi sokan, akik Inotán dolgoztunk, vagy dolgozunk még ma is tudjuk, hogy az Inotán kialakult termékszerkezetnek *Jánosi Miklós* volt az egyik szülőatyja. Fő mozgatója és megálmodója volt a fejlesztéseknek.

Emlékszem, amikor már együtt dolgoztunk, de sokszor mondta nekem: „*Merj álmodni és utána merd megvalósítani az álmokat*”. Mert Ő álmodott. Álmodott a keskenyszalag öntvehengerről, álmodott a huzal-öntvehengerről. De nem csak álmo-

dott, hanem aktívan részt vett a megvalósításukban, az eljárások honosításában. Nevéhez kapcsolódnak a tárcsa hidegfolytatásos kísérletei és a huzalfejlesztések.

Munkáját több ízben elismerték. Kétszer kapott Kiváló Dolgozó és egyszer a Nehézipar Kiváló Dolgozója kitüntetést. Életművének legnagyobb elismerése azonban az, hogy sokan vannak, sokan vagyunk, akik tudjuk, hogy az álmai ott vannak Inota minden négyzetméterén és ma is működnek!

Jánosi Miklós nem csak a hivatásában teljesített kiemelkedően. 1951 óta, tehát egyetemi éveinek kezdetétől, tagja volt az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesületnek. Évtizedeken keresztül tevékenyen vett részt az OMBKE Fémkohászati Szakosztály munkájában. Elkötelezettségét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy 1964–1970 között a Fémkohászati Szakosztály Inotai szervezetének titkára, majd 1980–1990 között pedig a helyi szervezet elnöke volt. Az Egyesület a kiemelkedően hosszú tagsági viszonyát 1991-ben és 2001-ben a 40 és 50 éves tagságáért *Sóltz Vilmos- emlékérem*

adományozásával ismerte el. Egyesületi munkájáért 2002-ben *Zorkóczi Samu- emlékérem* kitüntetésben részesült. 2004-ben egyesületünk legnagyobb kitüntetését kapta meg: az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület tiszteleti tagjai közé választotta.

Jánosi Miklós nyugdíjas éveiben is folyamatosan figyelemmel kísérte szeretett munkahelye és Egyesületünk sorsát. Adatokat gyűjtött, feldolgozott, írt, szervezett, koordinált. Fáradhatatlanul és tevékenyen kivette részét a kohó 50 éves jubileumára szervezett fémkohászati rendezvény szakmai előkészítéséből. Életének utolsó estéjén is dolgozott.

Jánosi Miklós végleg elment közülünk. Elment a családtól, elment a szakmából és elment Egyesületünk-ből. Megnyugtató lény, embersége, szakmaszeretete, szaktudása miatt emlékét örökké megőrizzük szívünkben.

Kedves Miklós!

Nyugodj békében, s hosszú égi utadhoz kívánunk Neked egy utolsó JÓ SZERENCSET!

(*Petrusz Béla*)

Felhívás budapesti tagtársaink részére

Az OMM Öntödei Múzeuma adatbázisban gyűjti a magyarországi harangok adatait *dr. Patay Pál* nyugalmazott régész felmérése alapján. Eddig kb. 17 000 létező és már elpusztult harangról vannak feljegyzéseink. *Szántai Lajos* munkája nyomán több mint 70 templom falán jelent már meg olyan öntött tábla, amely megőrökíti az öntömester nevét.

Egyesületi tagjaink közreműködésével szeretnénk adatainkat folyamatosan frissíteni és bővíteni, különös tekintettel a budapesti templomok harangjaira. Az adatfelvételhez segítőköt keresünk, ezért 2006. február 8-án tájékoztató értekezletet tartottunk a budapesti helyi szervezetek képviselői részére. Aki szeretne részt venni ebben a társadalmi munkában, annak részére megbízólevelet adunk ki, amellyel az adott templom lelkészénél jelentkezhet. A munkát a múzeum által összeállított adatfelvételi lap is segíti.

Várjuk jelentkezésüket az Öntödei Múzeumban (1027 Budapest, Bem József u. 20).

Tel./fax: 201–4370, 202–5011, e-mail: ontode@omm.hu, valamint az alábbi tagtársaknál:

a Bányászati Szakosztály részéről
a Vaskohászati Szakosztály részéről
a Fémkohászati Szakosztály részéről
az Öntészeti Szakosztály részéről

Bende Imre, 365–0178
dr. Csirikusz József, 06–30–996–1649
Molnár István, 403–7477; 30–558–4235
Huszics György, 201–4370; 202–5011

Lengyelne Kiss Katalin
múzeumigazgató

Benke István – Peter Huber: Palackba zárt bányászat Bergmannische Geduldflaschen

A magyar bányásztörténeti szakirodalom kevés olyan kiadvánnyal rendelkezik, mint a Magyar Olajipari Múzeum Közleményei 29. számaként két nyelven megjelent „Palackba zárt bányászat” című könyv. Ez a magyar és német nyelvű kiadvány a magyar és osztrák bányásztörténettel foglalkozó szakemberek együttműködésének eredménye, amelyben közös történeti múltunk emlékeit dolgozzák fel.

A bányászpallackok is hungarikumok, mivel Selmezbányán és a környék bányavidékein alakult ki a készítés hagyománya, és innen vitték el Európa-szerte a pallackokat, vagy a mesterség fortélyait, titkait azok a diákok, akik az 1735-ben Selmezbányán megnyílt világhírű bányásziskola, majd akadémia hallgatói voltak. Az európai bányászpallackok bemutatására első ízben egy Bécsben rendezett bányásztörténeti konferencia idején, 1958-ban került sor az Osztrák Néprajzi Múzeum kiállítása alkalmával. A bányásztörténészek és műgyűjtők figyelmét az keltette fel a bányászpallackok iránt, hogy 1985-ben Berlinben majd Bécsben rendezett műtárgyaukción egy-egy bányászpallack kikiáltási árának többszörösén került eladásra.

Az európai bányászpallackokkal kapcsolatos első könyv *Ottó Fitz* és *Peter Huber* nevéhez fűződik, akik 1995-ben átfogó tanulmányt adtak közre a Kárpát-medencei bányászpallackokról. Ez a tanulmány még csak 23 olyan régi bányászpallackról ad számot, amelyek a magyar múzeumokban és magángyűjtőknél találhatóak. Annak ellenére, hogy hazánk jelenlegi területén 125 évvel ezelőtt fejeződött be a nemesércbányászat, még mindig előkerülnek e hajdani világhírű tevékenység emlékei. Bizonyos, hogy az idők folyamán sok megsemmisült, ennek is köszönhető, hogy megnőtt az érdeklődés a bányászati emlékek iránt. Az egyre szélesedő gyűjtési szenvedély és az ezzel együtt járó illegális kereskedelmi tevékenység igen nagy veszteséget okozott, mivel a kereskedők nagyobb anyagi alappal rendelkeznek, mint múzeumaink,

ezért számos muzeális értékű bányászati tárgyunk között a bányászpallackok jó része külföldre került. E könyv megjelenése után határozta el az Érc- és Ásványbányászati Múzeum, hogy összegyűjti és számba veszi a még hazánkban fellelhető összes bányászpallackot. Ennek érdekében a miskolci Herman Ottó Múzeummal közösen 2004 májusában egy nemzetközi türelemüveg-kiállítást rendezett, amelyen 5 országból érkezett alkotások szerepeltek. E kiállításnak olyan nagy sikere volt, hogy közkívánatra Budapesten is meg kellett ismételni, amit a Magyar Olajipari Múzeum és az Érc- és Ásványbányászati Múzeum rendezett meg 2005. április havában.

A szép kivitelű könyv célja, hogy 40 régi bányászpallack adatait feldolgozva tegye közkincsé Magyarország e bányászati emlékeit, korának, készítőjének, technikatörténeti értékeinek meghatározásával együtt.

A kiadvány B5-ös méretben, 150 oldal terjedelemben 24 színes melléklettel jelent meg az Érc- és Ásványbányászati Múzeum Kuratóriuma, a Magyar Bányászati Hivatal, a Pátria Nyomda Zrt. és a MOL Nyrt. támogatásával.

(Tóth János)

Kőolaj- és földgázipari emlékek és plakettek

A „Kőolaj- és földgázipari emlékek Magyarországon” c. könyv után ismét egy kiváló összeállítású, hiánypótló szakmatörténeti könyv jelent meg a Magyar Bányászati Hivatal és Magyar Olajipari Múzeum támogatásával, *Dallos Ferencné* szerkesztésében.

Az OMBKE KFVSz kezdeményezésére elindított bányászati (olajbányászati) hagyományörző kiadványok újabb tagja ez a 120 oldalas könyv, melyben a 288 érem, plakett színes fényképe látható szakszerű numizmatikai leírásokkal és – legtöbb esetben – az alkotó nevének megjelölésével, valamint 13 bányászati vonatkozású miniatűr könyv fedlapjának színes fényképe hívja fel az olvasó figyelmét a szakma-, vagy éppen irodalomtörténeti értékeket bemutató alkotásokra.

A könyv egyes fejezeteiben ismertették érmek, plakettek:

A magyarországi szénhidrogén-mezők felfedezése és művelésbe állítása (20 db)

A szénhidrogén–szállítás jeles eseményei (16 db)

A szakmai vállalatok megalakulása és tevékenységük megjelölése (61 db)

A MOIM (13 db)

Kiváló iparági szakmai, tudományos és társadalmi munka elismerése (19 db)

A szakmai képzés (27 db)

Egyéb szakmával kapcsolatos események (61 db)

Az OMBKE és a Kőolaj-, Földgáz- és Vízbányászati Szakosztály (43 db)

Az OMBKE társegyesületei (28 db)

A bemutatott érmek és plakettek a *MOIM Képző- és Iparművészeti Gyűjteményének*, valamint lelkes hagyományörző kollégáink, tagtársaink gyűjteményének féltett darabjai.

Bár a Függelék II. fejezetében 66 miniatűr könyv felsorolása szerepel, a könyvben sajnos csak 13-nak a képe látható, de ennek bizonyára nemcsak terjedelmi, de komoly anyagi vonzata is gátat szabott.

Kiváló szerkesztői gondolat volt az is, hogy a Függelék I. fejezetben olvashatjuk az OMBKE és más MTE Sz tagegyesületek emlékérmek alapításával kapcsolatos történeti áttekintést is, *Csath Béla* aranyokleveles bányamérnök tollából.

A szép kiállítású könyv a MONTAN-PRESS Rendezvényszervező, Tanácsadó és Kiadó Kft. gondozásában jelent meg. Nyomdai kivitelezése az INNOVA-Print Kft., a grafikai tervezés és a tipográfia a Skicc és Skicc Bt. dolgozóinak munkáját dicséri.

(Dr. Horn János)

Az EU Bizottság „Energia-stratégiai célkitűzései”-ből

Az EU Bizottság 2006. februárban egy olyan energetikai-stratégiát indított el, amelynek az a célja, hogy 2010-ig a közlekedéshez felhasznált üzemanyagokhoz a megújuló energiák 5,75% arányban járuljanak hozzá. Az elektromos energia fejlesztésére felhasznált gázfogyasztás a 25 EU tagállamban 50 Mrdm³-re fog emelkedni. Olaszország, Spanyolország, és Anglia igényli a többlet földgázszükséglet 85%-át. 2005-ben az EU tagországokban 18%-kal emelkedett a szélenergiakapacitás és 40,50 GW szintet ért el az év végén. Egy átlagos évben a meglévő kapacitás mintegy 83 TWh – az EU fogyasztásának 2,8%-ával egyenlő – villamos áramot termel. A következő országokban van a legnagyobb kiépített szélenergiakapacitás: Németország (18,43 GW), Spanyolország (10,03 GW), Dánia (13,12 GW), Olaszország (1,72 GW), Anglia (1,35 GW), Hollandia (1,22 GW) és Portugália (1,02 GW).

Petroleum Economist

A hidrogén várható szerepe a közlekedésben

A nagyobb gépkocsigyártó társaságok már kifejlesztették a hidrogénes tüzelőanyag cellával üzemelő járműveket. Ezek között az egyik első volt a Daimler Chrysler cég. A cég azt remélte, hogy ha hidrogénüzemű tüzelőanyag-cellás járműveket gyárt, azok ára 2012–2015 között versenyképes lesz az azonos teljesítményű szokásos járművekkel. A BMW, Ford, General Motors, Honda, Nissan, Toyota és a Volkswagen társaságok szintén teszteltek ilyen járműveket.

A közlemény megjegyzi, hogy még sok munkára van szükség ahhoz, hogy a tüzelőanyag-cellás hidrogénüzemű járművek kereskedelmi realitást nyerjenek és ennek megvalósulására általában a következő évtized közepét becsülik. A szakértők szerint az egyik fő probléma az elegendő mennyiségű hidrogén tárolása a járműveken. Kezdetben a

tárolótartályokban 200 bar nyomáson tárolták a hidrogént, később 350 barra emelték a szabványt. A legutóbbi technológia már 750 bar nyomást tesz lehetővé. Ez már nagyobb mennyiségű hidrogén gazdaságos szállítását és tárolását teszi lehetővé a töltőállomásokon és csökken a járművek tárolótartályainak mérete is. Egy 125 literes tartály, ilyen nyomás mellett, lehetővé teszi egy szabványos méretű gépkocsi számára több mint 400 km táv megtételét. Szakértők szerint ezen a téren gyors haladás várható, mert a tüzelőanyag-cellák előállítási költsége gyorsan csökken. Ha megoldják a hidrogéntárolást, nincs ami fékezze nagyüzemi elterjedését. Ezt tíz éven belüli időszakra becsülik.

A hidrogén fűtőanyag cellával üzemelő energia előállítási költsége az elmúlt évtizedben kb. 90%-kal csökkent, azonban egy ilyen üzemű jármű ára még mindig magas maradt és gyakran meghaladja a 200 000 USD értéket. Az EU által támogatott „Ökológiai Városi Szállítási Rendszer” keretében Grönland fővárosában három ilyen buszt tesztelnek négy éven át. Új előrelépést jelent az is, hogy Európa több nagyobb városában szintén tesztelik az ilyen járműveket, és ha ezek a tesztek sikeresnek bizonyulnak, az új technológia hamarosan el fog terjedni a magántulajdonú járművek terén is, vagy pl. a Grönland számára nagyon fontos halászflootta üzemeltetésénél is. Az elterjedést segítheti, ha környezetkímélő előnye miatt, mind a hidrogén üzemanyagot, mind az ezzel üzemelő járműveket adókedvezményben részesítik. Egyes vélemények szerint az ilyen üzemű személygépkocsik széles körű elfogadottsága 2020 előtt nem várható, a buszok vonatkozásában azonban ez már 2015 körül reális „üzemanyag-váltási” alternatíva lehet.

Petroleum Economist

Egyre jobban kedvelik a földgázüzemű járműveket Németországban

A felmérések szerint az összes új autót vásárlók 12,5%-a kész arra, hogy a földgázüzemű jármű mellett döntjön. Egy évvel korábban ez az arány még csak 5,8% volt. Az új autót vásárlók 57%-ának pozitív véleménye

van a földgázüzemű meghajtásról, egy évvel ezelőtt még csak 14%-nak volt ez a véleménye. Ezt a megállapítást a „Promit” Piackutató Intézet kérdőíveire adott válaszok alapján szűrték le, ahol olyan magánautó-tulajdonosokat kérdeztek meg, akik két éven belül új autót akarnak vásárolni.

Erdöl, Erdgas, Kohle

Biodízelüzem épül az OMV finomítójában

Az OMV és a finn Neste társaság egy 200 000 t/év kapacitású biodízelüzem építését tervezi az OMV Schwechat-i finomítójában. Az üzem a Neste technológiáját fogja alkalmazni. Úgy tervezik, hogy a termelést 2008 végén indítják be.

Petroleum Economist

Svájc Braziliából importál etanolt

A svájci Szövetségi Tanács nem támogatja a belföldi mezőgazdasági termékekből történő etanol-előállítást. Úgy ítélik meg, hogy a kenyérgabona- és burgonyafélesleget gazdaságosabb az állatok takarmányozására felhasználni, mint abból bioüzemanyagot előállítani. A kísérleti és bemutató üzemekben kifejlesztett ún. „zöld-üzemanyagok” adómentesek. A bioetanolpiac megnyitásában a Szövetségi Tanács gazdasági és ökológiai lehetőségeket is lát. A cukorrépbából gyártott braziliai etanolt kedvezőbb megvásárolni, mint azt a belföldi zöld-termékekből előállítani. A Szövetségi Tanács 2007-től a környezetkímélő üzemanyagokra alacsonyabb adót, míg a benzinre magasabb adót fog megállapítani.

Erdöl, Erdgas, Kohle

Venezuela több etanolt kever a benzinbe

A venezuelai PdV társaság több etanolüzemet épít Yaracuy tartományban. A társaság 20 etanolüzemet tud építeni a régióban. A közlemény szerint a cukornádból előállított etanolt üzemanyagként nem önmagában hasznosítják, hanem a benzinhez keverik.

Petroleum Economist

(Turkovich György)

**Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület a
96. (tisztújító) KÜLDÖTTGYŰLÉSÉT
2007. május 18-án (pénteken) 10.30 órakor tartja**

Helyszín: Szolnok, Művelődési Ház

Napirend:

Megnyitó, köszöntések	Tiszteleti tagok választása
70 éves a magyar szénhidrogén-bányászat	Megemlékezés Kerpely Antalról
A választmány beszámolója	Kitüntetések átadása
Az Ellenőrző Bizottság jelentése	Határozatok
Hozzászólások, indítványok	Szavazatszámoló Bizottság jelentése
Jelölő Bizottság jelölése	Zárszó
Fogadás	

A küldöttgyűlés megrendezését a MOL Rt. támogatja.

A küldöttgyűlés nyilvános, melyre minden egyesületi tagot szeretettel várunk!

Az OMBKE választmánya

A küldöttgyűlésre az OMBKE külön autóbusszt indít Budapestről, mely a MTESz II. ker., Fő utca 68. sz. irodaház elől indul 2007. május 18-án 7:00-kor. Aki ezt igénybe kívánja venni, az jelezze az OMBKE tikárságán (1027 Fő u. 68. 406., tel/fax:(1)201-7337, e-mail: ombke@mtesz.hu).

**Az OMM Öntödei Múzeuma és a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal
2007. június 7–9. között közösen rendezi meg a soron következő
6. harangtörténeti ankétot.**

Az ankét témája: a harangöntődék története, a mesterek munkássága, a harangok felmérése, védettsége, a harangdíszítések, ábrázolatok ikonográfiája. Az építészethez kapcsolódóan: új és régi harangtornyok, felfüggesztési módok, a régi harangszékek megőrzési lehetőségei, a harangok hozzáférhetőségének biztosítása.

ELŐZETES PROGRAM

Június 7. (csütörtök)

10.00–13.00 Előadások
13.00 Büféebed
14.00 Poszterkiállítás
15.00–17.00 Előadások
18.00 Fogadás és Orgonakoncert
a Mátyás-templomban

Június 8. (péntek)

9.00–12.00 Előadások
12.30 Ebéd
13.30–17.00 Előadások
18.00 Csengettyűsök előadása és bográcsos vacsora az Öntödei Múzeum udvarán.

Június 9. (szombat)

Tanulmányút Nógrádba (Tereske – Szügy – Patvarc – Nógrádszakál – Szécsény – Hollókő)
Utazás autóbusszal.

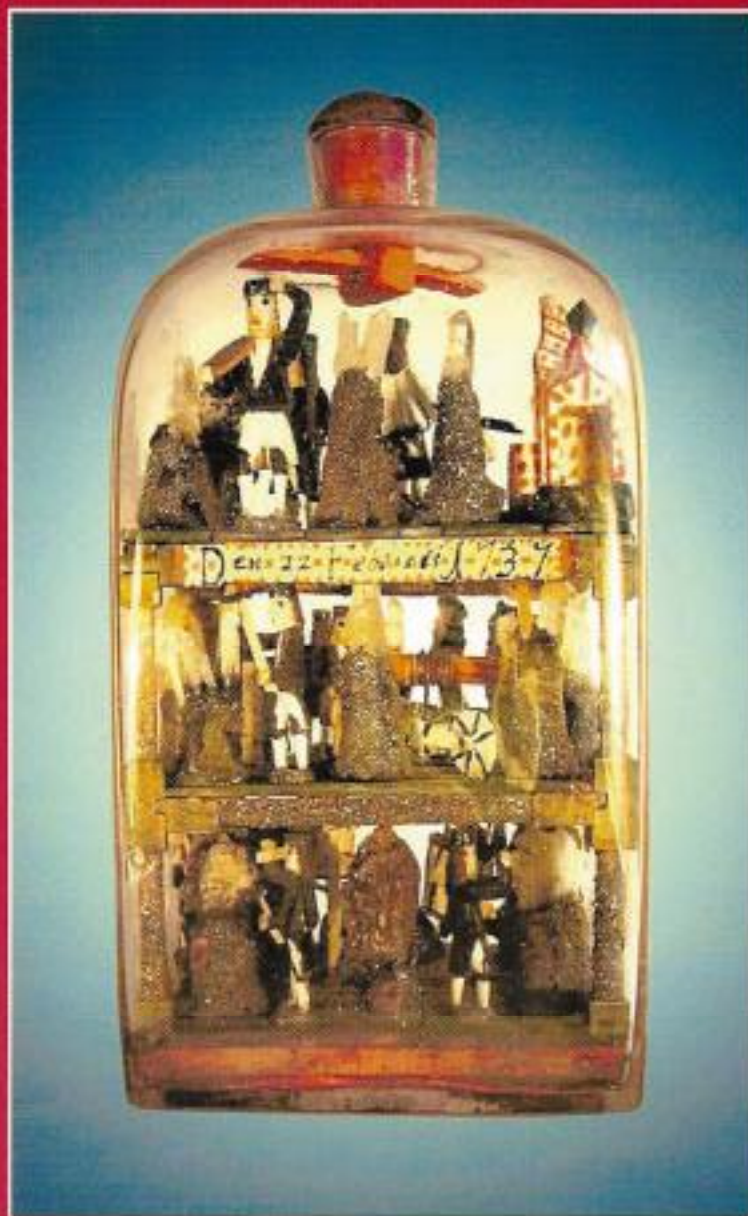
Részvételi díj: 20 000 Ft
Kedvezményes részvételi díj
(előadóknak és nyugdíjasoknak): **16 000 Ft.**

Jelentkezés:

2007. április 15-éig az OMM Öntödei Múzeumában

1027 Budapest, Bem u. 20. • Tel./fax: (36–1)201–4370
• e-mail: ontode@omm.hu

PALACKBA ZÁRT BÁNYÁSZAT
*BERGMÄNNISCHE
GEDULDFLASCHEN*

BENKE ISTVÁN – PETER HUBER